

**ŠTÝLY KOMIKY VO VZŤAHU K VYBRANÝM
OSOBNOSTNÝM KONŠTRUKTOM**
(Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky)

Róbert Ďurka – Katarína Matejová – Petra Lajčiaková

ŠTÝLY KOMIKY VO VZŤAHU K VYBRANÝM OSOBNOSTNÝM KONŠTRUKTOM

(Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky)

Róbert Ďurka – Katarína Matejová – Petra Lajčiaková

ŠTÝLY KOMIKY VO VZŤAHU K VYBRANÝM OSOBNOSTNÝM KONŠTRUKTOM

(Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky)

Ružomberok 2023

**Štýly komiky vo vzťahu k vybraným osobnostným konštruktom
(Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky)**

Monografia

© Róbert Ďurka, Katarína Matejová, Petra Lajčiaková

© VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku

Recenzenti: prof. PhDr. Marián Špajdel, PhD.
PhDr. Peter Kusý, PhD.

Táto monografia je súčasťou projektu VEGA 1/0433/21 Štýly komiky vo vzťahu k vybraným osobnostným konštruktom (Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky) a bol finančne podporený Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a Slovenskej akadémie vied.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadnu jeho časť v tlačenej alebo elektronickej podobe nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

ISBN 978-80-561-1071-3

OBSAH

ÚVOD	7
1. ŠTÝLY KOMIKY A PSYCHOMETRICKÉ VLASTNOSTI DOTAZNÍKA MARKERY ŠTÝLOV KOMIKY Róbert Ďurka	9
2. ŠTÝLY KOMIKY A KREATIVITA V POPULÁCII STREDOŠKOLSKÝCH ŠTUDENTOV Róbert Ďurka – Katarína Matejová	43
3. ŠTÝLY KOMIKY A OBRANNÉ MECHANIZMY V POPULÁCII STREDOŠKOLSKÝCH ŠTUDENTOV Katarína Matejová – Róbert Ďurka	73
4. SLOVENSKÁ VERZIA DOTAZNÍKA MARKERY ŠTÝLOV KOMIKY Róbert Ďurka – Petra Lajčiaková	109
ZÁVER	115

ÚVOD

Táto monografia vznikla ako súčasť projektu VEGA 1/0433/21, pričom ako projekt, tak aj monografia nesie názov Štýly komiky vo vzťahu k vybraným osobnostným konštruktom (Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky). Hlavným cieľom projektu je preklad dotazníka Markery štýlov komiky a jeho adaptácia na slovenské podmienky. Ďalším cieľom projektu je aj validizácia tejto metódy na dospelej a adolescentnej populácii.

Štýly komiky do psychológie (humoru) priniesol v roku 2018 kolektív autorov pod vedením Willibalda Rucha, pričom preukázali osem rôznych štýlov komiky, ktoré ešte ďalej klasifikovali na svetlejšie štýly komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor, nezmysel) a na tmavšie štýly komiky (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus). Predchádzajúce výskumy vo svete sa zamerali na skúmanie štýlov komiky vo vzťahu k osobnostným modelom (Eysenckov osobnostný model PEN, Big Five), so silnými stránkami charakteru, s inteligenciou, s well-beingom, s anxiétou, s temnou triádou a s temnou tetrádou. Štýly komiky boli skúmané aj vo vzťahu k sociodemografickým premenným, základným a širším konceptom humoru a vo vzťahu k iným osobnostným charakteristikám týkajúcim sa humoru ako zmysel pre humor, ocenenie humoru, humorný sebaobraz a šťastie. Týmto výskumom sa budeme bližšie venovať v jednotlivých kapitolách tejto knihy, pričom uvedieme ako autorov, tak aj výsledky týchto štúdií.

Táto monografia okrem slovenskej adaptácie dotazníka Markery štýlov komiky prináša aj dve štúdie, ktoré skúmajú vzťahy štýlov komiky k dimenziám kreativity a k obranným mechanizmom v populácii študentov stredných škôl. Naším cieľom je predikcia jednotlivých štýlov komiky prostredníctvom troch osobnostných dispozícií týkajúcich zosmiešňovania a vysmievania (gelotofóbia, gelotofília a katagelastizmus) nad dimenzie osobnostného modelu HEXACO na dospelej populácii. Ďalším cieľom je predikcia štýlov komiky pomocou domén kreativity nad faktory modelu Big Five a tiež predikcia štýlov komiky pomocou obranných mechanizmov nad faktory Big Five u stredoškôľakov.

Predpokladáme, že splnením týchto cieľov prispejeme k ďalšej validizácii dotazníka Markery štýlov komiky.

1. ŠTÝLY KOMIKY A PSYCHOMETRICKÉ VLASTNOSTI DOTAZNÍKA MARKERY ŠTÝLOV KOMIKY

Róbert Ďurka

Úvod

Pre 21. storočie je charakteristická snaha venovať väčšiu pozornosť aj salutogénom, teda tým premenným, ktoré nám umožňujú udržiavať, podporovať, posilňovať, utužovať a povzbudzovať naše zdravie a to ako telesné, tak aj psychické. Medzi salutogény patrí aj humor, ktorý sa čoraz častejšie objavuje medzi témami výskumov, ktoré sú realizované po celom svete. Táto štúdia je jednou z nich a jej hlavným cieľom je validizácia dotazníka Markery štýlov komiky.

Za ostatné štvrtstoročie používali psychológovia venujúci sa psychológii humoru predovšetkým dva dotazníky, ktorými sú dotazník štýlov humoru a dotazník PhoPhiKat. Autorom dotazníka štýlov humoru je Rod Martin, ktorý v spolupráci so svojimi kolegyňami Puhlikovou-Dorisovou, Larsenovou, Grayovou a Weirovou v roku 2003 zostavil dotazník merajúci štyri štýly humoru a to vo vzťahu k zdraviu resp. k well-beingu (Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray & Weir, 2003). Z uhlu pohľadu zdravia sú dva štýly humoru zdraviu prospešné (afiliatívny a sabaposilňujúci humor), zatiaľ čo dva štýly sú zdraviu škodlivé (agresívny a sabaponižujúci humor). Z uhlu pohľadu zamerania týchto štýlov ich delíme na štýly zamerané na seba (sabaposilňujúci a sabaponižujúci humor) a štýly zamerané na iných (afiliatívny a agresívny humor). Autormi dotazníka PhoPhiKat, merajúceho tri osobnostné dispozície týkajúce sa zosmiešňovania a vysmievania, sú Willibald Ruch a René Proyer (Ruch & Proyer, 2009a, 2009b). Tými osobnostnými dispozíciami sú gelotofóbia (strach zo zosmiešnenia), gelotofília (radosť z vlastného zosmiešnenia) a katagelastizmus (radosť zo zosmiešňovania druhých).

Najaktuálnejší prístup ku klasifikácii štýlov týkajúcich sa humoru predstavil v roku 2018 autorský kolektív v zložení Willibald Ruch, Sonja Heintz, Tracey Platt, Lisa Wagner a René T. Proyer. Spomínaní autori vychádzajú z práce Schmidta-Hiddinga (1963) postulovali osem štýlov komiky, ktorými sú zábava, (benevolentný) humor, nezmysel, dôvtip, irónia, satira, sarkazmus a cynizmus. Týchto osem štýlov komiky je možné merať dotazníkom Markery štýlov komiky (Ruch, Heintz, Platt, Wagner & Proyer, 2018a).

Ako sme už spomínali vyššie hlavným cieľom tejto štúdie je validizácia dotazníka štýlov komiky na slovenské podmienky. Ďalšími cieľmi sú komparácia mužov a žien v štýloch komiky a tiež komparácia študentov a pracujúcich v štýloch komiky. Naším cieľom je aj predikcia štýlov komiky prostredníctvom troch osobnostných charakteristík týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania nad sociodemografické premenné a nad osobnostné dimenzie modelu HEXACO.

Štýly komiky a ich definície

Podľa Rucha a kol. (2018a) existuje osem štýlov komiky, ktoré ďalej klasifikujú na štyri svetlejšie štýly komiky (zábava, (benevolentný) humor, nezmysel a dôvtip) a na štyri tmavšie štýly komiky (irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). Je dôležité zdôrazniť, že v tomto prístupe sa ako dáždňikový pojem (teda pojem, ktorý pod seba zahrňuje ostatné pojmy) používa pojem komiky a nie humor, pričom humor vo svojej benevolentnej podobe a jedným zo svetlejších štýlov komiky (pre detailnejší popis viď. Schmidt-Hidding, 1963; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a). Schmidt-Hidding (1963) popísal jednotlivé štýly komiky prostredníctvom siedmich vlastností, ktorými sú zámer (cieľ), objekt, postoj agenta, správanie voči druhým ľuďom, ideálne publikum, metóda a jazykové zvláštnosti (podrobnosti viď. Tabuľka 1.1).

Svetlejšie štýly komiky môžeme definovať nasledovne: Cieľom „zábavy“ je rozširovať dobrú náladu a kamarátstvo. Osoby používajúce tento štýl sú spoločenské, žviálne a prívetivé. „Benevolentný humor“ je zameraný na zvýšenie sympatie a porozumenia pre nedokonalosti sveta a najmä ľudí. Osoby s týmto štýlom sú realistickí pozorovatelia ľudských slabostí, avšak ich postoj k nim je benevolentný. Humor prúdi zo srdca a je tolerantný. „Nezmysel“ je intelektuálna a hravá zábava bez jasného účelu. Najlepšie to zachytáva veta: „Čím absurdnejšie, tým vtipnejšie.“ Cieľom „dôvtipu“ je osvietenie. Dôvtipní ľudia sa hrajú so slovami a myšlienkami, spájajú nesúrodé nápady do jedného celku a rýchlo tak vytvárajú komický efekt (Ruch a kol, 2018a).

Tabuľka 1.1: Charakteristika štýlov komiky podľa Schmidt-Hiddinga (1963)

	Zámer, Cieľ	Objekt	Postoj agenta	Správanie voči druhým ľuďom	Ideálne publikum	Metóda	Jazykové zvláštnosti
Humor	Vzbudiť sympatie a pochopenie pre rozporuplnosti života	Stvorenia vo všetkých formách; ľudia a skutočné problémy	Vzdialený, súhlasný, zmierlivý, tolerantný, láska k individuálnemu stvoreniu	Porozumenie, zhovievavosť zahŕňajúca seba samého do posúdenia	Žoviálne, uvoľnené, kontemplatívne	Realistické pozorovanie	Nejednoznačné, bez pointy, preferovaná narácia v prvej osobe; dialekt a profesionálny žargón
Dôvtip	Osvetľovať ako baterka (túžba byť brilantný); ocenenie spoločnosťou	Slová a myšlienky	Napätý, márný, berie sa vážne	Bezcitné, zlomyslené, bez sympatie pre „obete“	Vzdelená spoločnosť, ktorá oceňuje dôvtip; dôvtip závisí od publika	Prekvapujúca pointa; „dôjom“ nezvyčajnej kombinácie	Krátke, vypointované, požívajúce kontrastné štylistické prostriedky
Irónia	Vytvoriť vzájomný pocit nadradenosti nad trefou stranou	Individuálne situácie	Namyslený, nadradený, uvoľnený, často negatívne kritický	Predstavovanie a presviedčanie inteligentných ľudí, zosmiešňovanie hlúpych	Kruh zasvätených	Zmätenie nezasvätených; rozhodnutie nie je určené	Nejednoznačné, žiadna komunikácia v dobrej viere

Satira	Odsadiť zlych a hlúpych ľudí, zlepšiť svet	Morálny svet ako miera skutočného sveta	Nadradený, kritický, často negatívny, napätý	Odhalenie slabých stránok, agresivnosť	Ludia s kritickým myslením	Odhalenie skutočných okolností v alegórii, napr. zobrazenie ideálneho sveta v zvieracej bájke	Utopia, paródia, karikatúra; ironické
Zábava	Rozšíriť dobrú náladu a dobré priateľstvo	Každodenný život	Prívetivý, sociálny, žovialny	Bratsky veselý	Priatelia; ľudia zvyknutí na ohavné veci	Doberanie si, huncútstvo, šibalstvo	Všetky druhy netradičných záležítostí; slang, idiomatické zvraty
Nezmysel	Odhaliť smiešnosť čistého zmyslu; hoci v podstate bez akéhokoľvek účelu	Skonstruovaný alebo prevrátený svet; jazyk vo svojej nedokonalosti	Hravý, veselý	Vzdialený, ale sympatizujúci	Deti a zrelí dospelí	Absolutizujúca hravosť, myseľ v hre	Liberálno-kreatívny vzťah k jazyku
Sarkazmus	Zraní partnera	Skorumpovaný svet	Posmešný, cíti sa ako neobjavený génius, teda často zlomyseľne kritický	Hostilnosť	Podriadení a závislí ľudia, ktorí sa neodvážia nestúhať	Bezohľadné vystavenie	Ironický s dôrazom
Cynizmus	Devalvovať všeobecne uznávané hodnoty, vypúšťať jed	Slabý svet	Negatívny, deštruktívny	Nahnevanosť (do extrémov)	Neistí a nezrelí ľudia	Dezilúzia, výsmech	Ostrý osten; všeobecňujúci

Zdroj: Schmidt-Hidding (1963) citované podľa Ruch (2012)

Tmavšie štýly komiky definujú Ruch a kol. (2018a) takto: „Irónia“ je zameraná na vytvorenie vzájomného pocitu superiority nad druhými a to tým, že povieme opak toho, čo si myslíme. V tomto prípade to nie je klamstvo, lebo múdri ľudia pochopia čo bolo myslené bez ohľadu na to, čo bolo povedané. Cieľom „satiry“ nie je len výsmech zlého a hlúpeho, ale hlavne snaha napraviť svet a ľudí v ňom. Osoba používajúca satiru je kritická, avšak nie je zameraná na vlastnú zábavu, pretože vychádza z morálneho základu. „Sarkazmus“ je zameraný na škodenie druhým. Sarkastická osoba je kritická a neprívetivá, tiež nemilordsne poukazuje na skorumpovaný svet a má sklon ku škodoradosti. Cieľom „cynizmu“ je ničenie všeobecne uznávaných hodnôt. Cynikom vo všeobecnosti nechýbajú morálne hodnoty, avšak niektorými normami a morálnymi konceptmi pohrdajú a považujú ich za smiešne.

Štýly komiky boli doteraz skúmané vo vzťahu k osobnostnému modelu Big Five (Ruch a kol., 2018a; Dionigi, Duradoni & Vagnoli, 2022a), k Eysenckovmu osobnostnému modelu PEN (Ruch, Wagner & Heintz, 2018b), so silnými stránkami charakteru a s cnosťami (Ruch a kol., 2018a), s inteligenciou (Ruch a kol., 2018a) a s well-being-om (Ruch a kol., 2018b). Ďalšie štúdie sa venovali vzťahu štýlov komiky s anxiétou (Dionigi, Duradoni, & Vagnoli, 2021), so vzťahovou väzbou (Dionigi, Duradoni, & Vagnoli, 2023), s tmnou triádou (Dionigi, Duradoni, & Vagnoli, 2022b) a s tmnou tetrádou (Torres-Marín, Navarro-Carrillo, & Carretero-Dios, 2022). Štýly komiky boli zisťované aj vo vzťahu k sociodemografickým premenným (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a), k základným a širokým konceptom humoru (Heintz, 2019) a tiež vo vzťahu ďalším charakteristikám týkajúcim sa humoru (zmysel pre humor, ocenenie humoru, humorný sebaobraz a šťastie) (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b). Táto štúdia pridáva ďalšie premenné k tomuto zoznamu, ktorými sú dimenzie osobnostného modelu HEXACO a tri osobnostné dispozície týkajúce sa zosmiešňovania a vysmievania (gelotofóbia, gelotofília a katagelasticizmus).

Štýly komiky a preferencia ich používania

Na základe výsledkov predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Lau a kol., 2022; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b; Torres-Marín a kol., 2022) svetlejšie štýly komiky sú viac používané ako tmavšie štýly komiky. V prvom výskume, ktorý uskutočnil Ruch (2012) bola najčastejšie používaným štýlom komiky zábava, ktorú nasle-

dovali svetlejšie štýly humor, nezmysel a dôvtip a nakoniec tmavšie štýly irónia, satira, sarkazmus a cynizmus.

V nemecky hovoriacich krajinách (Nemecko, Rakúsko a Švajčiarsko) autori (Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b) preukázali, že najčastejšie používaným štýlom bol humor, ktorý nasledovali nezmysel a dôvtip (v prípade Hofmann a kol. (2020) bolo toto poradie opačné). Na štvrtom a piatom mieste sa striedali irónia a zábava (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bola používanější irónia, zatiaľ čo u Heintz (2019) a Heintz & Ruch (2019) to bola zábava). Najmenej používané boli tmavšie štýly komiky satira, sarkazmus a cynizmus, pričom na posledných dvoch miestach sa poradie striedalo (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bol používanější sarkazmus, zatiaľ čo u Heintz (2019) a Heintz & Ruch (2019) bol používanější cynizmus).

V Taliansku (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b) bolo poradie nasledujúce humor, dôvtip, nezmysel, satira, irónia, zábava, cynizmus a sarkazmus. Pričom poukazujeme na dve odlišnosti, vo výskume Dionigi a kol. (2022a) bol nezmysel používanější ako dôvtip, zatiaľ čo vo výskume Dionigi a kol. (2022b) bola zábava používanější ako irónia. V Španielsku (Torres-Marín a kol., 2022) bol najčastejšie používaný nezmysel, ktorý nasledovali svetlejšie štýly komiky (zábava, humor a dôvtip) a nakoniec tmavšie štýly komiky (irónia, satira, cynizmus a sarkazmus).

V Anglicku a USA (Ruch a kol., 2018a) boli častejšie používané svetlejšie štýly komiky (v poradí humor, nezmysel, dôvtip a zábava) ako tmavšie štýly komiky (v poradí irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). V Kanade (Lau a kol., 2022) bolo poradie štýlov nasledujúce: nezmysel, humor, zábava, dôvtip, irónia, satira, cynizmus a sarkazmus. Nakoniec v Chile (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b) autori preukázali, že najpoužívanější štýl komiky je humor, ktorý nasledujú nezmysel, dôvtip, zábava, irónia, satira, sarkazmus a cynizmus, pričom vo výskume Mendiburo-Sequel & Heintz (2020b) je dôvtip používanější ako nezmysel.

Štýly komiky – medzipohlavné a vekové rozdiely

Autori (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a) uvádzajú, že muži používajú štýly komiky častejšie ako ženy, s výnimkou (benevolentného) humoru vo výskumoch Dionigi a kol. (2021), Ruch a kol. (2018a) a Hofmann a kol. (2020) a zábavy vo výskumoch

Heintz & Ruch (2019) a Hofmann a kol. (2020), v ktorých medzi pohlaviami rozdiel zistený nebol.

Dva výskumy (Heintz, 2019; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b) preukázali, že muži sa od žien líšili iba v tmavších štýloch komiky (satira, sarkazmus a cynizmus), pričom vo výskume Mendiburo-Sequel & Heintz (2020b) muži dosiahli vyššie skóre ako ženy aj vo svetlejšom štýle nezmysel.

Mladšie osoby častejšie používajú zábavu a tmavšie štýly komiky (irónia, sarkazmus a cynizmus), zatiaľ čo staršie osoby preferujú svetlejšie štýly komiky (humor, nezmysel, dôvtip) (Ruch a kol., 2018a; Heintz & Ruch, 2019). Heintz (2019) uvádza rozdiely iba v dvoch štýloch, pričom mladší viac používajú iróniu, zatiaľ čo starší (benevolentný) humor. Hofmann a kol. (2020) uvádzajú iba jeden rozdiel, pričom mladší sú ironickejší ako starší.

Výsledky troch výskumov uskutočnených v Taliansku ((Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b) sú pri komparácii mladších a starších nejednoznačné. Mladší skórovali vyššie ako starší v sarkazme a cynizme (Dionigi a kol., 2021), v irónii a v cynizme (Dionigi a kol., 2022a). Starší dosiahli vyššie skóre ako mladší v humore, nezmysle a v satire (Dionigi a kol., 2022a, 2022b). V ostatných štýloch komiky tieto výskumy nepreukázali vekové rozdiel.

Nejednoznačnosť výsledkov mohla byť ovplyvnená skutočnosťou, že medzi štýlmi komiky a vekom nie je lineárny vzťah. Výskum uskutočnený v Chile (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a) preukázal, že zábava, nezmysel, irónia, satira, sarkazmus a cynizmus narastajúcim vekom klesajú. V prípade humoru nebol preukázaný signifikantný efekt veku. V prípade sarkazmu a cynizmu sa okrem lineárneho trendu preukázal aj kvadratický trend, čo znamená, že sarkazmus klesá do veku 70 rokov a potom opäť narastá, zatiaľ čo cynizmus klesá do veku 60 rokov a potom opäť narastá. Nakoniec, v prípade dôvtipu sa prejavil kubický trend, pričom dôvtip do veku 40 rokov narastá, potom do veku 70 rokov klesá a po veku 70 rokov opäť narastá.

Štýly komiky a osobnostné modely

Štýly komiky boli doteraz skúmané vo vzťahu k nasledujúcim osobnostným modelom: Eysenckov model PEN (Ruch a kol., 2018b) a osobnostný model Big Five (Dionigi a kol., 2022a; Ruch a kol., 2018a).

Ruch a kol. (2018a) použili dotazník MRS-25 merajúci faktory Big Five, ktorými sú extravézia, privetivosť, svedomitosť, emocionálna stabilita (ekvivalentné

s neuroticizmom) a kultúra (ekvivalentné s otvorenosťou k skúsenosti). Svetlejšie štýly komiky (zábava, dôvtip, humor a nezmysel) pozitívne korelovali s extravertiou, emocionálnou stabilitou a kultúrou a negatívne so svedomitosťou. Autori preukázali aj pozitívnu koreláciu medzi humorom a prívetivosťou. Tmavšie štýly komiky (irónia, sarkazmus, satira, cynizmus) negatívne korelovali s prívetivosťou a svedomitosťou (s výnimkou irónie). Irónia a satira pozitívne korelovali s extravertiou a kultúrou. Preukázal sa tiež pozitívny vzťah medzi satirou a emocionálnou stabilitou, negatívny vzťah medzi cynizmom a extravertiou a nakoniec negatívny vzťah medzi sarkazmom a emocionálnou stabilitou.

V ďalšom výskume Ruch a kol. (2018b) použili Eysenckov osobnostný dotazník merajúci psychotizmus, extravertiou a neuroticizmus. Svetlejšie štýly komiky pozitívne korelovali s extravertiou a psychotizmom a negatívne s neuroticizmom (s výnimkou zábavy a nezmyslu). Tmavšie štýly komiky pozitívne korelovali s psychotizmom (s výnimkou irónie) a neuroticizmom (s výnimkou irónie a satiry).

Dionigi a kol. (2022a) na meranie faktorov Big Five (extravertia, prívetivosť, svedomitosť, neuroticizmus a otvorenosť) použili dotazník Inventár Big Five. Svetlejšie štýly komiky pozitívne korelovali s otvorenosťou a extravertiou (s výnimkou nezmyslu). Svedomitosť bola v negatívnom vzťahu so zábavou a nezmyslom a tiež neuroticizmus bol v negatívnom vzťahu s dôvtipom a humorom. Tmavšie štýly komiky pozitívne korelovali s otvorenosťou a negatívne s prívetivosťou. Extravertia navyše pozitívne korelovala s iróniou a satirou, neuroticizmus pozitívne so sarkazmom a cynizmom a nakoniec svedomitosť negatívne s iróniou a cynizmom.

Model známy pod názvom HEXACO (Ashton & Lee, 2001; 2007) ukazuje podobnosti a rozdiely v psychológii osobnosti, ktoré sa v poslednom polstoročí najčastejšie používali s Big Five. Veľká päťka sa skladá z piatich rôznych osobnostných črt (neurotizmus, extravertia, otvorenosť, priateľskosť a svedomie), ktoré nesú väčšinu rozdielov v osobnosti medzi jednotlivcami (Costa & McCrae, 1992). Tri dimenzie nachádzajúce sa v organizácii HEXACO (extravertia, svedomitosť a otvorenosť) obsahovo korešpondujú s ich náprotivkami v päťfaktorovom riešení. Podobnosť potvrdzuje aj silná konvergentná korelácia uvedených faktorov v nástrojoch merania modelu HEXACO a Big Five (Lee & Ashton, 2004; 2006). Ďalšie dva faktory HEXACO (emocionalita a priateľskosť) sú iba čiastočne ekvivalentné k neurotizmu a priateľskosti v rámci Big Five. Dimenzia priateľskosť šesťfaktorového riešenia je charakterizovaná odpustením, toleranciou a vyrovnanosťou oproti podráždenosti, hnevu a bezohľadnosti, na rozdiel od črty priateľskosť v rámci päťfaktorového modelu, ktorý charakteristiky pokoj verzus hnev

nezahrňuje (spadajú pod neuroticizmus). Emocionalita sa vyznačuje úzkosťou, sentimentalitou alebo nebojácnosťou; na rozdiel od Big Five, v ktorom obsah viažuci sa k sentimentalite patrí pod faktor priateľskosť (Ashton & Lee, 2008; Lee & Ashton, 2006). Celkom nový je faktor poctivosť/pokora, ktorý vyjadruje úprimnosť a poctivosť v medziľudských vzťahoch, férovosť, pokoru a nenáročnosť.

Táto štúdia využívala šesťrozmerný model osobnosti s názvom HEXACO. Autormi tohto modelu sú Michael C. Ashton a Kibeom Lee (napr. Ashton & Lee, 2009). Šesť dimenzií je nasledujúcich: čestnosť-pokora (H), emocionalita (E), extravertzia (E), ústretovosť (A), svedomitosť (C) a otvorenosť skúsenosti (O). Rozmery modelu HEXACO by sa dali charakterizovať nasledovne: Osoby vysoko hodnotené v oblasti čestnosti a pokory sa vyhýbajú manipulácii s ostatnými alebo sú falošné; sú tiež úzkostlivo spravodliví a dodržiavajú zákony; bohatstvo a luxus nie sú pre nich také dôležité; podobne sa nepovažujú za nadradených. Tí, ktorí dosahujú vysoké skóre v oblasti emocionality, sa obávajú fyzického ublíženia; starať sa o menšie záležitosti; radi zdieľajú obavy s ostatnými; a cítia empatické obavy voči ostatným. Vysoké skóre v extravertzii vidí pozitívne vlastnosti v sebe; sebavedomo vedú a hovoria v skupinách; majú radi sociálne interakcie a zažívajú pozitívne pocity nadšenia a energie. Osoby s vysokým prívetivosťou neprechovávali zášť; nie sú rozhorčení; sú zhovievaví v posudzovaní iných; flexibilní, trpezliví a vyrovnaní. Tí, ktorí majú vysoké skóre v svedomitosti, majú poriadok vo veciach a čase; tvrdo pracujú na dosiahnutí cieľov; usilovať sa o presnosť a dokonalosť; sú obozretní a opatrní pri rozhodovaní. Napokon, ľudia, ktorí dosahujú vysoké skóre v otvorenosti k zážitku, oceňujú krásu v umení a prírode; sú intelektuálne zvedaví; používať predstavivosť v každodennom živote; a radi si vypočujú nezvyčajné názory (Lee & Ashton, 2012).

Štýly komiky a PhoPhiKat

Štýly komiky boli skúmané vo vzťahu k základným a širokým konceptom humoru (Heintz, 2019) a tiež vo vzťahu ďalším charakteristikám týkajúcim sa humoru (zmysel pre humor, ocenenie humoru, humorný sebaobraz a šťastie) (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b), avšak doteraz neboli skúmané vzťahy medzi štýlmi komiky a PhoPhiKat.

PhoPhiKat predstavuje skratku pre gelotofóbiu (strach zo zosmiešnenia), gelotofíliu (radosť z vlastného zosmiešnenia) a katagelastizmus (radosť zo zosmiešňovania druhých), teda pre tri osobnostné dispozície týkajúce sa zosmiešňovania a vysmievania. Gelotofóbiu prvýkrát popísal Michael Titze ako patologický strach z toho, že sa osoba bude sociálnym partnerom javiť ako objekt smiechu

(Titze, 1996). Základnou charakteristikou gelotofóbov je ich prehnaný starch zo zosmiešnenia. Gelotofobici si nezažívajú humor a smiech ako niečo pozitívne (Ruch & Proyer, 2009a, 2009b). Gelotofilici sa tešia z toho, že sa im ostatní smejú, pričom sa snažia dobrovoľne vytvárať situácie, v ktorých by sa im ostatní mohli vysmievať (Ruch & Proyer, 2009a). Katagelastici sa radi smejú ostatným. Vyhľadávajú a vytvárajú situácie, v ktorých sa môžu druhým smiať. Katagelastici nemajú pocit, že je niečo zlé na tom, keď sa smejú iným (Ruch & Proyer, 2009a).

Metódy

Ciele výskumu

A) Deskripcia dospelých respondentov na základe štýlov komiky, dimenzií osobnostného modelu HEXACO a osobnostných dispozícií týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania.

B) Exploratívna a konfirmatórna analýza dotazníka Markery štýlov komiky.

C) Komparácia mužov a žien resp. študentov a pracujúcich v jednotlivých štýloch komiky.

D) Zisťovanie vzťahov medzi štýlmi komiky, dimenziami osobnostného modelu HEXACO a osobnostnými dispozíciami týkajúcimi sa zosmiešňovania a vysmievania.

E) Predikcia jednotlivých štýlov komiky prostredníctvom osobnostných dispozícií týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania nad sociodemografické charakteristiky a dimenzie osobnostného modelu HEXACO.

Participanti

Výskumu sa zúčastnilo 569 slovenských dospelých osôb vo veku od 18 do 50 rokov, pričom ich priemerný vek bol 26,37 (SD = 8,16) rokov. Z celkového počtu 569 participantov bolo 149 (26,2%) mužov a 420 (73,8%) žien. Priemerný vek mužov bol 28,20 (SD = 9,07) rokov, pričom najmladší muž mal 18 rokov a najstarší muž mal 50 rokov. Priemerný vek žien bol 25,72 (SD = 7,71) rokov, pričom najmladšia žena mala 18 rokov a najstaršia žena mala 50 rokov. Celkový počet 569 participantov tvorilo 334 (58,7%) študentov a 235 (41,3%) pracujúcich osôb. Priemerný vek študentov bol 21,13 (SD = 2,50) rokov, pričom najmladší študent mal

18 rokov a najstarší študent 30 rokov. Priemerný vek pracujúcich osôb bol 33,82 (SD = 7,60) rokov, pričom najmladšia pracujúca osoba mala 23 rokov a najstaršia pracujúca osoba 50 rokov. Účasť vo výskume bola dobrovoľná a účastníci nedostali žiadnu odmenu. Výskum prebiehal online, pričom súčasťou batérie dotazníkov bol aj informovaný súhlas s účasťou vo výskume.

Výskumné nástroje

Škála markerov komiky (Comic Style Markers, CSM), ktorej autormi sú Ruch a kol. (2018), je 48 položkový dotazník na meranie ôsmich štýlov komiky, ktorými sú zábava („Rád/rada si doberám svojich priateľov vtipným spôsobom.“), irónia („Iróniou odhaľujem, kto je dostatočne chytrý/á na to, aby veciam rozumel/a a kto nie.“), dôvtip („Môj dôvtip a intelekt mi umožňujú rozprávať príbehy s mnohými pointami.“), sarkazmus („Príležitostne prejavujem horké pohľadanie.“), humor („Humor je vhodný na zvýšenie porozumenia a sympatie pre to, čo je nedokonalé a ľudské.“), satira („Robím si žarty zo zlých skutkov ľudí, aby som ich tým povzbudil/a k zmene.“), nezmysel („Obľubujem humor, ktorý sa bezcieľne hrá so zmyslom a nezmyslom.“) a cynizmus („Mám tendenciu byť podozrievavý/á voči úprimnosti niektorých úmyslov a hodnôt a často ich odhalím cynickými poznámkami.“). Každý štýl komiky je sýtený šiestimi položkami, na ktoré sa odpovedá na sedem bodovej Likertovej škále (od veľmi nesúhlasím (1) do veľmi súhlasím (7)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu bola 0,83 (zábava); 0,79 (irónia); 0,86 (dôvtip); 0,71 (sarkazmus); 0,76 (humor); 0,80 (satira); 0,86 (nezmysel) a 0,82 (cynizmus).

Škála HEXACO-PI-R, ktorej autormi sú Ashton & Lee (2009a), je 60 položkový dotazník na meranie šiestich osobnostných dimenzií, ktorými sú poctivosť-pokora („Nikdy by som neprijal/a úplatok, aj keby bol veľmi veľký.“), emocionálna lita („Nikedy si robím starosti aj kvôli maličkostiam.“), extravergia („Väčšinou sa cítim veselý/á a optimistický/á.“), prívetivosť („Pri posudzovaní druhých ľudí som zvyčajne zhovievavý/á.“), svedomitosť („Často sa veľmi snažím, aby som dosiahol/a svoj cieľ.“) a otvorenosť („Ľudia mi často hovoria, že má dobrú predstavivosť.“). Každá osobnostná dimenzia je sýtená 10 položkami, na ktoré sa odpovedá na päť bodovej Likertovej škále (od úplne nesúhlasím (1) po úplne súhlasím (5)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu bola 0,76 (poctivosť-pokora); 0,78 (emocionálna lita); 0,81 (emocionálna lita); 0,69 (prívetivosť); 0,77 (svedomitosť) a 0,66 (otvorenosť).

Škála PhoPhiKat-45, ktorej autormi sú Ruch & Proyer (2009), je 45 položkový dotazník na meranie troch osobnostných dispozícií týkajúcich sa zosmiešňova-

nia a vysmievania, ktorými sú gelotofóbia („Ak sa ostatní smejú v mojej prítomnosti, začnem byť podozrievavý.“), gelotofília (Keď som s druhými ľuďmi, rád si zo seba robím žarty, aby som ich rozosmial.“) a katagelastizmus („Rád druhých zosmiensňujem a teší ma, keď sa im ostatní vysmieávajú.“). Každá osobnostná dispozícia je sýtená 15 položkami, na ktoré sa odpovedá na 4-bodovej Likertovej škále (od veľmi nesúhlasím (1) po veľmi súhlasím (4)). Vnútornej konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu bola 0,87 (gelotofóbia); 0,87 (gelotofília) a 0,84 (katagelastizmus).

Analýzy

Všetky analýzy boli uskutočnené použitím programu SPSS 26, okrem konfirmatórnej faktorovej analýzy, ktorá bola uskutočnená v programe AMOS. Najskôr sme vypočítali deskriptívne štatistiky (minimum, maximum, priemer, štandardná odchýlka) pre všetky škály. Cronbachovu alfu sme použili na výpočet reliability (vnútornej konsistencie) každej škály. Exploratívna faktorová analýza bola použitá s cieľom zistiť, či jednotlivé položky dotazníka sýtia prislúchajúce faktory. V rámci konfirmatórnej faktorovej analýzy sme použili viacero indikátorov goodnes-of-fit, ktorými sú pomer chí-kvadrátu k stupňom voľnosti (X^2/df ; Jöreskog, 1969), Tucker-Lewisov index (TLI; Tucker & Lewis, 1973), komparatívny index zhody (CFI; Bentler, 1990), strednú kvadratickú odchýlku chyby aproximácie (RMSEA = root mean square error of approximation; Browne & Cudeck, 1993) a štandardizovaný koreňový reziduál priemeru (SRMR = standardized root mean square residual; Bentler, 1995)

Pearsonová súčinná korelácia bola použitá na zistenie interkorelácie medzi štýlmi komiky. Na zistenie vzťahov medzi štýlmi komiky, dimenziami modelu HEXACO a faktormi PhoPhiKat bola použitá parciálna korelácia s kontrolou pre vek a pohlavie. Na porovnanie mužov a žien (resp. študentov a pracujúcich) sme použili parametrický Studentov T test pre dva nezávislé výbery. Hierarchická regresná analýza bola použitá na zistenie toho, či faktory PhoPhiKat pridávajú niečo k vysvetleniu štýlov komiky nad sociodemografické premenné a dimenzie osobnostného modelu HEXACO.

Výsledky

Deskriptívne štatistiky

V tabuľke 1.2 uvádzame deskriptívne štatistiky (minimum, maximum, priemer a štandardnú odchylku) pre osem štýlov komiky, šesť dimenzií osobnostného modelu HEXACO a pre tri osobnostné charakteristiky týkajúce sa zosmiešňovania a vysmievania. V tabuľke 1.2 neuvádzame hrubé skóre jednotlivých premenných, ale priemery na jednu položku.

Tabuľka 1.2: Deskriptívne štatistiky pre každý dotazník (Štýly komiky, HEXACO, PhoPhiKat)

		Min	Max	Priemer	SD
Štýly komiky	Zábava	1	7	4,11	1,23
	Irónia	1	7	4,46	1,19
	Dôvtip	1	7	4,53	1,16
	Sarkazmus	1	7	3,37	1,12
	Humor	1	7	4,91	1,00
	Satira	1	7	3,80	1,24
	Nezmysel	1	7	4,17	1,39
	Cynizmus	1	7	3,24	1,23
HEXACO	Poctivosť-pokora	1,20	5,00	3,78	0,64
	Emocionalita	1,30	4,90	3,34	0,66
	Extraverzia	1,20	5,00	3,22	0,71
	Prívetivosť	1,50	4,70	3,20	0,57
	Svedomitosť	1,40	5,00	3,60	0,61
	Otvorenosť	1,90	5,00	3,56	0,57
PhoPhiKat	Gelotofóbia	1,00	3,93	2,16	0,55
	Gelotofília	1,00	3,93	2,43	0,54
	Katagelastizmus	1,07	3,80	2,04	0,51

Legenda: N = 569, Min = minimum, Max = maximum, SD = Štandardná odchýlka (Standard Deviation).

V tabuľke 1.3 prezentujeme poradie používania ôsmich štýlov komiky v jednotlivých skupinách (celý súbor, muži, ženy, študenti a pracujúci). Dospelé osoby na Slovensku zo štýlov komiky najčastejšie používali (benevolentný) humor a dôvtip, potom nasledovala irónia, dva svetlejšie štýly komiky (zábava a satira) a nakoniec tmavšie štýly komiky (satira, sarkazmus a cynizmus). Muži sa od celého súboru líšili v tom, že cynizmus používali častejšie ako sarkazmus (výmena 7. miesta a 8. miesta). Ženy a tiež aj študenti sa od celého súboru líšili častejším používaním irónie ako dôvtipu (výmena 2. miesta a 3. miesta). Rozdiely v skupine pracujúcich sa preukázali v častejšou používaní nezmyslu ako zábavy (výmena 4. miesta a 5. miesta).

Tabuľka 1.3: Poradie používania jednotlivých štýlov komiky v jednotlivých skupinách (celý súbor, muži, ženy, študenti, pracujúci)

	Celý súbor		Muži		Ženy		Študenti		Pracujúci	
	M	R	M	R	M	R	M	R	M	R
Humor	4,91	1.	5,07	1.	4,85	1.	4,85	1.	4,99	1.
Dôvtip	4,53	2.	4,91	2.	4,40	3.	4,45	3.	4,66	2.
Irónia	4,46	3.	4,57	3.	4,41	2.	4,62	2.	4,22	3.
Nezmysel	4,17	4.	4,42	4.	4,08	4.	4,33	4.	3,94	5.
Zábava	4,11	5.	4,37	5.	4,02	5.	4,18	5.	4,02	4.
Satira	3,80	6.	4,37	6.	3,60	6.	3,78	6.	3,84	6.
Sarkazmus	3,37	7.	3,68	8.	3,26	7.	3,47	7.	3,23	7.
Cynizmus	3,24	8.	3,72	7.	3,07	8.	3,28	8.	3,18	8.

Legenda: N (celý súbor) = 569. N (muži) = 149. N (ženy) = 420. N (študenti) = 334. N (pracujúci) = 235. M = priemer (mean), R = poradie (rank).

Exploratívna a konfirmatórna analýza dotazníka Markery štýlov komiky

Kaiser-Meyer-Olkinova miera adekvátnosti výberu (0,93) a Bartlettov test sféricity ($< 0,001$) preukázali, že dáta spĺňajú predpoklady pre realizáciu faktorovej analýzy. Konzistentne s konceptualizáciou štýlov komiky, „scree plot“ a kritéria

vlastnej hodnoty (eigenvalue) preukázali 8 faktorov. Týmito faktormi sú dôvtip (eigenvalue = 13,04), cynizmus (eigenvalue = 3,65), nezmysel (eigenvalue = 2,59), humor (eigenvalue = 1,98), zábava (eigenvalue = 1,69), irónia (eigenvalue = 1,52), satira (eigenvalue = 1,32) a sarkazmus (eigenvalue = 1,25). Celkovo osem oblimin rotovaných faktorov vysvetľovalo 56,35% variancie.

Tabuľka 1.4: Faktorová analýza dotazníka Markery štýlov komiky

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
CSM 03	0,78							
CSM 11	0,77							
CSM 19	0,68							
CSM 27	0,67							
CSM 35	0,62							
CSM 43	0,43							
CSM 08		0,38				-0,33	0,42	
CSM 16		0,44						
CSM 24		0,55						
CSM 32		0,66						
CSM 40		0,71						
CSM 48		0,68						
CSM 07			-0,86					
CSM 15			-0,70					
CSM 23			-0,81					
CSM 31			-0,54					
CSM 39			-0,76					
CSM 47			-0,72					
CSM 05	0,43	-0,19		-0,29				
CSM 13				-0,46				
CSM 21				-0,54				
CSM 29				-0,61				
CSM 37				-0,61				
CSM 45	0,36			-0,35				

CSM 01	0,71				0,24			
CSM 09					0,50			
CSM 17					0,57			
CSM 25					0,83			
CSM 33					0,47	-0,41		
CSM 41					0,83			
CSM 02						-0,49		
CSM 10			-0,20			-0,23	0,28	
CSM 18						-0,62		
CSM 26		0,25				-0,37		0,36
CSM 34						-0,66		
CSM 42						-0,66		
CSM 06							0,70	
CSM 14							0,55	
CSM 22							0,59	
CSM 30							0,43	
CSM 38							0,67	
CSM 46		0,40	-0,27				0,33	
CSM 04								0,49
CSM 12								0,69
CSM 20								0,50
CSM 28								0,57
CSM 36							0,52	0,06
CSM 44								0,60
Eigenvalues	13,04	3,65	2,59	1,98	1,69	1,52	1,32	1,25
% Variancie	27,16	7,61	5,40	4,12	3,52	3,17	2,76	2,61

Legenda: F1 = Dôvtip, F2 = Cynizmus, F3 = Nezmysel, F4 = Humor,
F5 = Zábava, F6 = Irónia, F7 = Satira, F8 = Sarkazmus

Výsledky faktorovej analýzy dotazníka Markery štýlov komiky uvádzame v tabuľke 1.4. Prvý faktor „dôvtip“ má faktorové sýtenie od 0,43 do 0,78. Druhý faktor „cynizmus“ má faktorové sýtenie od 0,38 do 0,71, pričom položka č.8 („Mám tendenciu byť podozrievavý/á voči úprimnosti niektorých úmyslov

a hodnôt a často ich odhalím cynickými poznámkami.“) má vyššie sýtenie pre faktor „satira“ a tiež sekundárne sýtenie pre faktor „irónia“. V prípade tretieho faktora „nezmysel“ ide o sýtenie od $-0,54$ do $-0,86$. Štvrtý faktor „humor“, s faktorovým sýtením od $-0,29$ do $-0,61$, má dva problematické položky. Ide o položku č. 5 („Som realistický /á pozorovateľ /ka ľudský slabosť a môj dobrosrdečný humor ich vníma benevolentne.“), ktorá má vyššie sýtenie pre faktor „dôvtip“ a sekundárne sýtenie pre faktor „cynizmus“. Druhou problematickou položkou je položka č.45 („Aj keď čelím nepríjemným udalostiam, dokážem si udržať odstup a objaviť v tom niečo zábavné a smiešne.“), ktorá má vyššie sýtenie pre faktor „dôvtip“. Piaty faktor „zábava“ má faktorové sýtenie od $0,24$ do $0,83$, pričom sa objavili dva problematické položky. Prvou je položka č.1 („Som vtipný /á zabávač /ka.“), ktorá má vyššie sýtenie pre faktor „dôvtip“. Druhou je položka č.33 („Rád /a si doberám svojich priateľov vtipným spôsobom.“), ktorá má vysoké sekundárne sýtenie pre faktor „irónia“. Šiestym faktorom je „irónia“ so sýtením od $-0,23$ do $-0,66$ a dvomi problematickými položkami. Ide o položku č.10 („Mám rád /a, keď niekto povie opak toho, čo mieni a očakáva, že zainteresovaní to pochopia, zatiaľ čo ostatní nie.“), ktorá má vyššie sýtenie pre faktor „satira“ a sekundárne sýtenie pre faktor „nezmysel“. Ďalšou je položka č.26 („Kto rozumie mojej irónii, spolu so mnou prevyšuje tých, ktorí jej nerozumejú.“), ktorá má vyššie sekundárne sýtenie pre faktory „sarkazmus“ a „cynizmus“. Siedmym faktorom je „satira“, ktorá má faktorové sýtenie od $0,33$ do $0,70$, pričom v prípade položky č. 46 („Keď sú podmienky horšie než by mali byť, tak si robím žarty z morálnych priestupkov alebo sociálnych nespravodlivostí, aby sa tie podmienky v budúcnosti zlepšili.“), ide o vyššie sýtenie pre faktor „cynizmus“ a sekundárne sýtenie pre faktor „nezmysel“. Nakoniec, ôsmym faktorom je „sarkazmus“ s faktorovým sýtením od $0,06$ do $0,69$ a problematickou položkou č. 36 („Som často zlomyseľný /á a kritický /á, keď odsudzujem korupciu, zneužitie, zločin alebo zlo.“), ktorá má vyššie sýtenie pre faktor „satira“.

Tabuľka 1.5: Konfirmatórna faktorová analýza dotazníka
Markery štýlov komiky

	X ² /df	TLI	CFI	RMSEA	SRMR
Zábava	17,62	0,81	0,88	0,17	0,07
Dôvtip	1,88	0,99	0,99	0,04	0,02
Humor	2,93	0,96	0,98	0,06	0,03
Nezmysel	4,57	0,96	0,98	0,08	0,03

Irónia	4,66	0,94	0,96	0,08	0,04
Sarkazmus	1,86	0,98	0,99	0,04	0,03
Satira	4,91	0,94	0,96	0,08	0,04
Cynizmus	3,85	0,96	0,98	0,07	0,03

Legenda: Indikátory goodness-of-fit: χ^2/df = Pomer chí-kvadrát k stupňom voľnosti, TLI = Tucker-Lewisov index, CFI = Komparatívny index zhody, RMSEA = Stredná kvadratická odchýlka chyby aproximácie, SRMR = Štandardizovaný koreňový reziduál priemeru.

Výsledky konfirmatórnej faktorovej analýzy dotazníka Markery štýlov komiky uvádzame v tabuľke 1.5. Goodness-of-fit indikátor pomer chí-kvadrát k stupňom voľnosti χ^2/df je vyšší ako 3,0 pre 5 štýlov komiky, ktorými sú zábava, nezmysel, irónia, satira a cynizmus. Tucker-Lewisov index (TLI) bol s jednou výnimkou (svetlejší štýl komiky zábava) vyšší ako ako hodnota 0,95. Komparatívny index zhody (CFI) bol vyšší ako 0,95, pričom jedinou výnimkou bola zábava. Stredná kvadratická odchýlka chyby aproximácie (RMSEA) bola nižšia ako 0,08 s výnimkou zábavy. Hodnoty štandardizovaného koreňového reziduálu priemeru (SRMR) boli vo všetkých prípadoch nižšie ako 0,08. Hodnoty goodness-of-fit indikátorov sú pre slovenskú verziu dotazníka Markery štýlov komiky prijateľné.

Komparácia mužov a žien v jednotlivých štýloch komiky

Výsledky komparácie mužov a žien v jednotlivých štýloch komiky uvádzame v Tabuľke 1.6. Muži v porovnaní so ženami dosiahli signifikantne vyššie skóre v štýloch komiky s výnimkou irónie, kde sa rozdiel medzi pohlaviami nepreukázal ($t_{(567)} = 1,42$; $p = 0,16ns$). Muži sa od žien signifikantne líšia ako v štyroch svetlejších štýloch komiky [zábava ($t_{(567)} = 2,99$; $p \leq 0,01^{**}$), dôvtip ($t_{(567)} = 4,74$; $p \leq 0,01^{**}$), humor ($t_{(567)} = 2,28$; $p \leq 0,05^*$) a nezmysel ($t_{(567)} = 2,55$; $p \leq 0,01^{**}$)], tak aj v troch tmavších štýloch komiky [sarkazmus ($t_{(567)} = 3,96$; $p \leq 0,01^{**}$), satira ($t_{(567)} = 6,73$; $p \leq 0,01^{**}$) a cynizmus ($t_{(567)} = 5,73$; $p \leq 0,01^{**}$)]. Hodnoty Cohenovho d poukazujú na strednu mieru vecnej signifikancie v prípade satiry ($d = 0,63$), cynizmu ($d = 0,52$) a dôvtipu ($d = 0,46$). Malá miera vecnej signifikancie bola preukázaná v prípade sarkazmu ($d = 0,37$), zábavy ($d = 0,29$), nezmyslu ($d = 0,24$) a humoru ($d = 0,23$).

Tabuľka 1.6: Komparácia mužov a žien v jednotlivých štýloch komiky prostredníctvom parametrického Studentovho T testu pre dva nezávislé výbery

	Muži		Ženy		T	df	p	d
	M	SD	M	SD				
Zábava	4,37	1,24	4,02	1,21	2,99	567	0,01**	0,29
Dôvtip	4,91	1,07	4,40	1,16	4,74	567	0,01**	0,46
Humor	5,07	0,93	4,85	1,02	2,28	567	0,02*	0,23
Nezmysel	4,42	1,40	4,08	1,38	2,55	567	0,01**	0,24
Irónia	4,57	1,10	4,41	1,21	1,42	567	0,16	-
Sarkazmus	3,68	1,16	3,26	1,08	3,96	567	0,01**	0,37
Satira	4,37	1,27	3,60	1,17	6,73	567	0,01**	0,63
Cynizmus	3,72	1,37	3,07	1,13	5,73	567	0,01**	0,52

Legenda: N (muži) = 149, N (ženy) = 420. M = priemer (mean), SD = štandardná odchýlka (standard deviation), T = hodnota Studentovho T testu, df = stupne voľnosti, p = hodnota signifikancie, d = Cohenove d (vecná signifikancia).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Komparácia študentov a pracujúcich v jednotlivých štýloch komiky

Porovnanie študentov a pracujúcich v jednotlivých štýloch komiky je súčasťou Tabuľky 1.7. Študenti dosiahli signifikantne vyššie skóre ako pracujúci v nasledujúcich štýloch komiky: nezmysel ($t_{(567)} = 3,27$; $p \leq 0,01^{**}$), irónia ($t_{(567)} = 4,01$; $p \leq 0,01^{**}$) a sarkazmus ($t_{(567)} = 2,61$; $p \leq 0,01^{**}$). Hodnoty Cohenovho d poukazujú na malú mieru vecnej signifikancie v prípade nezmyslu ($d = 0,28$), irónie ($d = 0,34$) a dôvtipu ($d = 0,21$). Pracujúci dosiahli signifikantne vyššie skóre ako študenti vo svetlejšom štýle komiky zvanom dôvtip ($t_{(567)} = -2,16$; $p \leq 0,05^*$), pričom v tomto prípade ide o malú mieru vecnej signifikancie ($d = -0,18$). Medzi študentmi a pracujúcimi sa významné rozdiely nepreukázali v týchto štýloch: zábava ($t_{(567)} = 1,51$; $p = 0,13\text{ns}$), humor ($t_{(567)} = -1,56$; $p = 0,12\text{ns}$), satira ($t_{(567)} = -0,60$; $p = 0,55\text{ns}$) a cynizmus ($t_{(567)} = 0,97$; $p = 0,33\text{ns}$).

Tabuľka 1.7: Komparácia študentov a pracujúcich v jednotlivých štýloch komiky prostredníctvom parametrického Studentovho T testu pre dva nezávislé výbery

	Študenti		Pracujúci		T	df	p	d
	M	SD	M	SD				
Zábava	4,18	1,21	4,02	1,24	1,51	567	0,13	-
Dôvtip	4,45	1,18	4,66	1,12	-2,16	567	0,03*	-0,18
Humor	4,85	1,02	4,99	0,96	-1,56	567	0,12	-
Nezmysel	4,33	1,43	3,94	1,32	3,27	567	0,01**	0,28
Irónia	4,62	1,16	4,22	1,19	4,01	567	0,01**	0,34
Sarkazmus	3,47	1,09	3,23	1,15	2,61	567	0,01**	0,21
Satira	3,78	1,24	3,84	1,25	-0,60	567	0,55	-
Cynizmus	3,28	1,20	3,18	1,26	0,97	567	0,33	-

Legenda: N (študenti) = 334, N (pracujúci) = 235. M = priemer (mean), SD = štandardná odchýlka (standard deviation), T = hodnota Studentovho T testu, df = stupne voľnosti, p = hodnota signifikancie, d = Cohenove d (večná signifikancia).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Interkorelácie štýlov komiky

Interkorelácie medzi ôsmimi štýlmi komiky ponúka Tabuľka 1.8. Všetky interkorelácie boli pozitívne od 0,28 (sarkazmus a (benevolentný) humor) do 0,63 (satira a cynizmus). Medzi tmavšími štýlmi komiky boli vyššie interkorelácie ako medzi svetlejšími štýlmi komiky. Irónia preukázala najvyššie interkorelácie so svetlejšími štýlmi komiky.

Tabuľka 1.8: Korelácie medzi ôsmimi štýlmi komiky

	Zábava	Dôvtip	Humor	Nezmysel	Irónia	Sarkazmus	Satira
Dôvtip	0,61**						
Humor	0,53**	0,56**					

Nezmysel	0,46**	0,34**	0,46**				
Irónia	0,51**	0,55**	0,44**	0,43**			
Sarkazmus	0,36**	0,36**	0,28**	0,37**	0,53**		
Satira	0,43**	0,46**	0,48**	0,42**	0,49**	0,55**	
Cynizmus	0,31**	0,35**	0,29**	0,45**	0,50**	0,58**	0,63**

Legenda: N = 569, ** p ≤ 0,01; * p ≤ 0,05

Korelácie medzi štýlmi komiky a dimenziami modelu HEXACO

Výsledky parciálnych korelácií medzi štýlmi komiky a dimenziami osobnostného modelu HEXACO prezentujeme v Tabuľke 1.9, pričom kontrolnými premennými sú vek a pohlavie. Svetlejšie štýly komiky (zábava, dôvtip, humor a nezmysel) pozitívne korelovali s otvorenosťou (od 0,11** [zábava] do 0,24** [dôvtip]), s extravertiou (s výnimkou nezmyslu) (od 0,22** [humor] do 0,38** [dôvtip]) a prívetivosťou (s výnimkou dôvtipu) (od 0,09*[nezmysel] do 0,18** [humor]). Negatívna korelácia bola preukázaná medzi svetlejšími štýlmi komiky a emocionálnosťou (s výnimkou zábavy), pričom najslabšie koreloval nezmysel (-0,09*) a najsilnejšie dôvtip (-0,19**). Negatívny vzťah sa prejavil aj medzi poctivosťou-pokorou a dôvtipom (-0,10*), medzi poctivosťou-pokorou a nezmyslom (-0,10*) a nakoniec medzi svedomitosťou a nezmyslom (-0,17**).

Tabuľka 1.9: Parciálne korelácie medzi jednotlivými štýlmi komiky a dimenziami osobnostného modelu HEXACO (kontrolné premenné: vek a pohlavie)

	H	E	X	A	C	O
Zábava	-0,07	-0,03	0,34**	0,14**	-0,08	0,11**
Dôvtip	-0,10*	-0,19**	0,38**	0,01	0,07	0,24**
Humor	0,05	-0,13**	0,22**	0,18**	-0,04	0,22**
Nezmysel	-0,10*	-0,09*	-0,02	0,09*	-0,17**	0,14**
Irónia	-0,18**	-0,11**	0,09*	-0,13**	-0,03	0,05

Sarkazmus	-0,31**	-0,05	0,00	-0,34**	-0,13**	-0,03
Satira	-0,18**	-0,11**	0,08	-0,12**	-0,09*	0,09*
Cynizmus	-0,27**	-0,19**	-0,06	-0,22**	-0,13**	0,10**

Legenda: N = 565. Dimenzie modelu HEXACO: H = poctivosť-pokora, E = emocionalita, X = extraverczia, A = príveticosť, C = svedomitosť, O = otvorenosť.

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Korelácie medzi štýlmi komiky a osobnostnými dispozíciami PhoPhiKat

Parciálne korelácie medzi štýlmi komiky a tromi osobnostnými dispozíciami týkajúcimi sa zosmiešňovania a vysmievania, ktorými sú gelotofóbia, gelotofília a katagelastizmus uvádzame v Tabuľke 1.10, pričom kontrolnými premennými sú vek a pohlavie. Gelotofóbia pozitívne korelovala s tromi tmavšími štýlmi komiky, ktorými sú sarkazmus (0,21**), (satira 0,10**) a cynizmus (0,15**), zatiaľ čo negatívne korelovala s tromi svetlejšími štýlmi komiky, a to so zábavou (-0,20**), dôvtipom (-0,20**) a humorom (-0,10*). Vzťah medzi gelotofóbiou a nezmyslom (0,03ns) a tiež medzi gelotofóbiou a iróniou (0,01ns) sme nepreukázali.

Gelotofília korelovala pozitívne so všetkými ôsmimi štýlmi komiky, zatiaľ čo vzťahy so svetlejšími štýlmi komiky (od 0,34** [nezmysel] do 0,66** [zábava]) boli silnejšie ako s tmavšími štýlmi komiky (od 0,21** [cynizmus] do 0,42** [irónia]). Preukázali sme tiež pozitívne vzťahy medzi katagelastizmom a všetkými ôsmimi štýlmi komiky, pričom vzťahy katagelastizmu s tmavšími štýlmi komiky (od 0,43** [irónia] do 0,61** [sarkazmus]) boli silnejšie ako so svetlejšími štýlmi komiky (od 0,16** [humor] do 0,30** [dôvtip a zábava]).

Tabuľka 1.10: Parciálne korelácie medzi jednotlivými štýlmi komiky a tromi osobnostnými dispozíciami týkajúcimi sa zosmiešnenia a vysmievania (kontrolné premenné: vek a pohlavie)

	Pho	Phi	Kat
Zábava	-0,20**	0,66**	0,30**
Dôvtip	-0,20**	0,50**	0,30**
Humor	-0,10*	0,45**	0,16**
Nezmysel	0,03	0,34**	0,23**
Irónia	0,01	0,42**	0,43**
Sarkazmus	0,21**	0,23**	0,61**
Satira	0,10*	0,37**	0,50**
Cynizmus	0,15**	0,21**	0,46**

Legenda: N = 565. Osobnostné dispozície týkajúce sa zosmiešňovania a vysmievania: Pho = gelotofóbia, Phi = gelotofília, Kat = katagelastizmus.

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Predikcia štýlov komiky prostredníctvom osobnostných dispozícií PhoPhiKat

Uskutočnili sme hierarchickú regresnú analýzu s cieľom zistiť, či tri osobnostné dispozície týkajúce sa zosmiešňovania a vysmievania (gelotofóbia, gelotofília a katagelastizmus) pridávajú niečo k vysvetleniu jednotlivých štýlov komiky (zábava, dôvtip, humor, nezmysel, irónia, sarkazmus, satira a cynizmus) nad sociodemografické ukazovatele (pohlavie a vek) a dimenzie osobnostného modelu HEXACO (poctivosť-pokora, emocionalita, extravergia, prívetivosť, svedomitosť a otvorenosť). Sociodemografické premenné sme do modelu vložili v prvom kroku, dimenzie HEXACO v druhom kroku a nakoniec v treťom kroku sme vložili dispozície týkajúce sa zosmiešňovania. Výsledky regresnej analýzy uvádzame v tabuľke 1.11.

Jednotlivé prediktory vysvetlili 45,0% rozptylu zábavy, pričom sociodemografické premenné nevysvetľujú zábavu a z dimenzií modelu HEXACO iba extravergia vysvetľuje 9,6% premennej zábava. Gelotofília pridáva k vysvetleniu zábavy nad sociodemografické ukazovatele a dimenzie HEXACO ďalších 35,4%.

Celkovú variáciu dôvtipu (36,8%) vysvetľuje mužské pohlavie (3,8%), extravergia (14,0%), otvorenosť (3,5%), gelotofília (13,0%) a katagelasticizmus (2,5%). Premenné predikujú 23,6% rozptylu humoru a to prostredníctvom extravenzie (5,0%), otvorenosti (3,5%) a gelotofílie (15,1%). Pohlavie a vek neboli signifikantnými prediktormi humoru. Celkovo 14,3% variácie nezmyslu vysvetľujú gelotofília (12,5%) a katagelasticizmus (1,8%). Nezmysel nepredikujú sociodemografické ukazovatele a ani dimenzie osobnostného modelu HEXACO.

Premenné vysvetlili 29,6 % variácie irónie, pričom významnými prediktormi boli nižší vek (4,4%), katagelasticizmus (18,2%) a gelotofília (7,0%). Dimenzie modelu HEXACO sa nepreukázali byť signifikantnými prediktormi irónie. Celkových 44,5% rozptylu sarkazmu vysvetľujú dve dimenzie modelu HEXACO, a to nízka poctivosť-pokora (11,9%) a neprívetivosť (6,9%) a tri dispozície týkajúce sa zosmiešňovania, a to katagelasticizmus (24,6%), gelotofóbia (0,4%) a gelotofília (0,7%). Pohlavie a vek sa nepreukázali byť významnými prediktormi sarkazmu. Celkový rozptyl (34,2%) satiry vysvetlili mužské pohlavie (7,4%), katagelasticizmus (23,3%) a gelotofília (3,5%), pričom dimenzie HEXACO satiru nepredikovali. Jednotlivé prediktory vysvetlili 28,5% rozptylu cynizmu, pričom mužské pohlavie vysvetlilo 5,5%, nízka poctivosť-pokora 8,0%, nízka prívetivosť 2,4% a nakoniec ďalších 12,7% cynizmu nad demografické premenné a dimenzie modelu HEXACO vysvetlil katagelasticizmus.

Tabuľka 1.11: Predikcia štýlov komiky prostredníctvom hierarchickej regresnej analýzy (1.krok: sociodemografické premenné, 2.krok: HEXACO, 3. krok: PhoPhiKat)

	Krok	Premenná	B	SE B	β
Zábava	2	Extravergia	0,07	0,04	0,06
		Phi	0,59	0,03	0,64**
Dôvtip	5	Pohlavie	-1,37	0,55	-0,09*
		Extravergia	0,21	0,04	0,22**
		Otvorenosť	0,23	0,04	0,19**
		Phi	0,27	0,04	0,32**
		Kat	0,17	0,04	0,18**

Humor	3	Extraverzia	0,03	0,03	0,04
		Otvorenosť	0,18	0,04	0,17**
		Phi	0,31	0,03	0,42**
Nezmysel	2	Phi	0,30	0,05	0,29**
		Kat	0,16	0,05	0,15**
Irónia	3	Vek	-0,15	0,03	-0,17**
		Kat	0,28	0,04	0,31**
		Phi	0,26	0,03	0,29**
Sarkazmus	5	Poctivosť-pokora	-0,10	0,04	-0,10**
		Prívetivosť	-0,21	0,04	-0,18**
		Kat	0,42	0,04	0,48**
		Phi	0,08	0,03	0,10**
		Phi	0,09	0,03	0,10**
Satira	3	Pohlavie	-2,15	0,60	-0,13**
		Kat	0,41	0,04	0,42**
		Phi	0,19	0,04	0,21*
Cynizmus	4	Pohlavie	-1,97	0,63	-0,12**
		Poctivosť-pokora	-0,14	0,05	-0,12**
		Prívetivosť	-0,09	0,05	-0,07
		Kat	0,39	0,04	0,41**

Legenda: $F(2,566) = 231,60^{**}$ (Zábava). $F(5,563) = 65,41^{**}$ (Dôvtip). $F(3,565) = 57,89^{**}$ (Humor). $F(2,566) = 46,97^{**}$ (Nezmysel). $F(3,565) = 79,22^{**}$ (Irónia). $F(5, 563) = 90,17^{**}$ (Sarkazmus). $F(3,565) = 97,98^{**}$ (Satira). $F(4,564) = 56,33^{**}$ (Cynizmus).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Diskusia

Hlavným cieľom tohto výskumu bola exploratívna a konfirmatórna analýza dotazníka Markery štýlov komiky. Ďalším dôležitým cieľom bola aj predikcia štýlov komiky prostredníctvom troch osobnostných dispozícií týkajúcich sa zo-

smiešňovania a vysmievania (gelotofóbia, gelotofília a katagelastizmus) nad dimenzie osobnostného modelu HEXACO. Naším cieľom bola aj komparácia mužov a žien resp. študentov a pracujúcich v jednotlivých štýloch komiky.

Najčastejšie používaným štýlom komiky v populácii dospelých obyvateľov Slovenska je (benevolentný) humor. Benevolentný humor nasledoval dôvtip, potom najčastejšie používaný tmavší štýl irónia, dva svetlejšie štýly komiky (zábava a satira) a nakoniec ostatné tmavšie štýly komiky (satira, sarkazmus a cynizmus). Muži sa od celého súboru líšili v tom, že cynizmus používali častejšie ako sarkazmus. Ženy a tiež aj študenti sa od celého súboru líšili častejším používaním irónie ako dôvtipu. Rozdiely v skupine pracujúcich sa preukázali v častejšom používaní nezmyslu ako zábavy.

V predchádzajúcich výskumoch (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Lau a kol., 2022; Mendi-buro-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b; Torres-Marín a kol., 2022) boli svetlejšie štýly komiky sú viac používané ako tmavšie štýly komiky. Najčastejšie používaným štýlom komiky podľa týchto výskumov bol benevolentný humor, pričom toto zistenie potvrdzuje aj táto naša štúdia. Rozdiel medzi týmito výskumami a predchádzajúcimi výskumami spočíva v tom, že v populácii slovenských respondentov sa irónia umiestnila na 3. mieste (v prípade žien a študentov bola irónia dokonca druhým najpoužívanejším štýlom komiky!), zatiaľ čo v iných krajinách bola irónia zvyčajne na 5. mieste (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bola irónia na 4. mieste). Z výsledkov teda vyplýva, že irónia je charakteristickejšia pre Slovákov ako pre ostatné krajiny (Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko, Taliansko, Španielsko, Anglicko, USA, Kanada a Chile), u ktorých bol použitý dotazník Markery štýlov komiky.

Výsledky faktorovej analýzy preukázali osem faktorov zodpovedajúcich ôsmim štýlom komiky. Faktorová analýza však poukázala aj na niekoľko „problematických“ položiek. V prípade benevolentného humoru to boli položky 5 a 45, pričom v oboch prípadoch položky sýtili dôvtip. Benevolentný humor a dôvtip patria medzi svetlejšie štýly komiky, pričom bola preukázala silná pozitívna korelácia medzi svetlejšími štýlmi komiky, čo vysvetľuje vyššie sýtenie pri týchto položkách. V prípade zábavy to boli položky 1 (vyššie sýtenie pre dôvtip) a 33 (sekundárne sýtenie pre iróniu). Položka 33 („Rád/a si doberám svojich priateľov vtipným spôsobom“) bola síce mienená ako položka sýtiaca svetlejší štýl komiky zábava, avšak respondenti ju môžu chápať ako položku pre tmavší štýl irónia. Inými slovami vtipný spôsob pri doberaní si svojich priateľov môže byť pozitívny (zábava), ale aj negatívny (irónia). V prípade tmavších štýlov

komiky, pri cynizme išlo o položku 8 (vyššie sýtenie pre satiru a sekundárne sýtenie pre iróniu), pri irónii o položky 10 (vyššie sýtenie pre satiru) a 26 (sekundárne sýtenie pre sarkazmus a cynizmus), pri satire o položku 46 (vyššie sýtenie pre cynizmus) a a pri sarkazme o položku 36 (vyššie sýtenie pre satiru). Pri tmavších štýloch komiky boli vyššie sýtenia a sekundárne sýtenia pre ďalšie tmavšie štýly, pričom korelácie medzi jednotlivými tmavšími štýlmi komiky sú silné a pozitívne, čím interpretujeme tieto naše „problematické“ zistenia.

Výsledky konfirmatórnej faktorovej analýzy preukázali, že hodnoty goodness-of-fit indikátorov slovenskej verzie dotazníka Markery štýlov komiky sú adekvátne. Hodnoty Tucker-Lewisovho indexu (TLI) a komparatívneho indexu zhody (CFI) boli vyššie ako 0,95 s výnimkou pre svetlejší štýl komiky zábava. Hodnoty strednej kvadratickej odchýlky chyby aproximácie (RMSEA) a štandardizovaného koreňového reziduálu priemeru (SRMR) boli vo všetkých prípadoch nižšie ako 0,08 (s výnimkou zábavy pri RMSEA).

Muži v porovnaní so ženami dosiahli signifikantne vyššie skóre vo všetkých štýloch komiky s výnimkou irónie, kde sa rozdiel medzi pohlaviami nepreukázal. Tieto výsledky sú v súlade s výsledkami predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a), ktoré preukázali, že muži používajú štýly komiky častejšie ako ženy. Rozdiely nachádzame s výskumami (Heintz, 2019; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b), ktoré uvádzajú rozdiely iba v tmavších štýloch komiky.

Komparácia študentov a pracujúcich preukázala, že pracujúci dosahli vyššie skóre ako študenti v svetlejšom štýle dôvtip, zatiaľ čo študenti dosiahli vyššie skóre vo svetlejšom štýle nezmysel a tiež v dvoch tmavších štýloch, a to v irónii a v sarkazme. Výsledky predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2022a, 2022b; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a) preukázali, že tmavšie štýly komiky s vekom klesajú, pričom v našom výskume sa to preukázalo v prípade irónie a sarkazmu. Skutočnosť, že starší ľudia (t.j. pracujúci) sú dôvtipnejší ako mladší (t.j. študenti) je novým zistením, na ktoré ešte predchádzajúce výskumy nepreukázali.

Interkorelácie v našom výskume boli podobné ako vo výskume Ruch a kol. (2018a) a Dionigi a kol. (2022a). Všetkých osem štýlov komiky medzi sebou signifikantne korelovalo, a to v predpokladanom smere. Medzi tmavšími štýlmi komiky (irónia, sarkazmus, satira, cynizmus) sme preukázali vyššie interkorelácie ako medzi svetlejšími štýlmi komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor, nezmysel).

Parciálne korelácie medzi štýlmi komiky a osobnostnými dimeziami modelu HEXACO preukázali pozitívnu koreláciu medzi svetlejšími štýlmi komiky a otvorenosťou, extravertiou a prívetivosťou. Pozitívny vzťah svetlejších štýlov komiky s extravertiou a otvorenosťou potvrdili aj predchádzajúce výskumy (Dionigi a kol., 2022a; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b). Zábavné, dôvtipné osoby používajúce benevolentný humor a nezmysel môžeme teda popísať ako prívetivé, extravertné a otvorené skúsenostiam.

Tmavšie štýly komiky preukázali negatívnu koreláciu s poctivosťou-pokorou, emocionalitou, prívetivosťou a svedomitosťou. Negatívny vzťah tmavších štýlov komiky s prívetivosťou a svedomitosťou potvrdili aj predchádzajúce výskumy (Dionigi a kol., 2022a; Ruch a kol., 2018a). Dionigi a kol. (2022a) preukázali aj pozitívny vzťah medzi tmavšími štýlmi komiky a otvorenosťou, pričom v našom výskume sme preukázali pozitívny vzťah otvorenosti iba so satirou a cynizmom. Ironické, sarkastické, cynické osoby používajúce satiru popisujeme na základe týchto výsledkov ako osoby neprívetivé, nasvedomité, nepoctivé, nepokorné a emocionálne labilné.

Na tomto mieste by sme ešte chceli poukázať na vzťahy dimenzie poctivosť-pokora (táto dimenzia nie je súčasťou modelu Big Five) k štýlom komiky. Dimenzia poctivosť-pokora slabo až stredne silne negatívne koreluje s tmavšími štýlmi komiky, pričom slabo negatívne koreluje aj s dvomi svetlejšími štýlmi komiky, ktorými sú dôvtip a nezmysel. Na základe týchto výsledkov respondenti používajúci štýly komiky popisujú seba samých ako nepoctivých a nepokorných, pričom ani štýly komiky zábava a benevolentný humor nepomôžu k ich lepšiemu hodnoteniu v dimenzii poctivosť-pokora.

Parciálnymi koreláciami sme zisťovali aj vzťah medzi štýlmi komiky a osobnostnými dispozíciami týkajúcimi sa zosmiešňovania a vysmievania, pričom sme preukázali pozitívnu koreláciu medzi ôsmimi štýlmi komiky a katagelastizmom. Katagelastizmus vyššie koreloval s tmavšími štýlmi komiky (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus) ako so svetlejšími štýlmi komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel). Katagelastizmus, ktorý definujeme ako radosť z vysmievania druhých, bol v predchádzajúcich výskumoch (Ďurka & Ruch, 2015; Ruch, Harzer, Proyer, 2013) popisovaný osobnostnými charakteristikami Big Five ako neprívetivý a nesvedomitý, na základe čoho sme mohli aj v našom výskume očakávať bližší vzťah katagelastizmu k tmavším než svetleším štýlom komiky. Katagelastikom je v podstate jedno, aké štýly komiky pri zosmiešňovaní druhých použijú, avšak častejšie používajú tmavšie štýly.

Pozitívnu koreláciu sme preukázali aj medzi ôsmimi štýlmi komiky a gelotofliou, pričom gelotofília vyššie korelovala so svetlejšími štýlmi komiky ako s tmavšími štýlmi komiky. Gelotofliu, ktorú definujeme ako radosť z vlastného zosmiešnenia, predchádzajúce výskumy (Ďurka & Ruch, 2015; Ruch a kol., 2013) charakterizovali osobnostnými faktormi extravergia a nízka svedomitosť. Extravergia v našom výskume súvisela so svetlejšími štýlmi komiky, ktoré gelotofilici používajú častejšie ako tie tmavšie. Inými slovami, gelotofilici pri zosmiešňovaní seba samého používajú všetky štýly komiky (ako svetlejšie, tak aj tmavšie), avšak tie svetlejšie používajú častejšie, pričom predpokladáme, že je to preto, lebo ich hlavným cieľom je pobaviť druhých a nie ponížiť seba samého.

Gelotofóbia negatívne korelovala s tromi svetlejšími štýlmi komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor) a pozitívne s tromi tmavšími štýlmi komiky (satira, sarkazmus, cynizmus). Gelotofóbia je definovaná ako strach zo zosmiešnenia a gelotofobikov popisujeme ako introvertných neurotikov s nízkou otvorenosťou ((Ďurka & Ruch, 2015; Ruch a kol., 2013), pričom Ruch a kol. (2013) pridávajú aj nízku prívetivosť. Na základe našich výsledkov gelotofobici používajú tmavšie štýly komiky a nepoužívajú svetlejšie štýly komiky, čo z nich skutočne robí osoby nespoločenské a neprívetivé.

Najlepším prediktorom svetlejších štýlov komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel) z dimenzií modelu HEXACO je extravergia, ktoré predpovedá tri zo štyroch štýlov (zábava, dôvtip, humor). Dimenzia otvorenosť vysvetľuje dva štýly komiky, a tými sú dôvtip a benevolentný humor. Z osobnostných dispozícií týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania je najlepším prediktorom nad sociodemografické premenné a dimenzie osobnostného modelu HEXACO gelotofília, ktorá predpovedá všetky štyri svetlejšie štýly komiky. Katagelastizmus predpovedá dva štýly, ktorými sú dôvtip a nezmysel, zatiaľ čo gelotofóbia nie je signifikantným prediktorom svetlejších štýlov komiky.

Z dimenzií osobnostného modelu HEXACO najlepšie predikujú tmavšie štýly komiky (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus) dva dimenzie, a to poctivosť-pokora a prívetivosť. Nízka poctivosť a pokora a neprívetivosť signifikantne predikujú sarkazmus a satiru. Zo sociodemografických premenných mužské pohlavie predpovedá satiru a cynizmus, zatiaľ čo nižší vek je charakteristický pre iróniu. Z troch dispozícií týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania nad dimenzie modelu HEXACO predpovedá všetky štyri tmavšie štýly komiky katagelastizmus. Gelotofília predikuje tri tmavšie štýly komiky (irónia, sarkazmus a satira) a gelotofóbia jeden tmavší štýl komiky (sarkazmus).

Najlepším prediktorom štýlov komiky z troch osobnostných dispozícií týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania je gelotofília, ktorá predikuje 7 z ôsmich štýlov komiky (všetky štýly okrem cynizmu), zatiaľ čo katagelasticizmus predpovedá 6 z ôsmich štýlov (všetky štýly okrem zábavy a benevolentného humoru) a nakoniec, gelotofóbia predikuje jeden tmavší štýl, ktorým je sarkazmus. Inými slovami, zosmiešňovanie druhých (katagelasticizmus) môžeme popísať ako ironické, satirické, cynické a sarkastické, zatiaľ čo zosmiešňovania seba samého (gelotofília) je zábavné, dôvtipné, humorné a nezmyselné.

Prínosy a limity výskumu

Najjednoduchším prínosom tejto štúdie je adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky na slovenské podmienky. Konfirmatórna faktorová analýza preukázala, že hodnoty indikátorov goodness-of-fit indikátorov slovenskej verzie dotazníka sú adekvátne, inými slovami slovenská verzia dotazníka meria jednotlivé štýly komiky validne a reliabilne.

Súčasná štúdia má niekoľko limitácií. Po prvé, psychometrické kvality slovenskej verzie dotazníka Markery štýlov komiky boli zisťované na všeobecnej populácii dospelých obyvateľov Slovenska, preto výsledky nemôžu byť zovšeobecniteľné na pacientov s rôznymi fyzickými alebo psychickými chorobami. Po druhé, výskumný súbor pozostával z približne 3-krát vyššieho počtu žien ako mužov. Po tretie, test-retestová reliabilita nebola meraná, takže absentujú dáta pre časovú stabilitu slovenskej verzie dotazníka. Po štvrté, vo výskume boli použité sebaopisovacie dotazníky, pričom v ďalšom výskume predpokladáme aj použitie peer dotazníkov.

Záver

Osoby preferujúce zábavu a benevolentný humor sú extrovertné a radi si robia vtipy zo seba, pričom ľudia s benevolentným humorom sú aj otvorení. Dôvtip je charakteristický pre extrovertných, otvorených mužov, ktorý si vedia vystreliť ako zo seba, tak aj z druhých ľudí. Schopnosť robiť si srandu zo seba a aj z druhých je typická aj pre ironikov, satirikov a osoby obľubujúce nezmysel, pričom irónia je navyše črtou mladých ľudí a satira charakteristikou mužov. Sarkastici a cynici sú nepoctivé a neprívetivé osoby, ktoré si radi strieľajú z druhých ľudí, pričom cynicizmus je typicky mužská črta. Zaujímavé je, že sarkastici sa zároveň boja a tešia z vlastného výsmechu.

Literatúra

- Ashton, M.C., & Lee, K. (2001). A theoretical basis for the major dimensions of personality. *European Journal of Personality*, 15(5), 327-353. <https://doi.org/10.1002/per.417>
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2007). Empirical, theoretical, and practical advantages of the HEXACO model of personality structure. *Personality and Social Psychology Review*, 11, 150-166. <https://doi.org/10.1177/1088868306294907>
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2008). The prediction of Honesty-Humility related criteria by the HEXACO and Five-Factor models of personality. *Journal of Research in Personality*, 42(5), 1216-1228. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.03.006>
- Ashton, M.C., & Lee, K. (2009). The HEXACO-60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of Personality Assessment*, 91(4), 340-345. <http://dx.doi.org/10.1080/00223890902935878>
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models*. Newbury Park, Calif: Sage publications.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.2.238>.
- Bentler, P. M. (1995). EQS structural equations program manual. Encino, CA: Multivariate Software.
- Costa, P.T., & McCrae, R.R. (1992). *NEO Personality Inventory-revisited (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*. Psychological Assessment Resources.
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2021). Humor and anxiety: The relationship between the comic styles, worry and general well-being. *Personality and Individual Differences*, 181, 111028. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111028>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2022a). Humor and personality: Psychometric properties of the comic styles markers and its relationship with the big five personality traits. *Current Psychology*, 41, 8705-8717. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01303-0>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2022b). Humor and the dark triad: Relationships among narcissism, Machiavellianism, psychopathy, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 197, 111766. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111766>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2023). Humor and attachment: Exploring the relationships between insecure attachment and comic styles. *European Journal*

of Investigation in Health, Psychology and Education, 13, 161-169. <https://doi.org/10.3390/ejihpe13010012>

Ďurka, R., & Ruch, W. (2015). The location of three dispositions towards ridicule in the five-factor personality model in the population of Slovak adults. *Personality and Individual Differences*, 72, 177-181. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.08.045>

Heintz, S. (2019). Locating eight comic styles in basic and broad concepts of humor: Findings from self-reports and behaviour tests. *Current Psychology* <https://doi.org/10.1007/S12144-019-00179-Z>

Heintz, S., & Ruch, W. (2019). From four to nine styles: An update on individual differences in humor. *Personality and Individual Differences*, 141, 7-12. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.12.008>

Hofmann, J., Heintz, S., Pang, D. & Ruch, W. (2020). Differential relationship of light and darker forms of humor with mindfulness. *Applied Research in Quality of Life*, 15, 369-393. <https://doi.org/10.1007/s11482-018-9698-9>

Jöreskog, K. G. (1969). A general approach to confirmatory maximum likelihood factor analysis. *Psychometrika*, 34, 183-202. <https://doi.org/10.1007/BF02289343>

Lau, C., Chiesi, F., & Saklofske, D.H. (2022). The heart of humor: A network analysis of the temperamental basis of humor and humor personality traits. *Personality and Individual Differences* 185, 111253. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111253>

Lee, K., & Ashton, M.C. (2004). Psychometric properties of the HEXACO Personality Inventory. *Multivariate Behavioral Research*, 39(2), 329-358. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr3902_8

Lee, K., & Ashton, M.C. (2006). Further assessment of the HEXACO Personality Inventory: Two new facet scales and an observer report form. *Psychological Assessment*, 18(2), 182-191. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.18.2.182>

Lee, K., & Ashton, M.C. (2012). *The H factor of personality. Why some people are manipulative, self-entitled, materialistic, and exploitive – and why it matters for everyone.* Wilfrid Laurier University Press.

Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of Humor style questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37(1), 48-75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2)

Mendiburo-Sequel, A. & Heintz, S. (2020a). Who shows which kind of humor? Exploring sociodemographic differences in eight comic styles in a large Chilean

- sample. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 565-573. <https://doi.org/10.1111/sjop.12629>
- Mendiburo-Sequel, A. & Heintz, S. (2020b). Comic styles and their relation to the sense of humor, humor appreciation, acceptability of prejudice, humorous self-image and happiness. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, 33(3), 381-403. <https://doi.org/10.1515/humor-2018-0151>
- Ruch, W. (2012). Towards a new structural model of sense of humor: Preliminary findings. *AAAI Fall Symposium FS-12-02*: 68-75.
- Ruch, W., & Proyer, R. T. (2009a). Extending the study of gelotophobia: On gelotophiles and katagelasticians. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, 22(1-2), 183-212. <https://doi.org/10.1515/HUMR.2009.009>
- Ruch, W. & Proyer, R. T. (2009b). Who fears being laughed at? The location of gelotophobia in the Eysenckian PEN-model of personality. *Personality and Individual Differences*, 46(5-6), 627-630. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.01.004>
- Ruch, W., Harzer, C., & Proyer, R.T. (2013). Beyond being timid, wittym and cynical: Big Five personality characteristics of gelotophobes, gelotophiles and katagelasticians. *International Studies in Humor*, 2(1), 24-42.
- Ruch, W., Heintz, S., Platt, T., Wagner, L., & Proyer, R. T. (2018a). Broadening humor: Comic styles differentially tap into temperament, character, and ability. *Frontiers in Psychology*, 9(6), 1-18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00006>
- Ruch, W., Wagner, L. & Heintz, S. (2018b). Humor, the PEN model of personality, and subjective well-being: Support for differential relationships with eight comic styles. *RISU (Rivista Italiana di Studi sull'Umore)*, 1(1), 31-44. <https://doi.org/10.5167/UZH-147388>
- Schmidt-Hidding, W. (1963). *European key words. Vol. I: Humor and Wit*. Huber.
- Titze, M. (1996). The Pinocchio complex: Overcoming the fear of laughter. *Humor & Health Journal*, 5(1), 1-7.
- Torres-Marín, J., Navarro-Carrillo, G., & Carretero-Dios, H. (2022). Differentiating the traits of the dark tetrad in their linkages with humor styles, dispositions towards ridicule and laughter, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 185, 111281. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111281>
- Tucker, L. R., & Lewis, C. (1973). A reliability coefficient for maximum likelihood factor analysis. *Psychometrika*, 38, 1-10. <https://doi.org/10.1007/BF02291170>

2. ŠTÝLY KOMIKY A KREATIVITA V POPULÁCII STREDOŠKOLSKÝCH ŠTUDENTOV

Róbert Ďurka – Katarína Matejová

Úvod

Štýly komiky (Ruch, Heintz, Platt, Wagner & Proyer, 2018a) predstavujú najaktuálnejší prístup k popisu osobnostných charakteristík týkajúcich sa humoru. Prednosťou tohto prístupu je, že komiku vnímajú objektívne, teda zameriavajú sa ako na jej pozitívne, tak aj negatívne aspekty. Pozitívne štýly komiky sa nazývajú svetlejšími štýlmi a patria k nim zábava, dôvtip, benevolentný humor a cynizmus. Negatívne štýly komiky sa nazývajú tmavšími štýlmi a patria k nim irónia, sarkazmus, satira a nezmysel. Predchádzajúce výskumy venujúce sa štýlom komiky (Dionigi, Duradoni & Vagnoli, 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann, Heintz, Pang & Ruch, 2020; Lau, Chiesi & Saklofske, 2022; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch, Wagner & Heintz 2018b; Torres-Marín, Navarro-Carrillo & Carretero-Dios, 2022) sa zameriavali na dospelú populáciu, zatiaľ čo náš výskum je zameraný na stredoškolskú populáciu, pričom táto skutočnosť je jedným z prínosov tejto štúdie.

Ďalším prínosom tejto štúdie je zisťovanie vzťahov medzi jednotlivými štýlmi komiky a 5 dimenziami kreativity, ktorými sú každodenná kreativita, školská kreativita, performačná kreativita, vedecká kreativita a umelecká kreativita (Kaufman, 2012). Na základe našich znalostí súvislosti medzi štýlmi komiky a dimenziami kreativity zatiaľ zisťované neboli. V našej štúdii sa venujeme aj predikcii štýlov komiky prostredníctvom dimenzií kreativity nad sociodemografické charakteristiky, ako aj predikcii dimenzií kreativity prostredníctvom štýlov komiky nad sociodemografické ukazovatele.

Pochopenie vzťahov medzi jednotlivými štýlmi komiky a jednotlivými doménami kreativity môže pomôcť stredoškolským učiteľom pri vytváraní triednej klímy podporujúcej rôzne dimenzie kreativity u stredoškolských študentov. Inými slovami znalosť toho, ktoré štýly komiky pozitívne ovplyvňujú kreativitu môže viesť k zlepšeným výkonom a teda k lepšiemu prospechu študentov.

Štýly komiky a ich definície

Schmidt-Hidding (1963) postuloval 8 štýlov komiky, ktoré Ruch a kol. (2018) klasifikovali na svetlejšie štýly (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel) a tmavšie štýly (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus). Cieľom „zábavy“ je rozširovať dobrú náladu, zatiaľ čo „dôvtip“ prepája od seba vzdialené nápady do komického celku. „Benevolentný humor“ umožňuje realisticky pozorovať ľudské slabosti a odpúšťajúco ich prijať. „Nezmysel“ je intelektuálna a hravá zábava, zatiaľ čo „irónia“ spočíva v hovorení niečoho iného, než čo si v skutočnosti myslíme. „Sarkazmus“ nemilosrdne poukazuje na skorumpovaný svet a je náchylný na škodoradosť. „Satira“ (korektívny humor) je výsmech založený na morálke s dobrými zámermi a vyžaduje odvalu. „Cynizmus“ ničí bežne uznávané hodnoty a normy.

Štýly komiky a preferencia ich používania

Na základe výsledkov predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Lau a kol., 2022; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b; Torres-Marín a kol., 2022) svetlejšie štýly komiky sú viac používané ako tmavšie štýly komiky. V prvom výskume, ktorý uskutočnil Ruch (2012) bola najčastejšie používaným štýlom komiky zábava, ktorú nasledovali svetlejšie štýly humor, nezmysel a dôvtip a nakoniec tmavšie štýly irónia, satira, sarkazmus a cynizmus.

V nemecky hovoriacich krajinách (Nemecko, Rakúsko a Švajčiarsko) autori (Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b) preukázali, že najčastejšie používaným štýlom bol humor, ktorý nasledovali nezmysel a dôvtip (v prípade Hofmann a kol. (2020) bolo toto poradie opačné). Na štvrtom a piatom mieste sa striedali irónia a zábava (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bola používanější irónia, zatiaľ čo u Heintz (2019) a Heintz & Ruch (2019) to bola zábava). Najmenej používané boli tmavšie štýly komiky satira, sarkazmus a cynizmus, pričom na posledných dvoch miestach sa poradie striedalo (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bol používanější sarkazmus, zatiaľ čo u Heintz (2019) a Heintz & Ruch (2019) bol používanější cynizmus).

V Taliansku (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b) bolo poradie nasledujúce humor, dôvtip, nezmysel, satira, irónia, zábava, cynizmus a sarkazmus. Pričom po-

ukazujeme na dve odlišnosti, vo výskume Dionigi a kol. (2022a) bol nezmysel používanější ako dôvtip, zatiaľ čo vo výskume Dionigi a kol. (2022b) bola zábava používanějšía ako irónia. V Španielsku (Torres-Marín a kol., 2022) bol najčastejšie používaný nezmysel, ktorý nasledovali svetlejšie štýly komiky (zábava, humor a dôvtip) a nakoniec tmavšie štýly komiky (irónia, satira, cynizmus a sarkazmus).

V Anglicku a USA (Ruch a kol., 2018a) boli častejšie používané svetlejšie štýly komiky (v poradí humor, nezmysel, dôvtip a zábava) ako tmavšie štýly komiky (v poradí irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). V Kanade (Lau a kol., 2022) bolo poradie štýlov nasledujúce: nezmysel, humor, zábava, dôvtip, irónia, satira, cynizmus a sarkazmus. Nakoniec v Chile (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b) autori preukázali, že najpoužívanější štýl komiky je humor, ktorý nasledujú nezmysel, dôvtip, zábava, irónia, satira, sarkazmus a cynizmus, pričom vo výskume Mendiburo-Sequel & Heintz (2020b) je dôvtip používanější ako nezmysel.

Štýly komiky – medzipohlavné rozdiely

Autori (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a;) uvádzajú, že muži používajú štýly komiky častejšie ako ženy, s výnimkou (benevolentného) humoru vo výskumoch Dionigi a kol. (2021), Ruch a kol. (2018a) a Hofmann a kol. (2020) a zábavy vo výskumoch Heintz & Ruch (2019) a Hofmann a kol. (2020), v ktorých medzi pohlaviami rozdiel zistený nebol.

Dva výskumy (Heintz, 2019; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b) preukázali, že muži sa od žien líšili iba v tmavších štýloch komiky (satira, sarkazmus a cynizmus), pričom vo výskume Mendiburo-Sequel & Heintz (2020b) muži dosiahli vyššie skóre ako ženy aj vo svetlejšom štýle nezmysel.

Kreativita

Kreativita (ako synonymum kreativity budeme v tejto štúdii používať aj pojem tvorivosť) zaujíma ľudstvo od nepamäti, napriek tomu oproti iným psychologickým pojmom ja ťažké nájsť univerzálnu definíciu, ktorá by bola vo vedeckom a praktickom svete všeobecne akceptovaná. V literatúre je možné identifikovať 3 rôzne prístupy ku konceptu kreativity: I. tvorivosť ako silná stránka osobnosti, t. j. osobnostná charakteristika (napr. Čáp (1996, s. 14): „súhrn vlastností osobnosti, ktoré sú predpokladom pre tvorivú činnosť, poprípade pre tvorivé riešenie problémov“), II. tvorivosť ako produktívna práca, t. j. výsledok (napr. Zelina & Zeli-

nová (1990, s. 17): „interakcia subjektu s objektom, pri ktorej subjekt mení okolitý svet, vytvára nové, užitočné a pre subjekt alebo referenčnú skupinu či populáciu významné hodnoty“) a III. tvorivosť ako tvorivý proces (napr. Torrance (1965, s. 664): „proces, ktorého zložkami sú jednak medzery v poznaní, jednak citlivosť na prvky, ktoré v poznaní chýbajú, ďalej na disharmóniu, odhaľovanie problémov a hľadanie nových, originálnych postupov riešenia a konečne na komunikáciu získaných výsledkov“).

Novodobé definície vymedzujú tvorivosť ako súbor kritérií, ktoré zvyčajne spočívajú vo vytvorení niečoho nového, čo má hodnotu, je adaptívne, relevantné pre problém a je uznávané (Kaufman & Baer, 2012; Runco & Jaeger, 2012). Runco & Jaeger (2012) za spoločné znaky definícií kreativity považujú najmä dva aspekty, (1) originalitu a (2) efektívnosť. Istá časť nových prístupov dokonca považuje samotnú novosť ako vlastnosť kreativity za nedostatočnú (Plucker & Berghezzo, 2004) a takú schopnosť označuje za „pseudokreativitu“ (Cropley, 2000). Hoci na začiatku boli kritériá pôvodne navrhnuté ako provizórium a východisko zo zložitej situácie, stali sa neoceniteľným prostriedkom, pomocou ktorého sa vykonáva výskum tvorivosti, napriek tomu, že si autori uvedomujú významné filozofické problémy na pozadí.

Rozdielne modely týkajúce sa dimenzionality tvorivosti sa líšia v závislosti od toho, či tvorivosť chápu v zmysle procesného modelu, rôznych oblastí, v ktorých sa tvorivosť môže prejaviť, alebo či existuje všeobecný faktor tvorivosti. V našej výskumnej štúdií vychádzame z teoretického modelu tvorivosti ako zábavného parku (“The amusement park theoretical (APT) model of creativity” – APT model; Baer & Kaufman, 2005).

V modeli APT autori (Baer a Kaufman, 2017) postulujú diferencované vyjadrenie tvorivosti v rôznych doménach, v ktorých sa tvorivé činnosti a produkty môžu vyskytovať, pričom podľa nich pre pochopenie kreativity je vhodnejšie uvažovať o doménach než o všeobecných faktoroch. Na základe faktorových analýz mnohých štúdií založených na sebvýpovedových metodikách identifikovali tematické oblasti (napr. umenie), ktoré sú ďalej rozdelené na domény (napr. beletria a poézia) a následne mikrodomény (napr. haiku alebo básne; Kaufman a kol., 2011). Model APT uznáva, že rôzne domény sa môžu vzťahovať k rozličným podmienkam, ktoré umožňujú vznik tvorivých riešení v príslušnej doméne; Kaufman (2012) to ilustruje ako “kreatívny herec môže potrebovať byť extravertný, ale kreatívny vedec môže potrebovať byť svedomitý,” (s. 298), čo môže prispieť k pochopeniu korelácií medzi kreatívnymi doménami a napríklad osobnostnými črtami. Napokon, model APT predpokladá, že existujú určité podmienky, ktoré sú nevyhnutné, ale nie postačujúce na prejavenie kreativity. Patria

k nim sklony k inteligencii, tvorivé presvedčenie o sebe a vyššie prejavy osobnostnej črty otvorenosť voči skúsenosti.

Na základe týchto teoretických východísk Kaufman (2012) vyvinul multidimenzionálnu sebaopisovú metodiku, Kaufmanovu škálu domén kreativity (K-DOCS), merajúcu 5 dimenzií kreativity, ktorými sú každodenná kreativita, školská kreativita, performačná kreativita, vedecká kreativita a umelecká kreativita. Každá dimenzia kreativity je spojená s úlohami, s ktorými sa ľudia môžu stretnúť a kreatívnym spôsobom ich riešiť. Doména každodenná kreativita pozostáva zo všetkých úloh, s ktorými sa ľudia môžu stretnúť v každodennom živote, ako je hľadanie najlepšieho riešenia problému alebo pomoc iným ľuďom kreatívnym spôsobom. Oblasť školská kreativita predstavuje aktivity, ktoré zahŕňajú analýzu a diskusiu o školských témach alebo vykonávanie rôznych aktivít súvisiacich s akademickou sférou, ako napríklad poskytovanie konštruktívnej spätnej väzby na vedeckú prácu. Činnosti v oblasti performančnej kreativity možno vykonávať pred publikom alebo zdieľať s publikom, ako je hra na nástroj, písanie básne, tanec a iné formy verejného vystúpenia. Oblasť vedecká kreativita zahŕňa činnosti, ktoré si vyžadujú záujem a znalosť disciplín STEM (science, technology, engineering, and mathematics = veda, technológia, inžinierstvo a matematika), ako je počítačové programovanie, stavanie niečoho mechanického atď. Napokon činnosti, ako je skicovanie ľudí alebo predmetov alebo výroba sôch, patria do oblasti umeleckej kreativity.

Kreativita – medzipohlavné rozdiely

Zistenia ohľadom rodových rozdielov v kreativite sú nekonzistentné, vo výsledkoch výskumných štúdií je možné identifikovať štyri rôzne zistenia, pričom rozdielne výsledky sú podmienené zameraním na špecifické aspekty kreativity alebo výberom meracieho nástroja. Prvou skupinou sú výskumné štúdie, ktoré neidentifikujú v kreativite žiadne rozdiely vzhľadom na pohlavie (pozri napr. Beghetto a kol., 2011; Dikici, 2014; Ghayas, Akhter, & Adil, 2012; Kousoulas, 2010; a ďalší). Druhá skupina výskumných štúdií preukazuje vyššiu mieru kreativity u žien v porovnaní s mužmi, meranú meracími prostriedkami založenými najmä na verbálnych alebo obrazových aktivitách divergentného myslenia (pozri napr. Dudek a kol., 1993; Kaufman a kol., 2010; Miroshnik, Shcherbakova, & Kaufman, 2022; Rosa, Qualls, & Ruth, 2014). V tretej skupine výskumných štúdií sa objavujú dôkazy pre vyššiu mieru kreativity u mužov v porovnaní so ženami vychádzajúce z použitia verbálnych aktivít alebo z vnímania vlastnej kreativity u respondentov (pozri napr. Gralewski, & Karwowski, 2013; Kiehn, 2003; Lau, & Cheung,

2015; Matud, Rodríguez, & Grande, 2007; Phipps & Prieto, 2015; Stoltzfus a kol., 2011). Ďalšia skupina autorov uvádza, že vplyv pohlavia na tvorivosť závisí od typu hodnotenej kreativity – napr. verbálne testy kreativity, matematické aktivity, kreatívne kognitívne zručnosti (fluencia, flexibilita a originalita), emocionálne a motivačné dimenzie kreativity (Bart a kol., 2015; He & Wong, 2011; Cheung & Lau, 2013; Kimmelmeier & Walton, 2016; Kim & Michael, 1995; Madjar, Greenberg, & Chen, 2011; Runco a kol., 2010; Sternberg, 2006).

Inventár Big Five

K popisu a k vysvetleniu osobnosti človeka sa v ostatných desaťročiach najčastejšie používa päťfaktorový model osobnosti Big Five. V slovenčine je pre Big Five zaužívaným termínom pojem veľká päťka. Veľká päťka pozostáva z piatich faktorov, ktorými sú neuroticizmus, extravertzia, otvorenosť, prívetivosť a svedomitosť. Costa a McCrae (1992) definujú neuroticizmus ako mieru, do ktorej jednotlivci prejavujú anxiету, depresiú a hostilitu, ako aj mieru sebedovetia, impulzivitu, zraniteľnosti a neschopnosti prispôbiť sa nepríjemným udalostiam. Extravertní jednotlivci sú spoločenský, asertívny, pozitívny, aktívny a hľadajúci vzrušenie. Otvorenosť voči skúsenosti súvisí s rozsahom ktorým sú jednotlivci otvorení fantázii, estetike, ale aj novým činom, myšlienkam a hodnotám. Prívetivé osoby dôverujú iným jednotlivcom, sú priamočiari a čestní, správajú sa altruisticky a kooperatívne, sú skromní, nežní a sympatickí. Nakoniec uvádzame svedomitosť, ktorá je definovaná kompetentnosťou, metodickosťou, poslušnosťou, motivovanosťou k dosahovaniu cieľov, disciplinovanosťou a uváženosťou (Costa & McCrae, 1992).

Z veľkého množstva rôznych osobnostných dotazníkov merajúcich faktory veľkej päťky sme pre účely tejto štúdie vybrali prepracovanú verziu Inventáru veľkej päťky (Big Five Inventory-2), ktorého autormi sú Soto & John (2017). Autori BFI-2 sa rozhodli zmeniť názvy dvoch faktorov, pričom namiesto neuroticizmu uvádzajú negatívnu emocionalitu (cieľom bolo potlačiť asociáciu s psychickou chorobou) a namiesto otvorenosti voči skúsenosti používajú termín otvorená myseľ (cieľom bolo zdôrazniť, že ide o psychickú a ani sociálnu charakteristiku).

Doterajšie výskumy uskutočnené na slovenskej dospeljej populácii preukázali, že ženy sú prívetivejšie ako muži (Halama, Kohút, Soto, & John, 2020; Kohút, Kohútová, Žitný, & Halama, 2020). Výskum Halamu a kol. (2020) navyše preukázal, že ženy skórovali vyššie ako muži v premenných extravertzia a otvorená myseľ, zatiaľ čo vo výskume Kohúta a kol. (2020) ženy skórovali vyššie ako muži aj v negatívnej emocionalite. Vo výskume uskutočnenom na českej populácii štu-

dentov stredných a vysokých škôl sa preukázalo, že ženy dosiahli vyššie skóre ako muži v prívetivosti a v negatívnej emocionalite, zatiaľ čo v ďalších troch doménach (extraverzia, svedomitosť a otvorenosť mysle) sa ženy od mužov nelíšili (Hřebíčková, Jelínek, Květon, Benkovič, Botek, Sudzina, Soto & John, 2020).

Humor a kreativita

Pri popisovaní vzťahu medzi komikou a kreativitou uvažujeme o súvislostiach medzi charakteristikami humoru a kreativitou, humor predstavuje širší pojem, ktorý zahŕňa komiku a k jeho koštruktú existuje viac relevantných zdrojov.

Humor a kreativita predstavujú odlišné psychologické koštruktú, ktoré však majú spoločné základné aspekty. Humor aj kreativita zahŕňajú vytvorenie nezjavného spojenia medzi dvoma zdanlivo nesúvisiacimi a nesúrodými prvkami (Murdock & Ganim, 1993). Podstatou tvorivosti je spájanie vzdialených prvkov do nových myšlienok (Salvi a kol., 2020), pričom ťaží zo schopnosti konfrontovať protikladné rámce a protichodné perspektívy (Miron-Spektor, Gino & Argote, 2011b). Podobne aj humor je výsledkom zmeny referenčného rámca (O'Connel, 2013), situačného spojenia dvoch bežne nekompatibilných matric a výberu nesúrodých kódov správania alebo spôsobov uvažovania, aby sa vo výslednej kolízii odhalili ich skryté nezrovnalosti (Koestler, 1964). Navyše humor aj tvorivosť vyvolávajú pocit prekvapenia ("bisociatívny šok") (Filipowicz, 2006), ale zároveň by mali byť primerané situácii. Inak povedané, humor aj kreativita znamenajú porušenie niektorých rámcov a zároveň dodržiavanie iných. Tieto podobnosti inšpirovali výskumníkov k skúmaniu vzťahu medzi humorom a kreativitou z hľadiska vlastností (napr. Proyer, Tandler, & Brauer, 2019), správania (napr. Lang & Lee, 2010; Slåtten, Svensson, & Sværi, 2011) a výsledkov (napr. Jurčová, 1998).

Humor býva často vnímaný ako subdoména kreativity, aspekt alebo forma kreativity, ako kreatívna expresia alebo ako časť kreatívneho procesu (napr. Murdock & Ganim, 1993). Tento pohľad je navyše podčiarknutý faktom, že rozšírené testy a dotazníky kreativity zahŕňajú humor (Kaufman, 2012) alebo hodnotia humorné odpovede v divergentom myslení ako originálne (Torrance, Ball, & Safter, 2008).

Metódy

Ciele výskumu

A) Deskripcia stredoškolákov na základe štýlov komiky, domén kreativity a faktorov Big Five

B) Komparácia chlapcov a dievčat na základe štýlov komiky, domén kreativity a faktorov Big Five

C) Zisťovanie vzťahov medzi štýlmi komiky a doménami kreativity

D) Predikcia jednotlivých štýlov komiky pomocou domén kreativity nad sociodemografické charakteristiky a faktory Big Five

E) Predikcia jednotlivých domén kreativity nad sociodemografické charakteristiky a faktory Big Five

Participanti

Nášho výskumu sa zúčastnilo 121 stredoškolákov vo veku od 15 do 20 rokov, pričom ich priemerný vek bol 16,91 (SD=1,32) rokov. Celkový počet respondentov tvorilo 16 (13,2%) chlapcov, 98 (81,0%) dievčat a 7 (5,8%) stredoškolákov sa rozhodlo svoje pohlavie neuviesť. Priemerný vek chlapcov bol 16,06 (SD=1,12) rokov a priemerný vek dievčat bol 17,06 (SD=1,31). Z celkového počtu 121 respondentov 45 (37,2%) študentov študovalo na strednej odbornej škole a 76 (62,8%) študentov na škole umeleckého priemyslu. Účasť na výskume bola dobrovoľná. Respondenti a ich zákonní zástupcovia podpísali informovaný súhlas s účasťou vo výskume.

Výskumné nástroje

Škála markerov štýlov komiky (Comic Style Markers, CSM), ktorej autormi sú Ruch a kol. (2018), je 48-položkový dotazník na meranie ôsmich štýlov komiky, ktorými sú zábava („Rád / rada si doberám svojich priateľov vtipným spôsobom.“), irónia („Iróniou odhaľujem, kto je dostatočne chytrý / á na to, aby veciam rozumel / a a kto nie.“), dôvtip („Môj dôvtip a intelekt mi umožňujú rozprávať príbehy s mnohými pointami.“), sarkazmus („Príležitostne prejavujem horké pohrdanie.“), humor („Humor je vhodný na zvýšenie porozumenia a sympatie pre

to, čo je nedokonalé a ľudské.”), satira („Robím si žarty zo zlých skutkov ľudí, aby som ich tým povzbudil/a k zmene.”), nezmysel („Obľubujem humor, ktorý sa bezcieľne hrá so zmyslom a nezmyslom.”) a cynizmus („Mám tendenciu byť podozrievavý/á voči úprimnosti niektorých úmyslov a hodnôt a často ich odhalím cynickými poznámkami.”). Každý štýl komiky je sýtený šiestimi položkami, na ktoré sa odpovedá na sedem bodovej Likertovej škále (od veľmi nesúhlasím (1) do veľmi súhlasím (7)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu je 0,83 (zábava); 0,75 (irónia); 0,83 (dôvtip); 0,72 (sarkazmus); 0,77 (humor); 0,80 (satira); 0,85 (nezmysel) a 0,80 (cynizmus).

Inventár veľkej päťky-2 (Big Five Inventory-2), ktorého autormi sú Soto & John (2017), je 15-položkový dotazník na meranie faktorov veľkej päťky, ktorými sú extravézia („Som niekto, kto je plný energie.”), prívetivosť („Som niekto, kto si myslí o ľuďoch to najlepšie.”), svedomitosť („Som niekto, kto je dôveryhodný, dá sa na neho vždy spoľahnúť.”), negatívna emocionalita („Som niekto, kto sa veľa znepokojuje.”), otvorená myseľ („Som niekto, kto je očarený umením, hudbou alebo literatúrou.”). Použitá bola slovenská verzia dotazníka, ktorej autormi sú Halama a kol. (2020). Každý faktor je sýtený tromi položkami. Participanti odpovedajú na 5-bodovej Likertovej škále (od veľmi nesúhlasím (1) do veľmi súhlasím (5)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu je 0,62 (extravézia); 0,60 (prívetivosť), 0,59 (svedomitosť), 0,63 (negatívna emocionalita) a 0,59 (otvorená myseľ).

Kaufmanova škála domén kreativity (Kaufman Domains of Creativity, K-DOCS), ktorej autorom je Kaufman (2012), je 50-položkový dotazník na meranie domén kreativity, ktorými sú každodenná kreativita („pomáhanie iným ľuďom zvládať ťažkú situáciu”), školská kreativita („vymyslenie nového spôsobu uvažovania o staršej diskutovanej téme”), performačná kreativita („spontánne vymýšľanie textu k rapovej piesni”), vedecká kreativita („riešenie matematického rébusu”) a umelecká kreativita („výroba sochy alebo keramiky”). Každodennú a školskú kreativitu sýti po 11 položiek, performačnú kreativitu sýti 10 položiek, vedeckú kreativitu a umeleckú kreativitu sýti po 9 položiek. Respondenti odpovedajú na 5-bodovej škále (od oveľa menej kreatívny (1) po oveľa kreatívnejší (5)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu je 0,84 (každodenná kreativita); 0,83 (školská kreativita), 0,88 (performačná kreativita), 0,84 (vedecká kreativita) a 0,84 (umelecká kreativita).

Analýzy

Všetky analýzy boli uskutočnené použitím programu SPSS 26. Najskôr sme vypočítali deskriptívne štatistiky (minimum, maximum, priemer, štandardná odchýlka) pre všetky škály. Cronbachovu alfu sme použili na výpočet reliability (vnútornej konsistencie) každej škály. Na porovnanie chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky, v osobnostných faktoroch Big Five a v doménach kreativity sme použili neparametrický Mann-Whitneyho U test pre dva nezávislé výbery. Na zistenie vzťahov medzi štýlmi komiky a doménami kreativity bola použitá parciálna korelácia s kontrolou pre vek a pohlavie. Hierarchická regresná analýza bola použitá na zistenie toho, či domény kreativity pridávajú niečo k vysvetleniu štýlov komiky nad sociodemografické premenné a faktory osobnostného modelu Big Five. Regresnou analýzou sme tiež zisťovali, či štýly komiky pridávajú niečo k vysvetleniu domén kreativity nad sociodemografické premenné a faktory osobnostného modelu Big Five.

Výsledky

Deskriptívne štatistiky

V tabuľke 2.1 uvádzame deskriptívne štatistiky (minimum, maximum, priemer a štandardnú odchýlku) pre osem štýlov komiky, päť faktorov osobnostného modelu Big Five a päť domén kreativity, pričom neuvádzame hrubé skóre jednotlivých premenných, ale priemery na jednu položku.

Zo štýlov komiky stredoškólači najčastejšie používali iróniu (4,97), potom nasledovali svetlejšie štýly komiky: (benevolentný) humor (4,38), dôvtip (4,35), nezmysel (4,32) a zábava (4,01) a nakoniec tmavšie štýly komiky: satira (3,51), sarkazmus (3,48) a cynizmus (3,27). Z faktorov Big Five prevládajú otvorenosť (3,71) a prívetivosť (3,51), potom nasledujú negatívna emocionalita (3,32), svedomitosť (3,06) a extravézia (2,91). Z domén kreativity je u stredoškólačov najviac používaná umelecká kreativita (3,58) a každodenná kreativita (3,48), potom nasledujú školská kreativita (2,99), performačná kreativita (2,61) a nakoniec vedecská kreativita (2,19).

Tabuľka 2.1: Deskriptívne štatistiky pre každý dotazník (Štýly komiky, Big Five, Kreativita)

		Min	Max	Priemer	SD
Štýly komiky	Zábava	1,17	7,00	4,01	1,36
	Dôvtip	1,33	6,83	4,35	1,25
	Humor	1,17	1,67	4,38	1,17
	Nezmysel	1,00	7,00	4,32	1,40
	Irónia	1,33	6,67	4,97	1,16
	Sarkazmus	1,00	6,83	3,48	1,15
	Satira	1,00	7,00	3,51	1,25
	Cynizmus	1,00	6,50	3,27	1,18
Big Five	Extraverzia	1,00	5,00	2,91	0,96
	Prívetivosť	1,67	5,00	3,51	0,85
	Svedomitosť	1,00	4,67	3,06	0,76
	Negatívna emocionalita	1,00	5,00	3,32	0,94
	Otvorená myseľ	2,00	5,00	3,71	0,71
Kreativita	Každodenná kreativita	1,27	4,91	3,48	0,70
	Školská kreativita	1,09	4,55	2,99	0,72
	Performačná kreativita	1,00	4,80	2,61	0,97
	Vedecká kreativita	1,00	4,78	2,19	0,86
	Umelecká kreativita	1,00	5,00	3,58	0,85

Legenda: N = 121, Min = minimum, Max = maximum, SD = Štandardná odchýlka (Standard Deviation).

Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých premenných

Pri komparácii chlapcov a dievčat v jednotlivých premenných sme použili neparametrický Mann-Whitneyho U test, pričom tento postup sme použili pre nerovnomerné rozloženie premenných v jednotlivých skupinách. Výsledky komparácie chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky prezentujeme v tabuľke 2.2. Preukázali sme signifikantné rozdiely medzi chlapcami a dievčatami v týchto štýloch komiky: humor ($U = 426,50$; $p \leq 0,01^{**}$), nezmysel ($U = 347,00$; $p \leq 0,01^{**}$), satira ($U = 262,50$; $p \leq 0,01^{**}$) a cynizmus ($U = 478,50$; $p \leq 0,01^{**}$),

pričom v týchto premenných dosiahli chlapci vyššie skóre ako dievčatá. V prípade satiry ($d = 0,87$) a nezmyslu ($d = 0,71$) ide o veľkú mieru vecnej signifikancie, zatiaľ čo pri humore ($d = 0,57$) a pri cynizme ($d = 0,48$) ide o strednú mieru vecnej signifikancie. Pri štýloch komiky zábava ($U = 624,00$; $p = 0,19ns$), dôvtip ($U = 728,50$; $p = 0,65ns$), irónia ($U = 700,00$; $p = 0,49ns$) a sarkazmus ($U = 662,50$; $p = 0,32ns$) sme medzi chlapcami a dievčatami rozdiely nepreukázali.

Tabuľka 2.2: Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky prostredníctvom neparametrického Mann-Whitneyho U testu

	Priemerné poradie		U	p	d
	Chlapci	Dievčatá			
Zábava	67,50	55,87	624,00	0,19	-
Dôvtip	60,97	56,93	728,50	0,65	-
Humor	79,84	53,85	426,50	0,01**	0,57
Nezmysel	84,81	53,04	347,00	0,01**	0,71
Irónia	52,25	58,36	700,00	0,49	-
Sarkazmus	65,09	56,26	662,50	0,32	-
Satira	90,09	52,28	262,50	0,01**	0,87
Cynizmus	76,59	54,38	478,50	0,01**	0,48

Legenda: N (chlapci) = 16, N (dievčatá) = 98. U = hodnota Mann-Whitneyho U testu, p = hodnota signifikancie, d = Cohenovo d (vecná signifikancia).

** $p \leq 0,01$

V tabuľke 2.3 uvádzame výsledky porovnania chlapcov a dievčat vo faktoroch Big Five. Chlapci sa od dievčat signifikantne líšia vo svedomitosti ($U = 475,50$; $p \leq 0,01**$), pričom dievčatá sú svedomitejšie ako chlapci. V tomto prípade ide o strednú mieru vecnej signifikancie ($d = 0,49$). Vo faktoroch extravertzia ($U = 736,50$; $p = 0,70ns$), prívetivosť ($U = 550,00$; $p = 0,06ns$), negatívna emocionálna ($U = 681,00$; $p = 0,40ns$) a nakoniec otvorená myseľ ($U = 700,50$; $p = 0,49ns$) sa chlapci a dievčatá významne nelíšili.

Tabuľka 2.3: Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých faktoroch Big Five prostredníctvom neparametrického Mann-Whitneyho U testu

	Priemerné poradie		U	p	d
	Chlapci	Dievčatá			
Extraverzia	60,47	57,02	736,50	0,70	-
Prívetivosť	42,88	59,89	550,00	0,06	-
Svedomitosť	38,22	60,65	475,50	0,01**	0,49
Negatívna emocionalita	51,06	58,55	681,00	0,40	-
Otvorená myseľ	62,72	56,65	700,50	0,49	-

Legenda: N (chlapci) = 16, N (dievčatá) = 98. U = hodnota Mann-Whitneyho U testu, p = hodnota signifikancie, d = Cohenovo d (vecná signifikancia).

** $p \leq 0,01$

Porovnanie chlapcov a dievčat v jednotlivých doménach kreativity je súčasťou tabuľky 2.4. Chlapci sa od dievčat signifikantne nelíšili v žiadnej z domén kreativity: každodenná kreativita ($U = 609,50$; $p = 0,15ns$), školská kreativita ($U = 726,50$; $p = 0,64ns$), performačná kreativita ($U = 625,50$; $p = 0,28ns$), vedecká kreativita ($U = 682,00$; $p = 0,40ns$) a umelecká kreativita ($U = 780,00$; $p = 0,97ns$).

Tabuľka 2.4: Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých doménach tvorivosti prostredníctvom neparametrického Mann-Whitneyho U testu

	Priemerné poradie		U	p	d
	Chlapci	Dievčatá			
Každodenná kreativita	46,59	59,28	609,50	0,15	-
Školská kreativita	61,09	56,91	726,50	0,64	-
Performačná kreativita	65,72	56,16	652,50	0,28	-
Vedecká kreativita	63,88	56,46	682,00	0,40	-
Umelecká kreativita	57,25	57,54	780,00	0,97	-

Legenda: N (chlapci) = 16, N (dievčatá) = 98. U = hodnota Mann-Whitneyho U testu, p = hodnota signifikancie, d = Cohenovo d (vecná signifikancia).

Vzťahy medzi štýlmi komiky a doménami kreativity

Na zistenie vzťahov medzi štýlmi komiky a doménami kreativity sme použili parciálnu koreláciu, pričom sme kontrolovali vplyv veku a pohlavia. Výsledky uvádzame v Tabuľke 2.5. Výsledky poukazujú na pozitívnu koreláciu medzi zábavou a všetkými piatimi doménami kreativity [od 0,21* (školská kreativita) do 0,42** (performačná kreativita)]. Dôvtip tiež pozitívne koreloval s doménami kreativity [od 0,42** (umelecká kreativita) do 0,53** (každodenná a performačná kreativita)]. Kladné vzťahy boli aj medzi humorom a kreativitou [od 0,31** (performačná kreativita) do 0,43** (každodenná kreativita)]. Nezmysel bol vo vzťahu k trom doménam kreativity, a to performačná kreativita (0,24**), školská kreativita (0,26**) a umelecká kreativita (0,33**).

Irónia preukázala pozitívnu koreláciu so všetkými doménami kreativity [od 0,22* (performačná kreativita) do 0,42** (umelecká kreativita)]. Satira tiež bola v pozitívnom vzťahu s doménami kreativity [od 0,21* (každodenná kreativita) do 0,42** (umelecká kreativita)]. Cynizmus pozitívne koreloval so štyrmi doménami kreativity [od 0,18* (vedecká kreativita) do 0,31** (umelecká kreativita)]. Nakoniec sarkazmus pozitívne koreloval iba s jednou doménou kreativity, a to s performačnou kreativitou (0,24**).

Tabuľka 2.5: Parciálne korelácie medzi jednotlivými štýlmi komiky a jednotlivými doménami tvorivosti (kontrolné premenné: vek a pohlavie)

	Každodenná kreativita	Školská kreativita	Performačná kreativita	Vedeká kreativita	Umelecká kreativita
Zábava	0,31**	0,21*	0,42**	0,27**	0,23*
Dôvtip	0,53**	0,51**	0,53**	0,43**	0,42**
Humor	0,43**	0,38**	0,31**	0,34**	0,39**
Nezmysel	0,07	0,26**	0,24**	0,13	0,33**
Irónia	0,32**	0,31**	0,22*	0,23**	0,36**
Sarkazmus	0,08	0,17	0,24**	0,09	0,13
Satira	0,21*	0,33**	0,21*	0,21*	0,36**
Cynizmus	0,05	0,31**	0,23*	0,18*	0,31**

Legenda: N = 117. ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Predikcia štýlov komiky prostredníctvom domén kreativity

Uskutočnili sme hierarchickú regresnú analýzu s cieľom zistiť, či domény kreativity pridávajú niečo k vysvetleniu jednotlivých štýlov komiky nad sociodemografické ukazovatele (pohlavie a vek) a faktory Big Five (extraverzia, prívetivosť, svedomitosť, negatívna emocionalita a otvorená myseľ). Sociodemografické premenné sme do modelu vložili v prvom kroku, faktory Big Five v druhom kroku a nakoniec v treťom kroku sme vložili domény kreativity. Výsledky prezentujeme v Tabuľke 2.6.

Jednotlivé premenné vysvetlili 34,3% rozptylu zábavy, pričom najlepším prediktorom sa ukázala extraverzia (19,7%). Z faktorov Big Five zábavu predpovedali aj nesvedomitosť (4,6%) a prívetivosť (3,8%). Z domén kreativity zábavu nad faktory Big Five predikovala performačná kreativita (6,2%). Celkovo 50,2% variancie dôvtipu vysvetľujú nasledujúce prediktory: extraverzia (22,9%), otvorená myseľ (6,5%), performačná kreativita (10,6%), každodenná kreativita (7,4%) a vedecká kreativita (2,8%). Prediktory vysvetlili 30,5% z celkového rozptylu humoru. Zo sociodemografických premenných humor predikuje mužské pohlavie (4,3%). Z faktorov Big Five predikujú humor otvorená myseľ (7,7%) a extraverzia (4,3%). Z domén kreativity humor vysvetľujú umelecká kreativita (7,8%), každodenná kreativita (3,7%) a vedecká kreativita (2,7%). Jednotlivé prediktory vysvetlili 23% variancie nezmyslu, pričom z faktorov Big Five to boli nesvedomitosť (10,2%), otvorená myseľ (6,6%) a extraverzia (2,9%), zatiaľ čo z domén kreativity nezmysel predikuje školská kreativita (3,3%).

Jednotlivé prediktory vysvetlili 15,2% rozptylu irónie, pričom najlepšími prediktormi boli extraverzia (3,6%) a umelecká kreativita (11,6%). Celkový rozptyl sarkazmu (19%) vysvetľujú dva faktory Big Five, a to extraverzia (12%) a neprívetivosť (7%). Žiadna z domén kreativity nie je významným prediktorom sarkazmu. Jednotlivé premenné vysvetlili 34,1% rozptylu satiry, pričom významnými prediktormi sú mužské pohlavie (10,5%), nesvedomitosť (7,2%), extraverzia (7,1%), otvorená myseľ (4,8%) a školská kreativita (4,5%). Prediktory vysvetlili 32,9% rozptylu cynizmu. Cynizmus najlepšie predikovalo mužské pohlavie (3,9%), z faktorov Big Five to boli neprívetivosť (7,8%), otvorená myseľ (8,7%), extraverzia (3,6%) a nesvedomitosť (3,1%) a z domén kreativity to bola školská kreativita (5,8%).

Tabuľka 2.6: Predikcia jednotlivých štýlov komiky prostredníctvom hierarchickej regresnej analýzy (1.krok: sociodemografické premenné, 2.krok: faktory Big Five, 3. krok: domény tvorivosti)

	Krok	Premenná	B	SE B	β
Zábava	4	Extraverzia	1,09	0,23	0,39**
		Svedomitosť	-0,87	0,29	-0,24**
		Prívetivosť	0,56	0,26	0,17*
		Performačná kreativita	0,22	0,07	0,27**
Dôvtip	5	Extraverzia	0,62	0,20	0,24**
		Otvorená myseľ	0,15	0,26	0,04
		Performačná kreativita	0,21	0,06	0,28**
		Každodenná kreativita	0,28	0,08	0,28**
		Vedecká kreativita	0,18	0,07	0,18*
Humor	6	Pohlavie	-3,76	1,27	-0,23**
		Otvorenosť	0,15	0,31	0,04
		Extraverzia	0,25	0,21	0,10
		Umelecká kreativita	0,19	0,09	0,21*
		Každodenná kreativita	0,19	0,09	0,21*
		Vedecká kreativita	0,17	0,08	0,18*
Nezmysel	4	Svedomitosť	-1,41	0,31	-0,38**
		Otvorená myseľ	0,50	0,38	0,13
		Extraverzia	0,39	0,25	0,13
		Školská kreativita	0,24	0,11	0,22*
Irónia	2	Extraverzia	0,38	0,21	0,16
		Umelecká kreativita	0,31	0,08	0,34**
Sarkazmus	2	Extraverzia	0,84	0,20	0,35**
		Prívetivosť	-0,72	0,23	-0,27**

Satira	5	Pohlavie	-4,73	1,32	-0,27**
		Svedomitosť	-1,14	0,26	-0,35**
		Extraverzia	0,49	0,20	0,19*
		Otvorená myseľ	0,33	0,31	0,09
		Školská kreativita	0,25	0,09	0,26**
Cynizmus	6	Pohlavie	-2,18	1,28	-0,13
		Prívetivosť	-0,82	0,23	-0,29**
		Otvorená myseľ	0,40	0,30	0,12
		Extraverzia	0,40	0,20	0,16*
		Svedomitosť	-0,70	0,09	-0,22**
		Školská kreativita	0,27	0,09	0,30**

Legenda: F(4,116) = 15,14** (Zábava). F(5,115) = 23,14** (Dôvtip). F(6,114) = 8,35** (Humor). F(4,116) = 8,68** (Nezmysel). F(2,118) = 10,58** (Irónia). F(2,118) = 13,84** (Sarkazmus). F(5,115) = 11,92** (Satira). F(6,114) = 9,33** (Cynizmus).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Predikcia domén kreativity prostredníctvom štýlov komiky

Uskutočnili sme hierarchickú regresnú analýzu s cieľom zistiť, či jednotlivé štýly komiky pridávajú niečo k vysvetleniu jednotlivých domén tvorivosti nad sociodemografické ukazovatele (pohlavie a vek) a faktory Big Five (extraverzia, prívetivosť, svedomitosť, negatívna emocionalita a otvorená myseľ). Sociodemografické premenné sme do modelu vložili v prvom kroku, faktory Big Five v druhom kroku a nakoniec v treťom kroku sme vložili štýly komiky.

Jednotlivé prediktory vysvetlili 57,3% rozptylu každodennej kreativity. Každodennú kreativitu vysvetľuje zo sociodemografických ukazovateľov „vyšší“ vek (3,7%), zatiaľ čo z faktorov Big Five to boli prívetivosť (19%), extraverzia (16%), svedomitosť (4,8%) a otvorená myseľ (4,1%). Zo štýlov komiky vysvetľuje každodennú kreativitu nad faktory Big Five štýl nazvaný dôvtip (9,7%). Celkovo 46,1% školskej kreativity bolo vysvetlených použitými premennými. Z faktorov Big Five predikovali školskú kreativitu faktory otvorená myseľ (27%) a extraverzia (4,1%), zatiaľ čo zo štýlov komiky to boli dôvtip (10%) a neprítomnosť

zábavy (5%). Prediktory vysvetlili 36,3% rozptylu performačnej kreativity, pričom z faktorov Big Five to boli otvorená myseľ (17,8%) a extraverezia (7,3%) a zo štýlov komiky to bol dôvtip (11,2%). Jednotlivé premenné predikovali 18,7% variácie vedeckej kreativity, pričom z faktorov Big Five to boli otvorená myseľ (5,2%) a pozitívna emocionálna (3,2%), zatiaľ čo zo štýlov komiky to bol dôvtip (10,4%). Celkovo bolo vysvetlených 40,4% variácie umeleckej kreativity, pričom najlepšími prediktormi boli otvorená myseľ (30,7%), nízka svedomitosť (2,7%) a irónia (7%). Výsledky sumarizuje Tabuľka 2.7.

Tabuľka 2.7: Predikcia jednotlivých domén tvorivosti prostredníctvom hierarchickej regresnej analýzy (1. krok: sociodemografické premenné, 2. krok: faktory Big Five, 3. krok: štýly komiky)

	Krok	Premenná	B	SE B	β
Každodenná kreativita	6	Vek	0,15	0,38	0,03
		Prívetivosť	0,94	0,20	0,31**
		Extraverezia	0,51	0,19	0,19**
		Svedomitosť	0,91	0,23	0,27**
		Otvorená myseľ	0,41	0,24	0,11
		Dôvtip	0,39	0,08	0,37**
Školská kreativita	4	Otvorenosť	1,49	0,27	0,40**
		Extraverezia	0,22	0,22	0,08
		Dôvtip	0,61	0,11	0,58**
		Zábava	-0,31	0,09	-0,32**
Performačná kreativita	3	Otvorená myseľ	1,29	0,36	0,28**
		Extraverezia	0,32	0,28	0,10
		Dôvtip	0,52	0,11	0,40**
Vedecká kreativita	3	Otvorená myseľ	0,42	0,32	0,12
		Negatívna emocionálna	-0,33	0,23	-0,12
		Dôvtip	0,35	0,09	0,35**
Umelecká kreativita	3	Otvorená myseľ	1,87	0,26	0,52**
		Svedomitosť	-0,45	0,24	-0,13
		Irónia	0,30	0,08	0,27**

Legenda: $F(6,114) = 25,56^{**}$ (Každodenná kreativita). $F(4,116) = 24,81^{**}$ (Školská kreativita). $F(3,117) = 22,18^{**}$ (Performačná kreativita). $F(3,117) = 9,00^{**}$ (Vedecká kreativita). $F(3,117) = 26,47^{**}$ (Umelecká kreativita).

Diskusia

Toto je prvá štúdia, ktorá skúma vzťahy medzi ôsmimi štýlmi komiky a piatimi doménami tvorivosti. Tiež je to prvá štúdia, ktorá používa štýly komiky v populácii stredoškolákov.

Zo štýlov komiky stredoškoláci najčastejšie používali tmavší štýl komiky nazývaný irónia, potom nasledovali svetlejšie štýly komiky, a to (benevolentný) humor, dôvtip, nezmysel a zábava. Najmenej boli používané tmavšie štýly komiky, ktorými sú satira, sarkazmus a cynizmus. Keďže na populácii stredoškolákov ešte nebol uskutočnený výskum, ktorý by zisťoval štýly komiky, tak výsledky tejto štúdie porovnáme s výskumami uskutočnenými na dospeljej populácii. Výsledky predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Lau a kol., 2022; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b; Torres-Marín a kol., 2022) na dospelých respondentoch preukázali, že najčastejšie boli používané svetlejšie štýly komiky (v poradí humor, nezmysel, dôvtip a zábava) a až potom nasledovali tmavšie štýly komiky (v poradí irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). Výsledky našej štúdie sa líšia od výsledkov predchádzajúcich výskumov, keďže najpoužívanejším štýlom komiky bola irónia. Predchádzajúce výskumy (Dionigi a kol., 2022a; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a; Ruch a kol., 2018a) tiež potvrdili, že irónia bola charakteristickejšim znakom mladších než starších dospelých.

Komparácia chlapcov a dievčat v štýloch komiky preukázala, že chlapci dosiahli vyššie skóre ako dievčatá v (benevolentnom) humore, v nezmysle, v satire a v cynizme. V ostatných štýloch komiky (zábava, dôvtip, irónia a sarkazmus) sa chlapci od dievčat významne nelíšili. Tieto výsledky opäť porovnáme s výsledkami predchádzajúcich výskumov uskutočnených na dospelých respondentoch. Autori (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a) buď preukázali, že muži používajú všetky štýly komiky častejšie ako ženy, pričom ďalší autori (Heintz, 2019; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b) poukázali na to, že muži používajú častejšie ako ženy iba tmavšie štýly komiky. Súčasná štúdia sa od predchádzajúcich odlišuje tým, že bola usku-

točená na stredoškolskej populácii a tiež tým, že chlapci dosiahli vyššie skóre ako dievčatá v dvoch svetlejších štýloch komiky (benevolentný humor a nezmysel) a v dvoch tmavších štýloch komiky (satira a cynizmus).

Chlapci a dievčatá sa v jednotlivých doménach kreativity medzi sebou nelíšili. Toto naše zistenie je v súlade s veľkou skupinou výskumných štúdií, ktoré nepreukázali signifikantné rodové rozdiely v kreativite a ktoré boli realizované v rôznych vekových súboroch. Napr. Beghetto a kol. (2011) skúmali vzťah medzi kreatívnou sebaúčinnosťou u študentov a hodnotením ich kreativity učiteľmi, pričom nezistili rozdiely medzi chlapcami a dievčatami v sebaapresvedčeníach ohľadom vlastnej kreatívnej sebaúčinnosti. Vo výskume He a Wonga (2011) sa nepreukázal žiadny významný rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v celkovom vykonávaní tvorivej úlohy. V skupine vysokoškolských študentov Ghayas a kol. (2014) nepreukázali signifikantné rozdiely v celkovej miere kreativity, pričom autori uvádzajú, že existujú určité odlišnosti, študentky majú tendenciu byť lepšie vo verbálnej fluencii a študenti získavajú v priestorových úlohách. Pri hodnotení divergentného myslenia (dominantného aspektu kreativity) učiteľmi u svojich študentov a študentiek Kousoulas (2010) nepreukázal rozdiely medzi hodnotením chlapcov a dievčat. Dikici (2014) nezistil vplyv pohlavia na stupeň kreatívneho myslenia u učiteľov a učiteľiek základných a stredných škôl. Keďže neexistuje vedecký konsenzus o veľkosti a povahe rodových rozdielov v kreativite a podľa viacerých autorov sú výsledky závislé aj od použitého meracieho prostriedku, porovnáme ešte naše výsledky s inými výskumami, v ktorých bola použitá Kaufmanova škála domén kreativity (K-DOCS), okrem tých spomenutých vyššie. Miroshnik a kol. (2022) uvádzajú, že ženy sa hodnotili lepšie ako muži v oblasti každodennej, školskej, performačnej a umeleckej kreativity a zároveň mali muži v porovnaní so ženami významne vyššie sebahodnotenie vo faktore vedeckej kreativity. Vo výskumnej štúdii Kapoora a kol. (2021) sa vyššia vedecká, performačná a školská tvorivosť spájala s mužmi, zatiaľ čo vyššia každodenná a umelecká tvorivosť bola spojená so ženami, pričom sami autori uvádzajú, že vzhľadom na veľkosť ich súboru boli veľkosti účinkov malé. Všeobecne možno konštatovať, že muži sa lepšie hodnotia v oblasti vedeckej kreativity a ženy v oblasti umeleckej kreativity, pričom oblasť sebahodnotenia je ovplyvnená rodovými rozdielmi, a teda zistené rozdiely vychádzajú skôr z rozdielov v seba-perceptcii než z reálnych výkonov.

Komparácia chlapcov a dievčat vo faktoroch Big Five odhalila, že dievčatá sú svedomitejšie ako chlapci, pričom v ostatných štyroch faktoroch (extraverzia, prívetivosť, negatívna emocionalita a otvorená myseľ) sa rozdiely medzi pohlaviami nepreukázali. Výsledky nášho výskumu sa líšia od výsledkov pred-

chádzajúcich výskumov uskutočnených na Slovensku a v Českej republike pomocou dotazníka BFI-2. V slovenskej dospeljej populácii boli ženy prívetivejšie ako muži (Halama a kol., 2020; Kohut a kol., 2020), pričom vo výskume Halamu a kol. (2020) ženy skórovali vyššie ako muži aj v extravverzii a v otvorenej mysli a výskum Kohúta a kol. (2020) preukázal u žien aj vyššiu negatívnu emocionalitu. V českom výskume (Hřebíčková a kol., 2020), ktorého sa okrem vysokoškolákov zúčastnili aj stredoškoláci, boli ženy prívetivejšie a negatívne emocionálnejšie ako muži. Inými slovami predchádzajúce výskumy nepreukázali rozdiely medzi mužmi a ženami vo svedomitosti, zatiaľ čo podľa nášho výskumu boli dievčatá svedomitejšie ako chlapci.

V rámci vzájomných vzťahov medzi štýlmi komiky a doménami kreativity sme preukázali, že performačná kreativita, ktorá súvisí s vykonávaním činností pred publikom, pozitívne súvisí so všetkými štýlmi komiky, pričom so svetlými štýlmi komiky (zábava, dôvtip, humor, nezmysel) súvisí silnejšie než s tmavšími štýlmi komiky (irónia, satira a cynizmus), okrem sarkazmu, s ktorým súvisí silnejšie. Umelecká kreativita, ktorá súvisí s výrobou umeleckých produktov, sa pozitívne silnejšie vzťahuje k dôvtipu, humoru, nezmyslu, irónii, satire a cynizmu, slabšie k zábave. Školská kreativita, vyjadrujúca tvorivé činnosti spojené so školskými a akademickými aktivitami, pozitívne silnejšie súvisí so svetlejšími štýlmi komiky dôvtip, humor a nezmysel a s tmavšími štýlmi komiky irónia, satira a cynizmus, slabšie koreluje so zábavou. Vedecká kreativita vyžadujúca záujem a znalosť disciplín STEM pozitívne silnejšie súvisí so svetlejšími štýlmi komiky zábava, dôvtip, humor a tmavším štýlom komiky irónia a slabšie súvisí so satirou a cynizmom. Každodenná kreativita, ktorú ľudia využívajú pri riešení každodenných situácií, pozitívne silnejšie koreluje so svetlejšími štýlmi komiky zábava, dôvtip a humor a s tmavším štýlom komiky irónia a slabšie so satirou. Zo všetkých štýlov komiky s doménami kreativity najviac súvisia dôvtip a humor, pričom dôvtip prepája od seba vzdialené nápady do komického celku a benevolentný humor umožňuje sledovať ľudské slabosti a prijať ich. S doménami kreativity najmenej súvisí sarkazmus, ktorým človek nemilosrdne poukazuje na skorumpovaný svet a súvisí so škodoradosťou.

Najlepším prediktorom svetlejších štýlov komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel) z faktorov Big Five je extravergia, ktorá predikuje všetky štyri svetlejšie štýly komiky. Faktor otvorená myseľ predpovedá tri zo štyroch štýlov, ktorými sú dôvtip, benevolentný humor a nezmysel. Svedomitosť (v zápornom zmysle, teda nesvedomitosť) predikuje zábavu a nezmysel, zatiaľ čo prívetivosť predpovedá zábavu. Negatívna emocionalita sa neukázala byť signifikantným prediktorom svetlejších štýlov komiky. Zo sociodemografic-

kých premenných (pohlavie a vek) je signifikantným prediktorom pohlavie, a to v prípade benovolentného humoru, ktorý je charakteristickejší u chlapcov ako u dievčat.

Z domén kreativity každodenná kreativita a vedecká kreativita predikujú dva svetlejšie štýly komiky nad sociodemografické premenné a faktory Big Five, tými štýlmi komiky sú dôvtip a benevolentný humor. Dôvtip je navyše predpovedaný aj performačnou kreativitou, ktorá signifikantne predikuje aj zábavu, zatiaľ čo benevolentný humor je predpovedaný aj umeleckou kreativitou. Významným prediktorom nezmyslu je školská kreativita.

Najlepším prediktorom tmavších štýlov komiky (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus) z faktorom Big Five je extravergia, ktorá signifikantne predpovedá všetky štyri tmavšie štýly komiky. Otvorená myseľ predikuje dva tmavšie štýly komiky, ktorými sú satira a cynizmus. Prívetivosť (v zmysle neprívetivosti) predikuje sarkazmus a cynizmus), zatiaľ čo svedomitosť (v zmysle nesvedomitosti) predpovedá satiru a cynizmus. Negatívna emocionalita nie je signifikantným prediktorom tmavších štýlov komiky. Zo sociodemografických ukazovateľov (vek a pohlavie) sa ako významný prediktor ukázalo pohlavie, a to v prípade štýlov satira a cynizmus, ktoré sú typickejšou chlapčenskou než dievčenskou črtou.

Z domén kreativity tmavšie štýly komiky nad sociodemografické premenné a faktory Big Five predikujú školská kreativita a umelecká kreativita, pričom školská kreativita predpovedá satiru a cynizmus, zatiaľ čo umelecká kreativita iróniu. Tri domény kreativity sa nepreukázali byť signifikantným prediktorom tmavších štýlov komiky, a to každodenná kreativita, performačná kreativita a vedecká kreativita.

Z domén kreativity je najlepším prediktorom štýlov komiky školská kreativita, ktorá predpovedá tri štýly, ktorými sú nezmysel, satira a cynizmus. Školská kreativita, ktorá je definovaná ako aktivity týkajúce sa školskej resp. akademickej sféry, je v pozitívnom vzťahu aj so svetlejšími štýlmi komiky, avšak signifikantne predikuje tie tmavšie štýly, ktorými sú satira a cynizmus. Je smutné, že so školskou kreativitou súvisí nezmysel a vysmievanie sa uznávaným hodnotám a morálnym normám (cynizmus). Pozitívnym je prítomnosť satiry, teda výsmechu, ktorý vychádza z morálky a ktorého dobrým zámerom je navodiť zmenu zlého správania.

Domény kreativity (každodenná, školská, performačná, vedecká a umelecká kreativita) z faktorov Big Five najlepšie predikujú otvorená myseľ a extravergia. Otvorená myseľ predpovedá všetkých 5 domén kreativity (každodenná, školská, performačná, vedecká a umelecká kreativita), zatiaľ čo extravergia tri domény

kreativity (každodenná, školská a performačná kreativita). Ostatné faktory Big Five predikujú po jednej doméne kreativity. Prívetivosť predikuje každodennú kreativitu, negatívna emocionalita (v negatívnom zmysle, teda ako pozitívna emocionalita) vedeckú kreativitu a svedomitosť (v negatívnom zmysle ako nesvedomitosť) predpovedá umeleckú kreativitu. Tieto naše výsledky čiastočne potvrdzujú predošlé zistenia Brauera a kol. (2022), ktorí sa síce nezoberali prediktívnym vzťahom, ale na základe korelácií potvrdili pozitívnu súvislosť otvorenosti so všetkými piatimi doménami kreativity. Extroverzia podľa nich pozitívne súvisí s každodennou a performačnou kreativitou (u nás navyše predikovala aj školskú kreativitu). V prípade prívetivosti a svedomitosti preukázali ich pozitívnu súvislosť s každodennou kreativitou.

Zo štýlov komiky je najlepším prediktorom domén kreativity nad sociodemografické premenné a faktory Big Five štýl nazvaný dôvtip, ktorý predpovedá 4 z 5 domén kreativity (každodenná, školská, performačná a vedecká kreativita). Ruch a kol. (2018a) definujú dôvtipne osoby ako tie, ktoré prichádzajú s prekvapivými pointami používajúcimi neobvyklé kombinácie vytvárané priamo na mieste. Tieto osoby sa hrajú so slovami a myšlienkami, rýchlo čítajú situácie, vedia prekvapiť zábavnými poznámkami, ktoré sa u nich spontánne objavujú. Dôvtipné osoby vedia nájsť vzťahy medzi nesúvislými myšlienkami, pričom z nich vedia veľmi rýchlo vytvoriť niečo komické. Tento popis je veľmi blízky charakteristikám kreatívneho človeka. Školskú kreativitu okrem dôvtipu predikuje aj neprítomnosť zábavy, zatiaľ čo umeleckú kreativitu predpovedá irónia. Dva svetlejšie štýly komiky, ktorými sú benevolentný humor a nezmysel, a tri tmavšie štýly komiky, ktorými sú satira, sarkazmus a cynizmus, nie sú významnými prediktormi domén kreativity.

Prínosy a limity výskumu

Pri interpretácii výsledkov je nutné zohľadniť limity výskumnej štúdie, ktoré súvisia so sebauvedňovacím charakterom použitých metodík. V prípade K-DOCS nie je zatiaľ preukázaná miera sociálnej žiaducnosti na výsledky. Napriek tomu považuje metodiku za prínosnú, pričom pre získanie komplexného obrazu je vhodné ju kombinovať s inými údajmi (napr. výkonové testy, hodnotenia ostatných a pod.). Rovnako použité metodiky boli prvýkrát administrované v skupine stredoškolákov, ich úroveň pochopenia mohla špecifickým spôsobom ovplyvniť získané výsledky.

Prínos vidíme v pilotnom mapovaní vzájomných vzťahov medzi štýlmi komiky a doménami kreativity. Ďalej v skutočnosti, že vybrané metodiky boli prvý-

krát použité v skupine stredoškóľákov, čím sa nám podarilo získať základné psychometrické údaje. V ďalšom výskomnom smerovaní je možné zisťovať vzťahy medzi štýlmi komiky a doménami kreativity vo vekovo staršom súbore, kedy sa overia načrtnuté súvislosti a predikcie v širšom populačnom rámci. Informácie o kreativite stredoškóľákov je možné uplatniť pri plánovaní vzdelávacích stratégií, tak aby vychádzali z ich kreatívneho nastavenia a pomáhali rozvíjať domény, ktoré sú dôležité pre uplatnenie v odbore. Informácie o komike, kreativite a ich prepojení môžu pomôcť pri pochopení sociálnej dynamiky v tejto vekovej skupine a na základe nich je možné upraviť spôsoby sebapoznávania a sebavyjadrenia.

Záver

Zábavný človek je prívetivý, nesvedomitý a performačne kreatívny. Dôvtipná osoba je otvorená, extravertná a obdarená každodennou, performačnou a vedeckou kreativitou. Benevolentný humor je charakteristikou chlapca, ktorý je extrovertný, otvorený a každodenne kreatívny po umeleckej i vedeckej stránke. Nezmysel je typický pre otvorené, extrovertné a nesvedomité osoby, ktorá sú kreatívne v škole. Ironici a sarkastici sú extravertní, pričom ironici sú navyše umelecky kreatívni, zatiaľ čo sarkastici sú navyše neprívetiví. Satirici a cynici sú extravertní, nesvedomití chlapci s otvorenou myslou, ktorí sú školsky kreatívni, pričom cynici sú navyše aj neprívetiví.

Literatúra

- Baer, J., & Kaufman, J. (2005). Bridging Generality and Specificity: The Amusement Park Theoretical (APT) Model of Creativity. *Roeper Review*, 27(3), 158-163. <https://doi.org/10.1080/02783190509554310>
- Baer, J., & Kaufman, J. C. (2008). Gender differences in creativity. *The Journal of Creative Behavior*, 42(2), 75-105. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.2008.tb01289.x>
- Baer, J., & Kaufman, J. C. (2017). The amusement park theoretical model of creativity: An attempt to bridge the domain specificity / generality gap. In J. C. Kaufman, V. P. Glăveanu, & J. Baer (Eds.), *Cambridge handbook of creativity across domains*. 8-17. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316274385.002>
- Bart, W. M., Hokanson, B., Sahin, I., & Abdelsamea, M. A. (2015). An investigation of the gender differences in creative thinking abilities among 8th and 11th grade

- students. *Thinking Skills and Creativity*, 17, 17-24. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2015.03.003>
- Beghetto, R. A., Kaufman, J. C., & Baxter, J. (2011). Answering the unexpected questions: Exploring the relationship between students' creative self-efficacy and teacher ratings of creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(4), 342–349. <https://doi.org/10.1037/a0022834>
- Brauer, K., Sendatzki, R., Kaufman, J. C., & Proyer, R. T. (2022). Counting the muses in German speakers—Evaluation of the German-language translation of the Kaufman Domains of Creativity Scales (K-DOCS). *Psychological Test Adaptation and Development*. <https://doi.org/10.1027/2698-1866/a000024>
- Cropley, A. J. (2000). Defining and measuring creativity: Are creativity tests worth using? *Roeper review*, 23(2), 72-79. <https://doi.org/10.1080/02783190009554069>
- Costa, P.T., & McCrae, R.R. (1992). *NEO Personality Inventory-revisited (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*. Psychological Assessment Resources.
- Čáp, J. (1996). *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. ISV.
- Dikici, A. (2014). Relationships between thinking styles and behaviors fostering creativity: An exploratory study for the mediating role of certain demographic traits. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 179-201. <https://doi.org/10.12738/estp.2014.1.1939>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2021). Humor and anxiety: The relationship between the comic styles, worry and general well-being. *Personality and Individual Differences*, 181, 111028. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111028>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2022a). Humor and personality: Psychometric properties of the comic styles markers and its relationship with the big five personality traits. *Current Psychology*, 41, 8705-8717. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01303-0>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2022b). Humor and the dark triad: Relationships among narcissism, Machiavellianism, psychopathy, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 197, 111766. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111766>
- Dudek, S. Z., Strobel, M. G., & Runco, M. A. (1993). Cumulative and proximal influences on the social environment and children's creative potential. *The Journal of Genetic Psychology*, 154(4), 487-499. <https://doi.org/10.1080/00221325.1993.9914747>

- Filipowicz, A. (2006). From positive affect to creativity: The surprising role of surprise. *Creativity Research Journal*, 18(2), 141-152. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1802_2
- Ghayas, S., Akhter, S., & Adil, A. (2012). Impact of gender and subject on the creativity level of high and low achievers. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 39(1), 150-156.
- Gralewski, J., & Karwowski, M. (2013). Polite girls and creative boys? Students' gender moderates accuracy of teachers' ratings of creativity. *The Journal of Creative Behavior*, 47(4), 290-304. <https://doi.org/10.1002/jobc.36>
- Halama, P., Kohút, M., Soto, C.J., & John, O.P. (2020). Slovak adaptation of the Big Five Inventory (BFI-2): Psychometric properties and initial validation. *Studia Psychologica*, 62(1), 74-87. <https://doi.org/10.31577/sp.2020.01.792>
- He, W. J., & Wong, W. C. (2011). Gender differences in creative thinking revisited: Findings from analysis of variability. *Personality and Individual Differences*, 51(7), 807-811. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.06.027>
- Heintz, S. (2019). Locating eight comic styles in basic and broad concepts of humor: Findings from self-reports and behaviour tests. *Current Psychology* <https://doi.org/10.1007/S12144-019-00179-Z>
- Heintz, S., & Ruch, W. (2019). From four to nine styles: An update on individual differences in humor. *Personality and Individual Differences*, 141, 7-12. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.12.008>
- Hofmann, J., Heintz, S., Pang, D. & Ruch, W. (2020). Differential relationship of light and darker forms of humor with mindfulness. *Applied Research in Quality of Life*, 15, 369-393. <https://doi.org/10.1007/s11482-018-9698-9>
- Hřebíčková, M., Jelínek, M., Květon, P., Benkovič, A., Botek, M., Sudzina, F., Soto, C.J., & John, O. P. (2020). Big five inventory 2 (BFI-2): Hierarchický model s 15 subškálami. *Československa Psychologie*, 64(4), 437-460.
- Cheung, P. C., & Lau, S. (2013). A tale of two generations: Creativity growth and gender differences over a period of education and curriculum reforms. *Creativity Research Journal*, 25(4), 463-471. <https://doi.org/10.1080/10400419.2013.843916>
- Jurčová, M. (1998). Humor and creativity—possibilities and problems in studying humor. *Studia psychologica*, 40(4), 312-316.
- Kapoor, H., Reiter-Palmon, R., & Kaufman, J. C. (2021). Norming the muses: Establishing the psychometric properties of the Kaufman Domains of Creativity Scale. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 39(6), 680-693. <https://doi.org/10.1177/07342829211008334>

- Kaufman, J. C. (2012). Counting the muses: Development of the Kaufman Domains of Creativity Scale (K-DOCS). *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 6(4), 298–308. <https://doi.org/10.1037/a0029751>
- Kaufman, J. C., & Baer, J. (2012). Beyond new and appropriate: Who decides what is creative? *Creativity Research Journal*, 24(1), 83-91 <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.649237>
- Kaufman, J. C., Cole, J. C., & Baer, J. (2011). The construct of creativity: Structural model for self-reported creativity ratings. *Journal of Creative Behavior*, 43(2), 119–134. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.2009.tb01310.x>
- Kaufman, J. C., Niu, W., Sexton, J. D., & Cole, J. C. (2010). In the eye of the beholder: Differences across ethnicity and gender in evaluating creative work. *Journal of applied social psychology*, 40(2), 496-511. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2009.00584.x>
- Kemmelmeier, M., & Walton, A. P. (2016). Creativity in men and women: Threat, other-interest, and self-assessment. *Creativity Research Journal*, 28(1), 78-88. <https://doi.org/10.1080/10400419.2016.1125266>
- Kiehn, M. T. (2003). Development of music creativity among elementary school students. *Journal of research in Music Education*, 51(4), 278-288. <https://doi.org/10.2307/3345655>
- Kim, J., & Michael, W. B. (1995). The relationship of creativity measures to school achievement and to preferred learning and thinking style in a sample of Korean high school students. *Educational and Psychological Measurement*, 55(1), 60-74. <https://doi.org/10.1177/0013164495055001006>
- Koestler, A. (1964). *The act of creation*. Macmillan.
- Kohút, M., Kohútová, V., Žitný, P., & Halama, P. (2020). Further validation of Slovak Big Five Inventory–2: Six-months test-retest stability and predictive power. *Studia Psychologica*, 62(3), 246-258. <https://doi.org/10.31577/sp.2020.03.803>
- Kousoulas, F. (2010). The interplay of creative behavior, divergent thinking, and knowledge base in students' creative expression during learning activity. *Creativity Research Journal*, 22(4), 387-396. <https://doi.org/10.1080/10400419.2010.523404>
- Lang, J. C., & Lee, C. H. (2010). Workplace humor and organizational creativity. *The International Journal of Human Resource Management*, 21(1), 46-60. <https://doi.org/10.1080/09585190903466855>
- Lau, C., Chiesi, F., & Saklofske, D.H. (2022). The heart of humor: A network analysis of the temperamental basis of humor and humor personality traits.

Personality and Individual Differences 185, 111253. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111253>

Lau, S., & Cheung, P. C. (2015). A gender-fair look at variability in creativity: Growth in variability over a period versus gender comparison at a time point. *Creativity Research Journal*, 27(1), 87-95. <https://doi.org/10.1080/10400419.2015.992685>

Leone, S. (2018). Gender Differences on Measures of Creative Performance and Attitudes Towards Creativity.

Madjar, N., Greenberg, E., & Chen, Z. (2011). Factors for radical creativity, incremental creativity, and routine, noncreative performance. *Journal of Applied Psychology*, 96(4), 730-743. <https://doi.org/10.1037/a0022416>

Matud, M. P., Rodríguez, C., & Grande, J. (2007). Gender differences in creative thinking. *Personality and individual differences*, 43(5), 1137-1147. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.03.006>

Mendiburo-Sequel, A. & Heintz, S. (2020a). Who shows which kind of humor? Exploring sociodemographic differences in eight comic styles in a large Chilean sample. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 565-573. <https://doi.org/10.1111/sjop.12629>

Mendiburo-Sequel, A. & Heintz, S. (2020b). Comic styles and their relation to the sense of humor, humor appreciation, acceptability of prejudice, humorous self-image and happiness. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, 33(3), 381-403. <https://doi.org/10.1515/humor-2018-0151>

Miron-Spektor, E., Gino, F., & Argote, L. (2011). Paradoxical frames and creative sparks: Enhancing individual creativity through conflict and integration. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 116(2), 229-240. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2011.03.006>

Miroshnik, K. G., Shcherbakova, O. V., & Kaufman, J. C. (2022). Kaufman domains of creativity scale: Relationship to occupation and measurement invariance across gender. *Creativity Research Journal*, 34(2), 159-177. <https://doi.org/10.1080/10400419.2021.1953823>

Murdock, M. C., & Ganim, R. M. (1993). Creativity and Humor: Integration and Incongruity. *The Journal of Creative Behavior*, 27, 57-70.

<https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1993.tb01387.x>

O'Connell, W. E. (2013). The sense of humour: Actualizer of persons and theories. In *It's a Funny Thing, Humour: Proceedings of The International Conference on Humour and Laughter 1976* (p. 143). Elsevier.

- Phipps, S. T., & Prieto, L. C. (2015). Women versus men in entrepreneurship: A comparison of the sexes on creativity, political skill, and entrepreneurial intentions. *Academy of Entrepreneurship Journal*, 21(1), 32.
- Plucker, J. A., & Beghetto, R. A. (2004). Why Creativity Is Domain General, Why It Looks Domain Specific, and Why the Distinction Does Not Matter. In R. J. Sternberg, E. L. Grigorenko, & J. L. Singer (Eds.), *Creativity: From potential to realization*. 153–167. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10692-009>
- Proyer, R. T., Tandler, N., & Brauer, K. (2019). Playfulness and creativity: A selective review. *Creativity and humor*, 43-60. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813802-1.00002-8>
- Rosa, J. A., Qualls, W. J., & Ruth, J. A. (2014). Consumer creativity: Effects of gender and variation in the richness of vision and touch inputs. *Journal of Business Research*, 67(3), 386-393. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2012.12.023>
- Ruch, W. (2012). Towards a new structural model of sense of humor: Preliminary findings. *AAAI Fall Symposium FS-12-02*: 68-75.
- Ruch, W., Heintz, S., Platt, T., Wagner, L., & Proyer, R. T. (2018a). Broadening humor: Comic styles differentially tap into temperament, character, and ability. *Frontiers in Psychology*, 9(6), 1-18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00006>
- Ruch, W., Wagner, L. & Heintz, S. (2018b). Humor, the PEN model of personality, and subjective well-being: Support for differential relationships with eight comic styles. *RISU (Rivista Italiana di Studi sull'Umore)*, 1(1), 31-44. <https://doi.org/10.5167/UZH-147388>
- Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96. <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092>
- Runco, M. A., Millar, G., Acar, S., & Cramond, B. (2010). Torrance tests of creative thinking as predictors of personal and public achievement: A fifty-year follow-up. *Creativity Research Journal*, 22(4), 361-368. <https://doi.org/10.1080/10400419.2010.523393>
- Salvi, C., Costantini, G., Pace, A., & Palmiero, M. (2020). Validation of the Italian remote associate test. *The Journal of creative behavior*, 54(1), 62-74. <https://doi.org/10.1002/jocb.345>
- Schmidt-Hidding, W. (1963). *European key words. Vol. I: Humor and Wit*. Huber.
- Soto, C.J., & John, O.P. (2017). Short and extra-short forms of the Big Five Inventory-2: The BFI-2-S and BFI-2-XS. *Journal of Research in Personality*, 68, 69-81. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2017.02.004>

- Slåtten, T., Svensson, G., & Sværi, S. (2011). Empowering leadership and the influence of a humorous work climate on service employees' creativity and innovative behaviour in frontline service jobs. *International Journal of Quality and service sciences*, 3(3), 267-284. <https://doi.org/10.1108/17566691111182834>
- Sternberg, R. J. (2006). Creating a vision of creativity: The first 25 years. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(1), 2-12. <https://doi.org/10.1037/1931-3896.5.1.2>
- Stoltzfus, G., Nibbelink, B. L., Vredenburg, D., & Hyrum, E. (2011). Gender, gender role, and creativity. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 39(3), 425-432. <https://doi.org/10.2224/sbp.2011.39.3.425>
- Torrance, E. P. (1965). Scientific views of creativity and factors affecting its growth. *Daedalus*, 663-681. <https://www.jstor.org/stable/20026936>
- Torrance, E. P., Ball, O. E., & Safter, H. T. (2008). *Torrance tests of creative thinking: streamlined scoring guide for figural forms A and B*. Bensenville: Scholastic Testing Service Inc.
- Torres-Marín, J., Navarro-Carrillo, G., & Carretero-Dios, H. (2022). Differentiating the traits of the dark tetrad in their linkages with humor styles, dispositions towards ridicule and laughter, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 185, 111281. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111281>
- Zelina, M., & Zelinová, M. (1990). *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže*. SPN. ISBN 80-08-00442-8

3. ŠTÝLY KOMIKY A OBRANNÉ MECHANIZMY V POPULÁCIÍ STREDOŠKOLSKÝCH ŠTUDENTOV

Katarína Matejová – Róbert Ďurka

Úvod

Spojenie štýlov komiky a obranných mechanizmov vo výskumnom zameraní v skupine stredoškólkov predstavuje pilotný projekt zameraný na rozpoznanie a porozumenie vzťahov medzi komikou, chápanou ako osobnostnou charakteristikou týkajúcou sa humoru, a obrannými mechanizmami, ktoré jednotlivci využívajú pri zvládaní vnútorných konfliktov a vonkajších záťažových situácií.

V predošlých kapitolách sme sa podrobnejšie venovali aj vymedzeniu štýlov komiky (Ruch, Heintz, Platt, Wagner & Proyer, 2018a), táto kapitola prináša významné rozšírenie skúmanej problematiky a obohacuje poznatkový systém o informácie v špeciálnej vekovej skupine – stredoškólkov a oboznamuje so špecifickými súvislosťami medzi štýlmi komiky a obrannými mechanizmami. Počnúc pôvodnými prácami Sigmunda Freuda až po súčasné konceptualizácie, obranné mechanizmy sú identifikované ako stratégie, ktoré pomáhajú jednotlivcom zvládať emocionálne konflikty a externé stresory. Americká psychiatrická asociácia (2013) vymedzuje obranné mechanizmy ako automatické psychické činnosti, zamerané na dosiahnutie rovnováhy medzi subjektívnym vnímaním a realitou. Bežne sa rôzne obranné mechanizmy zoraďujú do hierarchie, ktorá odráža určitý stupeň adaptability alebo vývinovej zrelosti (pozri aj Cramer, 2015; Kaščáková, 2007; Vaillant a kol., 1986).

Najčastejšie je rozdelenie obranných mechanizmov do troch kategórií: nezrelé, neurotické a zrelé (Andrews, Pollock, & Stewart, 1989; Bond, 1992; Vaillant, a kol., 1986). Zrelosť obranných mechanizmov, ako uvádza Žechowski (2017), je úzko spojená so schopnosťou jednotlivca prispôbiť sa svojmu okoliu. V našej štúdii sa skúmame aj predikciu štýlov komiky prostredníctvom rôznych kategórií obranných mechanizmov nad sociodemografické charakteristiky, ako aj predikciu obranných mechanizmov prostredníctvom štýlov komiky nad sociodemografické ukazovatele.

Obdobie adolescencie je obdobím intenzívneho psychologického a sociálneho vývinu, pričom humor, mapovaný cez štýly komiky, a obranné mechanizmy môžu zohrávať kľúčovú rolu v adaptácii na meniace sa vnútorné a vonkajšie

prostredie. Cieľom tejto štúdie bolo preskúmať, ako štýly komiky – od zábavy a vtípu po satiru a cynizmus – súvisia s používaním rôznych obranných mechanizmov, od nezrelých po zrelé. Tento výskum prispieva k lepšiemu pochopeniu dynamiky adolescentného správania a ponúka nové perspektívy pre vzdelávanie a psychologickú prax.

Štýly komiky a ich definície

Schmidt-Hidding (1963) postuloval osem štýlov komiky. V tomto prístupe je výraz „komika“ používaný ako dáždnikový termín a nie „humor“, ktorý je tu jedným z ôsmich štýlov (pre detailnejší popis pozri Schmidt-Hidding, 1963; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a).

Ruch a kol. (2018a) definujú štýly komiky nasledujúcim spôsobom:

Cieľom zábavy je šírenie dobrej nálady a priateľstva. Vtipní ľudia sú veselí, majú dobrú náladu, radi žartujú, radi podpichujú ostatných a hrajú sa na klaunov. Cieľom dôvtipu je osvietenie. Dôvtipní ľudia sa hrajú so slovami a myšlienkami, spájajú nesúrodé nápady do jedného celku a rýchlo tak vytvárajú komický efekt. Benevolentný humor má za cieľ vyvolať súcit a pochopenie pre nedokonalosti života a sveta. Ľudia, ktorí používajú tento štýl komiky, sú realistickými pozorovateľmi ľudských slabostí, ale správajú sa k nim dobromyseľne. Takýto humor pochádza „zo srdca“ a odráža tolerantný, láskyplný postoj k druhým, ktorý zahŕňa prijatie ich nedostatkov. Účelom nezmyslu je odhaliť smiešnosť obyčajného rozumu, hoci nezmysel v podstate žiadny účel nemá. Nezmysel je intelektuálna, hravá zábava, ktorú možno najpresnejšie opísať na nasledujúcou vetou: „Čím absurdnejšie, tým vtipnejšie.“

Účelom irónie je vytvoriť pocit vzájomnej nadradenosti voči ostatným tým, že hovoríme veci inak, ako ich máme na mysli. Nemôžeme hovoriť o klamstve, pretože sa predpokladá, že inteligentní ľudia pochopia, čo bolo myslené, bez ohľadu na to, čo bolo povedané. Ironickí ľudia sa poddávajú inteligentným a zároveň sa vysmievať hlúpym ľuďom. Účelom sarkazmu je zneužívanie druhých. Osoba, ktorá používa sarkazmus, je kritická a nepriateľská. Okrem toho neúnavne poukazuje na skazenosť sveta a má sklony k škodoradosti. Účelom satiry nie je len vysmievať sa zlým a hlúpym, ale aj naprávať svet a blížnych. Osoba, ktorá používa satiru, je kritická, často negatívna, ale výsmech nie je založený na obyčajnom potešení, ale na morálnej kritike. Cieľom cynizmu je zničenie všeobecne uznávaných hodnôt. Cynici prejavujú negatívny a deštruktívny postoj, používa-

jú výsmech na zdôraznenie slabostí sveta a morálne normy považujú za smiešne (Ruch a kol., 2018a).

Štýly komiky možno rozdeliť do dvoch skupín. K svetlejšim štýlom komiky patria zábava, vtíp, benevolentný humor a nezmysel a k tmavším štýlom komiky patria irónia, sarkazmus, satira a cynizmus (Ruch a kol., 2018a).

Štýly komiky a preferencia ich používania

Na základe výsledkov predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Lau a kol., 2022; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b; Torres-Marín a kol., 2022) svetlejšie štýly komiky sú viac používané ako tmavšie štýly komiky. V prvom výskume, ktorý uskutočnil Ruch (2012) bola najčastejšie používaným štýlom komiky zábava, ktorú nasledovali svetlejšie štýly humor, nezmysel a dôvtip a nakoniec tmavšie štýly irónia, satira, sarkazmus a cynizmus.

V nemecky hovoriacich krajinách (Nemecko, Rakúsko a Švajčiarsko) autori (Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b) preukázali, že najčastejšie používaným štýlom bol humor, ktorý nasledovali nezmysel a dôvtip (v prípade Hofmann a kol. (2020) bolo toto poradie opačné). Na štvrtom a piatom mieste sa striedali irónia a zábava (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bola používanější irónia, zatiaľ čo u Heintz (2019) a Heintz & Ruch (2019) to bola zábava). Najmenej používané boli tmavšie štýly komiky satira, sarkazmus a cynizmus, pričom na posledných dvoch miestach sa poradie striedalo (v prípade Hofmann a kol. (2020), Ruch a kol. (2018a) a Ruch a kol. (2018b) bol používanější sarkazmus, zatiaľ čo u Heintz (2019) a Heintz & Ruch (2019) bol používanější cynizmus).

V Taliansku (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b) bolo poradie nasledujúce humor, dôvtip, nezmysel, satira, irónia, zábava, cynizmus a sarkazmus. Pričom poukazujeme na dve odlišnosti, vo výskume Dionigi a kol. (2022a) bol nezmysel používanější ako dôvtip, zatiaľ čo vo výskume Dionigi a kol. (2022b) bola zábava používanější ako irónia. V Španielsku (Torres-Marín a kol., 2022) bol najčastejšie používaný nezmysel, ktorý nasledovali svetlejšie štýly komiky (zábava, humor a dôvtip) a nakoniec tmavšie štýly komiky (irónia, satira, cynizmus a sarkazmus).

V Anglicku a USA (Ruch a kol., 2018a) boli častejšie používané svetlejšie štýly komiky (v poradí humor, nezmysel, dôvtip a zábava) ako tmavšie štýly komi-

ky (v poradí irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). V Kanade (Lau a kol., 2022) bolo poradie štýlov nasledujúce: nezmysel, humor, zábava, dôvtip, irónia, satira, cynizmus a sarkazmus. Nakoniec v Chile (Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b) autori preukázali, že najpoužívanejší štýl komiky je humor, ktorý nasledujú nezmysel, dôvtip, zábava, irónia, satira, sarkazmus a cynizmus, pričom vo výskume Mendiburo-Sequel & Heintz (2020b) je dôvtip používanější ako nezmysel.

Štýly komiky – medzipohlavné rozdiely

Autori (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a;) uvádzajú, že muži používajú štýly komiky častejšie ako ženy, s výnimkou (benevolentného) humoru vo výskumoch Dionigi a kol. (2021), Ruch a kol. (2018a) a Hofmann a kol. (2020) a zábavy vo výskumoch Heintz & Ruch (2019) a Hofmann a kol. (2020), v ktorých medzi pohlaviami rozdiel zistený nebol.

Dva výskumy (Heintz, 2019; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b) preukázali, že muži sa od žien líšili iba v tmavších štýloch komiky (satira, sarkazmus a cynizmus), pričom vo výskume Mendiburo-Sequel & Heintz (2020b) muži dosiahli vyššie skóre ako ženy aj vo svetlejšom štýle nezmysel.

Obranné mechanizmy

Pojem obranný mechanizmus prvýkrát použil Freud v diele *Obranné neuropsychózy* r. 1896 na označenie pudových síl nevedomého charakteru a odpor ega voči neznesiteľným predstavám alebo afektom (in Kaščáková, 2007). Od tohto obdobia sa psychologické chápanie termínu obranné mechanizmy výrazne posunulo, v súčasnosti sa využíva na označenie reakcií jednotlivca na emocionálne konflikty a vonkajšie stresy. Americká psychiatrická asociácia vymedzuje obranné mechanizmy ako „nevedomé alebo automatické psychické činnosti, ktoré jednotlivec vykonáva, aby dosiahol rovnováhu medzi subjektívnym prežívaním a realitou“ (American Psychiatric Association, 2013). Podľa Klussmanna (2000, s. 20) sú „obranné mechanizmy funkciami ega, ktoré majú za úlohu zmierniť, odmietnuť alebo ušetriť jednotlivca od následkov strachu“ alebo iného nepríjemného emočného stavu. Obranné mechanizmy sú zamerané na motív vyvolávajúci nepohodu, pričom neadekvátne spracovanie podnetu môže vyústiť do straty kontaktu s realitou alebo do porúch psychickej a fyzickej integrity jednotlivca.

Kaščáková (2007) pripisuje obranným mechanizmom homeostatickú hodnotu. Podľa autorky umožňujú rovnováhu psychiky, imunitného systému, ako aj fyzickej rovnováhy organizmu.

Preferencia v používaní určitých obranných mechanizmov odráža všeobecnejší obranný štýl, pričom všetky obranné mechanizmy zahŕňajú určitý stupeň manipulácie, skresľovania alebo popieranie reality s cieľom zmierniť úzkosť alebo udržať si sebaúctu. Bežne sa rôzne obranné mechanizmy zoraďujú do hierarchie, ktorá odráža určitý stupeň adaptability alebo vývinovej zrelosti (pozri aj Cramer, 2015; Kaščáková, 2007; Vaillant a kol., 1986). V literatúre (Andrews, Pollock, & Stewart, 1989; Bond, 1992; Vaillant, a kol., 1986) nachádzame najčastejšie rozdelenie obranných mechanizmov do troch kategórií: nezrelé, neurotické a zrelé. Rozdelenie konkrétnych obranných mechanizmov použitých v našom výskume do skupín spolu s krátkym popisom je uvedené v tabuľke 3.1.

Tabuľka 3.1: Rozdelenie obranných mechanizmov do skupín s krátkym popisom

Skupina obranných mechanizmov	Obranný mechanizmus	Popis
ZRELÉ	sublimácia [sublimation]	pôvodné vzorce uspokojenia pudov sú nahradené sociálne vyššie hodnotenými spôsobmi
	humor [humor]	spôsob transformácie vnútornej úzkosti alebo emočného napätia do prijateľnejšieho emocionálneho stavu prostredníctvom vtipu, sarkazmu, irónie alebo komického nadhľadu
	anticipácia [anticipation]	vyrovnanie sa s konfliktom prostredníctvom predvídania a plánovania náročných situácií a následným zvažovaním realistických alebo alternatívnych riešení
	supresia (potlačenie) [supression]	vedomé alebo sčasti vedomé rozhodnutie nezaoberať sa vedomým impulzom, ktorý je pre jednotlivca zaťažujúci

NEUROTICKÉ	odčinenie [undoing]	súvisí s reaktívnym konaním: pri reakcii je zaujatý postoj, ktorý je v rozpore s pôvodným postojom, dochádza k uskutočneniu niečoho, čo je v protiklade s tým, čo sa udialo v skutočnosti alebo predstave
	pseudoaltruizmus [pseudoaltruism]	prenesenie vlastných túžob do iných a prostredníctvom identifikácie s nimi je možné dosiahnuť uspokojenie svojich vlastných potrieb
	reaktívna formácia [reaction formation]	zvládnutie neprijateľného impulzu pomocou vyjadrenia (zvýraznenia) opačnej tendencie
	idealizácia [primitive idealization]	neprimerané zdôrazňovanie pozitívnych vlastností objektu alebo situácie pri súčasnom ignorovaní negatívnych aspektov alebo reality
NEZRELE	projekcia [projection]	pripisovanie vlastných afektov rozpoloženia, impulzov, charakteristík alebo postojov, ale aj hodnotenia iným osobám, pričom jednotlivci ich nerozoznávajú ako svoje vlastné
	agovanie [acting out]	priame (často impulzívne alebo deštruktívne) vyjadrenie nevedomého prania, impulzu alebo emočného konfliktu v snahe vyhnúť sa uvedomeniu si afektu, ktorý ho sprevádza, alebo reflexii a verbálnemu spracovaniu
	pasívna agresivita [passive aggression]	vyjadrenie agresívneho alebo negatívneho postoja skrytým, nepriamym spôsobom
	izolácia [isolation]	separácia myšlienok alebo postojov od ich emočného doprovodu, čím sa stávajú oddelenými od prežívania jednotlivca
	devalvácia [devaluation]	vyrovnávanie sa so záťažou pripisovaním sebe alebo iným prehnane negatívnych vlastností, čím sa jednotlivci vyhýbajú frustráciám z prípadnej straty
	autistické fantázie [autistic fantasy]	nadmerné denné snenie, ktoré nahrádza medziľudské kontakty a hľadanie efektívnejších spôsobov riešenia problémovej situácie a predstavuje únik z reality
	popretie [denial]	mentálna operácia odpútavajúca pozornosť od nepríjemných vonkajších podnetov ich odmietaním

štiepenie [splitting]	zlyhávanie integrovania pozitívnych a negatívnych vlastností osobnosti do jedného celku
disociácia [dissociation]	porucha normálnej integrácie vedomia, pamäti, identity alebo vnímania okolia
somatizácia [somatization]	transformácia výčítiek a neprijateľným pocitov voči druhým osobám do bolestí a somatických chorôb
presun [displacement]	premiestnenie energie z jednej duševnej štruktúry na inú, môže ísť o medziľudské vzťahy, spomienky a pod.
racionalizácia [rationalization]	spôsob vyrovnávania sa s emocionálnym konfliktom alebo stresormi za pomoci ukrývania pravej motivácie vlastných myšlienok a činov za nepravé, logické zdôvodnenia

Spracované podľa: Andrews a kol., 1993; Cramer, 1991; Freud, 2006; Kaščáková, 2007

Zrelosť obranných mechanizmov súvisí so schopnosťou jednotlivca adaptovať sa na prostredie. Podľa Žechowskeho (2017) zrelé obranné mechanizmy predstavujú vedomé procesy a vedú k optimálnej adaptácii na stresory. Ide o flexibilné adaptačné funkcie zdravých osobností, pri ktorých dochádza len k minimálnemu skresleniu reality (Caligor, Kernberg & Clarin, 2018). Neurotické obranné mechanizmy ponúkajú krátkodobú adaptáciu na stresové udalosti, udržiavajú potenciálne ohrozujúce podnety mimo vedomia jednotlivca, ich dlhodobé používanie môže viesť k širokej škále vzťahových problémov (Žechowski, 2017). Do určitej miery sú založené na princípe posunu, čo znamená, že určitá časť obsahu vnímania je odštiepená alebo dochádza k zničeniu určitého obsahu subjektívnej skúsenosti z vedomia (Caligor a kol., 2018). Nezrelé obranné mechanizmy sa často prejavujú ako spoločensky nevhodné výbuchy správania alebo emócií, ktorých cieľom je zamaskovať základné pocity alebo myšlienky (Žechowski, 2017). Caligor a kol. (2018) konštatujú, že pri nezrelých obranných mechanizmoch sú aspekty vnútornej skúsenosti, ktorá je pre jednotlivca konfliktná, vytláčané z vedomia, pretože vnímané koncepty sú natoľko protichodné, že nie je možné ich navzájom prepojiť.

Dospievanie zahŕňa významné posuny v rôznych vývinových oblastiach, teda aj v oblasti kognitívneho rozvoja, sebakoncepcie a ega. Dôsledkom týchto procesov je tendencia k posunu využívaných obranných mechanizmov na vyššiu

úroveň z hľadiska zrelosti (Feldman, Araujo, & Steiner, 1996). V období dospievania klesá využívanie popretia, fantázie a zvyšuje sa využívanie sublimácie, altruizmu a potlačenia. Proces dozrievania prináša zvýšené využívanie zreлых obranných mechanizmov a znižuje používanie nezreлых obranných mechanizmov (Vaillant a kol., 1986). Nezrelé obranné mechanizmy v tomto období (Bond & Perry, 2004), najmä u adolescentiek, vo vysokej miere korelujú s úzkosťou, depresiou alebo poruchou stravovania.

Obranné mechanizmy – medzipohlavné rozdiely

Rozdiely medzi mužmi a ženami v používaní rôznych obranných mechanizmov boli pravidelne potvrdené, neexistuje však odborný konsenzus o stabilných charakteristikách týchto rozdielov, pričom jednu z kľúčových úloh zohráva aj výber meracieho prostriedku.

Cramer (1991) v skupine vysokoškolákov preukázala, že študentky signifikantne viac využívali zrelé obranné mechanizmy v porovnaní so študentmi. Podobné zistenia v skupine stredoškolákov priniesli Hibbard a Porcerelli (1998). V inom (Cramer, 1987) výskume ženy vyššie skórovali v internalizujúcich mechanizmoch (popretie, identifikácia), muži uprednostňovali externalizujúce obrany (projekcia). V týchto výskumoch bola na meranie obranných mechanizmov použitá projektívna technika.

Bullitt a Fraber (2005) porovnávali využívanie obranných mechanizmov v romantických vzťahoch a na pracovisku. V romantických vzťahoch sa nepreukázali signifikantné rodové rozdiely vo využívaní obranných mechanizmov, na pracovisku muži využívali vo väčšej miere nezrelé obranné mechanizmy. Andrews, Singh a Bond (1993) nezistili signifikantný rozdiel v normálnej populácii, ale v klinickom súbore muži vyššie skórovali v nezreлых obranných mechanizmoch. Petraglia, Thygesen, Lecours, & Drapeau (2009) nezistili signifikantný rodový rozdiel vo všeobecnom obrannom fungovaní.

Pri identifikácii jednotlivých obranných mechanizmov muži viac používali potlačenie, izoláciu, popretie, omnipotenciu, devalváciu a štiepenie (Watson & Sinha, 1998; Petraglia a kol., 2009), sublimáciu, fantáziu, intelektualizáciu, a izoláciu afektu (Petraglia a kol., 2009). Ženy viac využívali afiliáciu (jednotlivec využíva pohodlie druhých na zvládanie konfliktov).

Vo všeobecnosti nie je možné jednoznačne potvrdiť, aké rodové rozdiely existujú vo využívaní obranných mechanizmov, hoci je preukázané, že muži a ženy

sa líšia v tom aké obranné mechanizmy používajú v rôznych záťažových situáciách, napr. konfliktných.

Inventár Big Five

K popisu a k vysvetleniu osobnosti človeka sa v ostatných desaťročiach najčastejšie používa päťfaktorový model osobnosti Big Five. V slovenčine je pre Big Five zaužívaným termínom pojem veľká päťka. Veľká päťka pozostáva z piatich faktorov, ktorými sú neuroticizmus, extravergia, otvorenosť, prívetivosť a svedomitosť. Costa a McRae (1992) definujú neuroticizmus ako mieru, do ktorej jednotlivci prejavujú anxiету, depresiu a hostilitu, ako aj mieru sebavedomia, impulzivity, zraniteľnosti a neschopnosti prispôbiť sa nepríjemným udalostiam. Extravertní jednotlivci sú spoločenský, asertívni, pozitívni, aktívni a hľadajúci vzrušenie. Otvorenosť voči skúsenosti súvisí s rozsahom ktorým sú jednotlivci otvorení fantázii, estetike, ale aj novým činom, myšlienkam a hodnotám. Prívetivé osoby dôverujú iným jednotlivcom, sú priamočiari a čestní, správajú sa altruisticky a kooperatívne, sú skromní, nežní a sympatickí. Nakoniec uvádzame svedomitosť, ktorá je definovaná kompetentnosťou, metodickosťou, poslušnosťou, motivovanosťou k dosahovaniu cieľov, disciplinovanosťou a uváženosťou (Costa & McCrae, 1992).

Z veľkého množstva rôznych osobnostných dotazníkov merajúcich faktory veľkej päťky sme pre účely tejto štúdie vybrali prepracovanú verziu Inventáru veľkej päťky (Big Five Inventory-2), ktorého autormi sú Soto & John (2017). Autori BFI-2 sa rozhodli zmeniť názvy dvoch faktorov, pričom namiesto neuroticizmu uvádzajú negatívnu emocionalitu (cieľom bolo potlačiť asociáciu s psychickou chorobou) a namiesto otvorenosti voči skúsenosti používajú termín otvorená myseľ (cieľom bolo zdôrazniť, že ide o psychickú a ani sociálnu charakteristiku).

Doterajšie výskumy uskutočnené na slovenskej dospeljej populácii preukázali, že ženy sú prívetivejšie ako muži (Halama, Kohút, Soto, & John, 2020; Kohút, Kohútová, Žitný, & Halama, 2020). Výskum Halamu a kol. (2020) navyše preukázal, že ženy skórovali vyššie ako muži v premenných extravergia a otvorená myseľ, zatiaľ čo vo výskume Kohúta a kol. (2020) ženy skórovali vyššie ako muži aj v negatívnej emocionalite. Vo výskume uskutočnenom na českej populácii študentov stredných a vysokých škôl sa preukázalo, že ženy dosiahli vyššie skóre ako muži v prívetivosti a v negatívnej emocionalite, zatiaľ čo v ďalších troch doménach (extravergia, svedomitosť a otvorenosť mysle) sa ženy od mužov nelíšili (Hřebíčková, Jelínek, Květon, Benkovič, Botek, Sudzina, Soto & John, 2020).

Humor a obranné mechanizmy

Naprieč teóriami obranných mechanizmov býva humor konceptualizovaný ako jeden z možných spôsobov, ako jednotlivec môže čeliť náročným alebo ohrozujúcim situáciám bez toho, aby ho premohli negatívne emócie (Lefcourt & Davidson-Katz, 1991), pričom býva zaradený medzi zrelé obranné mechanizmy, ktoré syntetizujú a oslabujú stres, pričom zachovávajú integritu ega a neskrútené vnímanie reality (Andrews a kol., 1993; Vaillant, 2000). V súvislosti s viacdimenzionálnym modelom humoru Martina (2000), ktorý identifikuje dimenzie, ktoré predtým neboli zahrnuté do humoru alebo do merania obranných mechanizmov, možno pozitívne dimenzie humoru považovať za zrelé obranné mechanizmy, zatiaľ čo negatívnejšie dimenzie humoru za nezrelé obrany (Erickson & Feldstein, 2007). V súvislosti s vývinom možno predpokladať, že ako zrelý obranný mechanizmus je humor využívaný na určitom stupni zrelosti jednotlivca.

Metódy

Ciele výskumu

A) Deskripcia adolescentov na základe štýlov komiky, obranných mechanizmov a faktorov Big Five

B) Komparácia chlapcov a dievčat na základe štýlov komiky, obranných mechanizmov a faktorov Big Five

C) Zisťovanie vzťahov medzi štýlmi komiky a obrannými mechanizmami

D) Predikcia jednotlivých štýlov komiky pomocou obranných mechanizmov nad sociodemografické charakteristiky a faktory Big Five

E) Predikcia jednotlivých obranných mechanizmov pomocou štýlov komiky nad sociodemografické charakteristiky a faktory Big Five.

Participanti

Nášho výskumu sa zúčastnilo 191 adolescentov vo veku od 11 do 19 rokov, pričom ich priemerný vek bol 16,68 (SD=1,64) rokov. Celkový počet respondentov tvorilo 82 (42,9%) chlapcov, 103 (53,9%) dievčat a 6 (3,1%) stredoškôľakov sa

rozhodlo svoje pohlavie neuviesť. Priemerný vek chlapcov bol 16,63 (SD=1,58) rokov a priemerný vek dievčat bol 16,82 (SD=1,64). Z celkového počtu 191 respondentov 83 (43,5%) študentov bolo z gymnázia, 94 (49,2%) študentov bolo zo strednej odbornej školy a 14 (7,3%) zo školy umeleckého priemyslu. Účasť na výskume bola dobrovoľná. Respondenti a ich zákonní zástupcovia podpísali informovaný súhlas s účasťou vo výskume.

Výskumné nástroje

Škála markerov komiky (Comic Style Markers, CSM), ktorej autormi sú Ruch a kol. (2018) je 48 položkový dotazník na meranie ôsmich štýlov komiky, ktorými sú zábava („Rád/rada si doberám svojich priateľov vtipným spôsobom.“), irónia („Iróniou odhaľujem, kto je dostatočne chytrý/á na to, aby veciam rozumel/a a kto nie.“), dôvtip („Môj dôvtip a intelekt mi umožňujú rozprávať príbehy s mnohými pointami.“), sarkazmus („Príležitostne prejavujem horké pohľadanie.“), humor („Humor je vhodný na zvýšenie porozumenia a sympatie pre to, čo je nedokonalé a ľudské.“), satira („Robím si žarty zo zlých skutkov ľudí, aby som ich tým povzbudil/a k zmene.“), nezmysel („Obľubujem humor, ktorý sa bezcieľne hrá so zmyslom a nezmyslom.“) a cynizmus („Mám tendenciu byť podozrievavý/á voči úprimnosti niektorých úmyslov a hodnôt a často ich odhalím cynickými poznámkami.“). Každý štýl komiky je sýtený šiestimi položkami, na ktoré sa odpovedá na sedem bodovej Likertovej škále (od veľmi nesúhlasím (1) do veľmi súhlasím (7)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu je 0,80 (zábava); 0,80 (irónia); 0,81 (dôvtip); 0,76 (sarkazmus); 0,75 (humor); 0,76 (satira); 0,84 (nezmysel) a 0,74 (cynizmus).

Inventár veľkej päťky-2 (Big Five Inventory-2, BFI-2), ktorého autormi sú Soto & John (2017), je 15 položkový dotazník na meranie faktorov veľkej päťky, ktorými sú extravertzia („Som niekto, kto je plný energie.“), prívetivosť („Som niekto, kto si myslí o ľuďoch to najlepšie.“), svedomitosť („Som niekto, kto je dôveryhodný, dá sa na neho vždy spoľahnúť.“), negatívna emocionalita („Som niekto, kto sa veľa znepokojuje.“), otvorená myseľ („Som niekto, kto je očarený umením, hudbou alebo literatúrou.“). Použitá bola Slovenská verzia dotazníka, ktorej autormi sú Halama a kol. (2020). Každý faktor je sýtený tromi položkami. Participanti odpovedajú na 5-bodovej Likertovej škále (od veľmi nesúhlasím (1) do veľmi súhlasím (5)). Vnútna konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu je 0,65 (extravertzia); 0,63 (prívetivosť), 0,57 (svedomitosť), 0,68 (negatívna emocionalita) a 0,60 (otvorená myseľ).

Dotazník obranných štýlov (Defense style Questionnaire, DSQ-40), ktorého autori sú Andrews, Singh & Bond (1993), je 40 položkový dotazník na meranie 20 obranných mechanizmov, ktoré vytvárajú 3 skupiny obranných štýlov: zrelé (sublimácia, humor, anticipácia a supresia/potlačenie), neurotické (odčinenie, pseudoaltruizmus, reaktívna formácia a idealizácia) a nezrelé (projekcia, agovanie, pasívna agresivita, izolácia, devalvácia, autistická fantázia, popretie, štiepenie, disociácia, somatizácia, presunutie, racionalizácia). Príklady položiek na jednotlivé obranné štýly: zrelý obranný štýl („Lahko sa dokážem zasmiať sám/a na sebe.“), neurotický obranný štýl („Uspokojuje ma pomáhať druhým a ak by som to nemohol/a robiť, bol by som depresívny/a.“) a nezrelý obranný štýl („Viac vecí vyriešim vo svojej fantázii, než v reálnom živote.“). Zrelé obranné štýly a aj neurotické obranné štýly sú sýtené 8 položkami, zatiaľ čo nezrelé obranné štýly sú sýtené 12 položkami. Participanti odpovedajú na 9-bodovej Likertovej škále (rozhodne nesúhlasím (1) do rozhodne súhlasím (9)). Vnútoraná konzistencia škál (Cronbachova alfa) pre túto štúdiu je 0,65 (zrelé obranné štýly); 0,65 (neurotické obranné štýly) a 0,68 (nezrelé obranné štýly).

Analýzy

Všetky analýzy boli uskutočnené použitím programu SPSS 26. Najskôr sme vypočítali deskriptívne štatistiky (minimum, maximum, priemer, štandardná odchýlka) pre všetky škály. Cronbachovu alfu sme použili na výpočet reliability (vnútornej konsistencie) každej škály. Na porovnanie chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky, v osobnostných faktoroch Big Five a v obranných mechanizmoch sme použili parametrický Studentov T test pre dva nezávislé výbery. Na zistenie vzťahov medzi štýlmi komiky a obrannými mechanizmami bola použitá parciálna korelácia s kontrolou pre vek a pohlavie. Hierarchická regresná analýza bola použitá na zistenie toho, či obranné mechanizmy pridávajú niečo k vysvetleniu štýlov komiky nad sociodemografické premenné a faktory osobnostného modelu Big Five. Regresnou analýzou sme tiež zisťovali, či štýly komiky pridávajú niečo k vysvetleniu obranných mechanizmov nad sociodemografické premenné a faktory osobnostného modelu Big Five.

Výsledky

Deskriptívne štatistiky

V tabuľke 3.2 uvádzame deskriptívne štatistiky (minimum, maximum, priemer a štandardnú odchylku) pre osem štýlov komiky, päť faktorov osobnostného modelu Big Five a tri skupiny obranných mechanizmov, pričom neuvádzame hrubé skóre jednotlivých premenných, ale priemery na jednu položku.

Zo štýlov komiky adolescenti najčastejšie používali tmavší štýl komiky iróniu (4,94), potom nasledovali štyri svetlejšie štýly komiky dôvtip (4,65), humor (4,63), nezmysel (4,60) a zábava (4,23) a nakoniec ďalšie tri tmavšie štýly komiky sarkazmus (3,87), satira (3,86) a cynizmus (3,76). Z faktorov Big Five adolescentov najviac charakterizovala otvorenosť (3,58), potom nasledovali negatívna emocionalita (3,46), prívetivosť (3,23), svedomitosť (3,11) a nakoniec extravergia (2,88). Z obranných mechanizmov adolescenti najviac používali zrelé obranné mechanizmy (5,60), potom nasledovali neurotické obranné mechanizmy (4,80) a najmenej používané boli nezrelé obranné mechanizmy (4,70). Zo zreých obranných mechanizmov bol najpoužívanejší humor (6,36) a najmenej používaná sublimácia (4,78). Z neurotických obranných mechanizmov bolo najčastejšie používané odčinenie (5,40) a najmenej používaná idealizácia (4,48). Nakoniec z nezreých obranných mechanizmov bola najčastejšie používaná autistická fantázia (5,65) a najmenej používané popretie (3,55).

Tabuľka 3.2: Deskriptívne štatistiky pre každý dotazník (Štýly komiky, Big Five, Obranné mechanizmy)

		Min	Max	Priemer	SD
Štýly komiky	Zábava	1,00	7,00	4,23	1,30
	Dôvtip	1,00	7,00	4,65	1,20
	Humor	1,67	7,00	4,63	1,14
	Nezmysel	1,00	7,00	4,60	1,38
	Irónia	1,00	7,00	4,94	1,24
	Sarkazmus	1,00	7,00	3,87	1,25
	Satira	1,00	7,00	3,86	1,26
	Cynizmus	1,00	7,00	3,76	1,15

Big Five	Extraverzia	1,00	5,00	2,88	1,00
	Prívetivosť	1,00	5,00	3,23	0,84
	Svedomitosť	1,33	5,00	3,11	0,78
	Negatívna emocionalita	1,00	5,00	3,46	1,04
	Otvorená myseľ	1,67	5,00	3,58	0,77
Zrelé obranné mechanizmy	Zrelé OM	1,00	8,50	5,60	1,22
	Sublimácia	1,00	9,00	4,78	2,01
	Humor	1,00	9,00	6,36	1,81
	Anticipácia	1,00	9,00	5,77	1,90
	Supresia / potlačenie	1,00	9,00	5,50	1,88
Neurotické obranné mechanizmy	Neurotické OM	1,50	8,25	4,80	1,28
	Odčinenie	1,00	9,00	5,40	2,11
	Pseudoaltruizmus	1,00	9,00	4,73	1,97
	Reaktívna formácia	1,00	9,00	4,58	1,65
	Idealizácia	1,00	9,00	4,48	2,30
Nezrelé obranné mechanizmy	Nezrelé OM	2,58	7,46	4,70	0,88
	Projekcia	1,00	9,00	4,52	1,96
	Agovanie	1,00	9,00	5,47	1,93
	Pasívna agresivita	1,00	9,00	4,65	1,98
	Izolácia	1,00	9,00	5,42	2,38
	Devalvácia	1,00	9,00	4,92	1,44
	Autistická fantázia	1,00	9,00	5,65	2,30
	Popretie	1,00	9,00	3,55	1,73
	Štiepenie	1,00	9,00	4,43	2,28
	Disociácia	1,00	9,00	3,84	1,72
	Somatizácia	1,00	9,00	4,14	2,33
	Presunutie	1,00	9,00	4,47	2,01
	Racionalizácia	1,00	9,00	5,35	1,77

Legenda: N = 121, Min = minimum, Max = maximum, SD = Štandardná odchýlka (Standard Deviation).

Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých premenných

Pri komparácii chlapcov a dievčat v jednotlivých premenných sme použili Studentov t test pre dva nezávislé výbery, pričom tento postup sme použili pretože boli splnené podmienky pre použitie parametrického testu. Výsledky komparácie chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky prezentujeme v Tabuľke 3.3. Zo štýlov komiky sa chlapci a dievčatá signifikantne líšili iba v tmavšom štýle komiky nazvanom satira ($t_{(183)} = 2,94$; $p \leq 0,01^{**}$), pričom hodnota Cohenovho d poukazovala na strednú mieru vecnej signifikancie ($d = 0,43$). Chlapci používali satiru častejšie ako dievčatá. Medzi chlapcami a dievčatami sa významné rozdiely nepreukázali v týchto štýloch komiky: zábava ($t_{(183)} = 0,71$; $p = 0,48\text{ns}$), dôvtip ($t_{(183)} = 0,04$; $p = 0,97\text{ns}$), humor ($t_{(183)} = 0,19$; $p = 0,85\text{ns}$), nezmysel ($t_{(183)} = 1,34$; $p = 0,18\text{ns}$), irónia ($t_{(183)} = -0,34$; $p = 0,74\text{ns}$), sarkazmus ($t_{(183)} = 0,15$; $p = 0,88\text{ns}$) a cynizmus ($t_{(183)} = 1,44$; $p = 0,15\text{ns}$).

Tabuľka 3.3: Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky prostredníctvom parametrického Studentovho T testu pre dva nezávislé výbery

	Chlapci		Dievčatá		T	df	p	d
	M	SD	M	SD				
Zábava	4,33	1,23	4,19	1,36	0,71	183	0,48 ns	-
Dôvtip	4,69	1,15	4,68	1,24	0,04	183	0,97 ns	-
Humor	4,66	1,17	4,63	1,10	0,19	183	0,85 ns	-
Nezmysel	4,76	1,40	4,49	1,33	1,34	183	0,18 ns	-
Irónia	4,91	1,18	4,98	1,30	-0,34	183	0,74 ns	-
Sarkazmus	3,89	1,16	3,86	1,33	0,15	183	0,88 ns	-
Satira	4,16	1,29	3,62	1,21	2,94	183	0,01 ^{**}	0,43
Cynizmus	3,89	1,24	3,64	1,07	1,44	183	0,15 ns	-

Legenda: N (chlapci) = 82, N (dievčatá) = 103. M = priemer (mean), SD = štandardná odchýlka (standard deviation), T = hodnota Studentovho T testu, df = stupne voľnosti, p = hodnota signifikancie, d = Cohenove d (vecná signifikancia).

^{**} $p \leq 0,01$; ^{*} $p \leq 0,05$

Porovnanie chlapcov a dievčat vo faktoroch Big Five je súčasťou Tabuľky 3.4. Preukázali sme signifikantný rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v premennej negatívna emocionalita ($t_{(183)} = -3,13$; $p \leq 0,01^{**}$), pričom hodnota Cohenovho d poukazovala na strednú mieru vecnej signifikancie ($d = -0,46$). Chlapci boli menej negatívne emocionálni ako dievčatá. V ďalších faktoroch Big Five významné rozdiely medzi chlapcami a dievčatami neboli [extraverzia ($t_{(183)} = 0,14$; $p = 0,89\text{ns}$), prívetivosť ($t_{(183)} = -1,29$; $p = 0,20\text{ns}$), svedomitosť ($t_{(183)} = 0,87$; $p = 0,39\text{ns}$) a otvorená myseľ ($t_{(183)} = -1,38$; $p = 0,17\text{ns}$)].

Tabuľka 3.4: Komparácia chlapcov a dievčat vo faktoroch Big Five prostredníctvom parametrického Studentovho T testu pre dva nezávislé výbery

	Chlapci		Dievčatá		T	df	p	d
	M	SD	M	SD				
Extraverzia	2,91	0,98	2,89	1,01	0,14	183	0,89 ns	-
Prívetivosť	3,15	0,88	3,31	0,81	-1,29	183	0,20 ns	-
Svedomitosť	3,17	0,78	3,07	0,78	0,87	183	0,39 ns	-
Negatívna emocionalita	3,18	1,07	3,65	0,99	-3,13	183	0,01**	-0,46
Otvorená myseľ	3,49	0,82	3,65	0,74	-1,38	183	0,17 ns	-

Legenda: N (chlapci) = 82, N (dievčatá) = 103. M = priemer (mean), SD = štandardná odchýlka (standard deviation), T = hodnota Studentovho T testu, df = stupne voľnosti, p = hodnota signifikancie, d = Cohenove d (vecná signifikancia).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

V Tabuľke 3.5 uvádzame výsledky porovnania chlapcov a dievčat v obranných mechanizmoch. Preukázali sme signifikantný rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v zreých obranných mechanizmoch ($t_{(183)} = 2,66$; $p \leq 0,01^{**}$), pričom hodnota Cohenovho d poukazovala na strednú mieru vecnej signifikancie ($d = 0,40$). Chlapci používali zreé obranné mechanizmy častejšie ako dievčatá. V neurotických obranných mechanizmoch ($t_{(183)} = -1,07$; $p = 0,28\text{ns}$) a v nezreých obranných mechanizmoch ($t_{(183)} = -0,09$; $p = 0,93\text{ns}$) sa chlapci od dievčat nelíšili. Chlapci dosiahli signifikantne vyššie skóre ako dievčatá v nasledujúcich obranných mechanizmoch: humor ($t_{(183)} = 2,13$; $p \leq 0,05^*$; $d = 0,32$), anticipácia ($t_{(183)} = 2,50$; $p \leq 0,01^{**}$; $d = 0,37$), supresia/potlačenie ($t_{(183)} = 2,03$; $p \leq 0,05^*$; $d =$

0,31), popretie ($t_{(183)} = 2,21$; $p \leq 0,05^*$; $d = 0,33$), disociácia ($t_{(183)} = 3,18$; $p \leq 0,01^{**}$; $d = 0,47$) a racionalizácia ($t_{(183)} = 2,55$; $p \leq 0,01^{**}$; $d = 0,38$). Dievčatá skórovali významne vyššie ako chlapci v týchto obranných mechanizmoch: autistická fantázia ($t_{(183)} = -2,25$; $p \leq 0,05^*$; $d = -0,33$), somatizácia ($t_{(183)} = -2,54$; $p \leq 0,01^{**}$; $d = -0,38$) a presunutie ($t_{(183)} = -2,78$; $p \leq 0,01^{**}$; $d = -0,41$). V ostatných obranných mechanizmoch sa chlapci a dievčatá od seba nelíšili (pre detailnejšie výsledky viď. Tabuľka 3.5).

Tabuľka 3.5: Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých obranných mechanizmoch prostredníctvom parametrického Studentovho T testu pre dva nezávislé výbery

	Chlapci		Dievčatá		T	df	p	d
	M	SD	M	SD				
Zrelé OM	5,88	1,16	5,40	1,25	2,66	183	0,01**	0,40
Sublimácia	4,84	2,16	4,75	1,87	0,30	183	0,76 ns	-
Humor	6,72	1,72	6,16	1,81	2,13	183	0,03*	0,32
Anticipácia	6,16	1,79	5,47	1,92	2,50	183	0,01**	0,37
Supresia/potlačenie	5,80	1,72	5,23	2,00	2,03	183	0,04*	0,31
Neurotické OM	4,69	1,38	4,89	1,20	-1,07	183	0,28 ns	-
Odčinenie	5,18	2,25	5,57	1,96	-1,28	183	0,20 ns	-
Pseudoaltruizmus	4,90	2,21	4,66	1,77	0,83	183	0,41 ns	-
Reaktívna formácia	4,39	1,58	4,68	1,70	-1,19	183	0,24 ns	-
Idealizácia	4,28	2,31	4,65	2,33	-1,08	183	0,28 ns	-
Nezrelé OM	4,70	0,94	4,71	0,84	-0,09	183	0,93 ns	-
Projekcia	4,46	1,97	4,52	1,98	-0,19	183	0,85 ns	-
Agovanie	5,37	1,97	5,60	1,95	-0,78	183	0,44 ns	-
Pasívna agresivita	4,85	1,97	4,50	1,96	1,20	183	0,23 ns	-
Izolácia	5,36	2,23	5,44	2,54	-0,23	183	0,82 ns	-
Devalvácia	5,03	1,44	4,81	1,46	1,05	183	0,30 ns	-
Autistická fantázia	5,23	2,38	5,99	2,23	-2,25	183	0,03*	-0,33
Popretie	3,84	1,76	3,28	1,63	2,21	183	0,03*	0,33
Štiepenie	4,51	2,39	4,42	2,22	0,26	183	0,79 ns	-

Disociácia	4,28	1,69	3,49	1,69	3,18	183	0,01**	0,47
Somatizácia	3,63	2,30	4,50	2,32	-2,54	183	0,01**	-0,38
Presunutie	4,07	2,04	4,88	1,91	-2,78	183	0,01**	-0,41
Racionalizácia	5,74	1,74	5,08	1,73	2,55	183	0,01**	0,38

Legenda: N (chlapci) = 82, N (dievčatá) = 103. OM = obranné mechanizmy.

M = priemer (mean), SD = štandardná odchýlka (standard deviation),

T = hodnota Studentovho T testu, df = stupne voľnosti, p = hodnota signifikancie, d = Cohenove d (vecná signifikancia).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Vzťahy medzi štýlmi komiky a obrannými mechanizmami

Na zistenie vzťahu medzi jednotlivými štýlmi komiky a obrannými mechanizmami sme vypočítali parciálne korelácie, pričom sme kontrolovali vplyv pohlavia a veku. Výsledky uvádzame v Tabuľke 3.6. Svetlejšie štýly komiky (zábava, dôvtip, humor a nezmysel) pozitívne korelovali so zrelými obrannými mechanizmami, pričom veľkosť korelácie bola od 0,16* (zábava) po 0,41** (humor). Pozitívnu koreláciu sme preukázali aj medzi svetlejšími štýlmi komiky a neurotickými obrannými mechanizmami [od 0,22** (dôvtip) po 0,34** (humor)]. Zo svetlejších štýlov komiky bol vo vzťahu s nezrelými obrannými mechanizmami iba nezmysel (0,16*). Z tmavších štýlov komiky so všetkými tromi obrannými mechanizmami korelovali irónia a satira, pričom oba štýly najsilnejšie korelovali so zrelými obrannými mechanizmami, v prípade satiry to bolo 0,27** a pri irónii 0,22**. Pri ďalšom tmavšom štýle komiky cynizme sme preukázali vzťah s nezrelými obrannými mechanizmami (0,33**) a tiež so zrelými obrannými mechanizmami (0,15*), zatiaľ čo cynizmus nebol vo vzťahu s neurotickými obrannými mechanizmami (-0,07ns). Nakoniec, sarkazmus koreloval iba s nezrelými obrannými mechanizmami (0,31**) a nebol vo vzťahu so zrelými (-0,04ns) a neurotickými obrannými mechanizmami (-0,06ns).

Tabuľka 3.6: Parciálne korelácie medzi jednotlivými štýlmi komiky a jednotlivými obrannými mechanizmami (kontrolné premenné: vek a pohlavie)

	Zrelé obranné mechanizmy	Neurotické obranné mechanizmy	Nezrelé obranné mechanizmy
Zábava	0,16*	0,28**	0,09
Dôvtip	0,33**	0,22**	0,06
Humor	0,41**	0,34**	-0,01
Nezmysel	0,18*	0,26**	0,18*
Irónia	0,22**	0,20**	0,21*
Sarkazmus	-0,04	-0,06	0,31**
Satira	0,27**	0,23**	0,22**
Cynizmus	0,15*	-0,07	0,33**

Legenda: N = 186. ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Predikcia štýlov komiky prostredníctvom obranných mechanizmov

Uskutočnili sme hierarchickú regresnú analýzu s cieľom zistiť, či obranné mechanizmy pridávajú niečo k vysvetleniu jednotlivých štýlov komiky nad sociodemografické ukazovatele (pohlavie a vek) a faktory Big Five (extraverzia, prívietivosť, svedomitosť, negatívna emocionalita a otvorená myseľ). Sociodemografické premenné sme do modelu vložili v prvom kroku, faktory Big Five v druhom kroku a nakoniec v treťom kroku sme vložili obranné mechanizmy. Výsledky regresnej analýzy uvádzame v tabuľke 3.7.

Jednotlivé premenné vysvetlili 30,6% rozptylu zábavy, pričom najlepšimi prediktormi z faktorov Big Five boli extraverzia (21,9%) a nesvedomitosť (2,1%) a z obranných mechanizmov to boli neurotické obranné mechanizmy (5,1%) a zrelé obranné mechanizmy (1,5%). Prediktory vysvetlili 30,4% rozptylu dôvtipu, pričom tento štýl komiky najlepšie vysvetľovali extraverzia (18,5%), otvorená myseľ (4,4%) a zrelé obranné mechanizmy (7,5%). Celkovo 31,2% rozptylu humoru vysvetlili 4 faktory Big Five a 2 obranné mechanizmy. Z faktorov Big Five to boli prívietivosť (7,6%), extraverzia (3,0%), nízka svedomitosť (3,0%) a pozitívna emocionalita (2,5%). Z obranných mechanizmov to boli zrelé obranné mechanizmy (12,9%) a neurotické obranné mechanizmy (2,2%). Celkovo bolo

vysvetlených 13% rozptylu premennej nezmysel, pričom najsignifikantnejšími prediktormi boli nesvedomitosť (4,2%), neurotické obranné mechanizmy (5,7%) a zrelé obranné mechanizmy (3,1%).

Jednotlivé prediktory vysvetlili 13,1% variancie irónie, pričom najlepšimi prediktormi boli extravertzia (3,9%), nezrelé obranné mechanizmy (5,2%) a zrelé obranné mechanizmy (4,0%). Premenné vysvetlili 33,5% rozptylu sarkazmu, pričom najsilnejším prediktorom bola neprívetivosť (22,4%). Ďalšími prediktormi sarkazmu boli extravertzia (4,9%), negatívna emocionalita (3,1%) a nezrelé obranné mechanizmy (3,1%). Celkovo 23,5% rozptylu satiry vysvetlilo pohlavie, dva faktory Big Five a všetky tri skupiny obranných mechanizmov. Satiru predikuje mužské pohlavie (4,2%), extravertzia (3,9%), nesvedomitosť (2,9%), zrelé obranné mechanizmy (7,1%), nezrelé obranné mechanizmy (3,7%) a neurotické obranné mechanizmy (1,7%). Jednotlivé prediktory vysvetlili 22,2% rozptylu cynizmu. Cynizmus najsignifikantnejšie vysvetľovali neprívetivosť (12%), nezrelé obranné mechanizmy (6,6%) a zrelé obranné mechanizmy (3,6%).

Tabuľka 3.7: Predikcia štýlov komiky prostredníctvom hierarchickej regresnej analýzy (1. krok: sociodemografické premenné, 2. krok: faktory Big Five, 3. krok: obranné mechanizmy)

	Krok	Premenná	B	SE B	β
Zábava	4	Extravertzia	1,21	0,16	0,46**
		Svedomitosť	-0,48	0,21	-0,14*
		Neurotické OM	0,16	0,05	0,21**
		Zrelé OM	0,10	0,05	0,13*
Dôvtip	3	Extravertzia	0,93	0,15	0,39**
		Otvorená myseľ	0,51	0,20	0,16**
		Zrelé OM	0,21	0,05	0,28**

Humor	6	Prívetivosť	0,58	0,19	0,22**
		Extraverzia	0,32	0,15	0,14*
		Svedomitosť	-0,60	0,20	-0,21**
		Negatívna emocionalita	-0,16	0,16	-0,08
		Zrelé OM	0,24	0,05	0,35**
		Neurotické OM	0,14	0,05	0,17*
Nezmysel	3	Svedomitosť	-0,75	0,25	-0,21**
		Neurotické OM	0,17	0,06	0,21**
		Zrelé OM	0,15	0,06	0,18*
Irónia	3	Extraverzia	0,51	0,17	0,20**
		Nezrelé OM	0,08	0,02	0,23**
		Zrelé OM	0,15	0,05	0,20**
Sarkazmus	4	Prívetivosť	-1,27	0,18	-0,43**
		Extraverzia	0,67	0,16	0,27**
		Negatívna emocionalita	0,25	0,16	0,11
		Nezrelé OM	0,07	0,02	0,20**
Satira	6	Pohlavie	-2,35	0,93	-0,17*
		Extraverzia	0,52	0,17	0,21**
		Svedomitosť	-0,47	0,22	-0,14*
		Zrelé OM	0,19	0,05	0,25**
		Nezrelé OM	0,07	0,02	0,18**
		Neurotické OM	0,10	0,05	0,13*
Cynizmus	3	Prívetivosť	-0,84	0,18	-0,31**
		Nezrelé OM	0,09	0,02	0,26**
		Zrelé OM	0,14	0,05	0,19**

Legenda: F(4,185) = 20,37** (Zábava). F(3,186) = 27,06** (Dôvtip). F(6,183) = 13,81** (Humor). F(3,186) = 9,26** (Nezmysel). F(3,186) = 9,37** (Irónia). F(4,185) = 23,25** (Sarkazmus). F(6,183) = 9,40** (Satira). F(3,186) = 17,75** (Cynizmus).

** p ≤ 0,01; * p ≤ 0,05

Predikcia obranných mechanizmov prostredníctvom štýlov komiky

Uskutočnili sme hierarchickú regresnú analýzu s cieľom zistiť, či štýly komiky pridávajú niečo k vysvetleniu obranných mechanizmov nad sociodemografické ukazovatele (pohlavie a vek) a faktory Big Five (extraverzia, prívetivosť, svedomitosť, negatívna emocionalita a otvorená myseľ). Sociodemografické premenné sme do modelu vložili v prvom kroku, faktory Big Five v druhom kroku a nakoniec v treťom kroku sme vložili jednotlivé štýly komiky. Výsledky uvádzame v tabuľke 3.8.

Jednotlivé premenné vysvetlili 28% rozptylu zrelých obranných mechanizmov, pričom signifikantnými prediktormi boli mužské pohlavie (4,1%), pozitívna emocionalita (9,1%), otvorená myseľ (3,1%) a (benevolentný) humor (11,7%). Celkovo 28,3% variácie neurotických obranných mechanizmov vysvetľujú nasledujúce prediktory: prívetivosť (16,1%), nízka svedomitosť (2,1%), nezmysel (5,7%), satira (2,4%) a nízky cynizmus (2%). Celkovo 26% rozptylu nezrelých obranných mechanizmov bolo vysvetlených negatívnou emocionalitou (15,8%), neprívetivosťou (4%) a cynizmom (6,2%).

Tabuľka 3.8: Predikcia obranných mechanizmov prostredníctvom hierarchickej regresnej analýzy (1. krok: sociodemografické premenné, 2. krok: faktory Big Five, 3. krok: štýly komiky)

	Krok	Premenná	B	SE B	β
Zrelé OM	4	Pohlavie	-2,56	1,15	-0,14*
		Negatívna emocionalita	-0,78	0,20	-0,25**
		Otvorená myseľ	0,56	0,27	0,13*
		Humor	0,50	0,09	0,35**
Neurotické OM	5	Prívetivosť	1,57	0,28	0,39**
		Svedomitosť	-0,39	0,29	-0,09
		Nezmysel	0,28	0,09	0,23**
		Satira	0,33	0,10	0,24**
		Cynizmus	-0,27	0,12	-0,19*

Nezrelé OM	3	Negatívna emocionalita	2,56	0,42	0,38**
		Prívetivosť	-0,89	0,56	-0,11
		Cynizmus	0,80	0,20	0,27**

Legenda: $F(4,185) = 17,93^{**}$ (Zrelé obranné mechanizmy). $F(5,184) = 14,50^{**}$ (Neurotické obranné mechanizmy). $F(3,186) = 21,73^{**}$ (Nezrelé obranné mechanizmy).

** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Diskusia

Táto štúdia je prvou, ktorá zisťuje vzťahy medzi štýlmi komiky a obrannými mechanizmami v populácii slovenských adolescentov. Hlavným cieľom tohto výskumu bola predikcia štýlov komiky pomocou obranných mechanizmov nad sociodemografické premenné a faktory Big Five a tiež predikcia obranných mechanizmov pomocou štýlov komiky nad sociodemografické premenné a faktory Big Five.

Zo štýlov komiky adolescenti najčastejšie používali tmavší štýl komiky nazvaný irónia, potom nasledovali svetlejšie štýly komiky, a to dôvtip, (benevolentný) humor, nezmysel a zábava. Najmenej boli používané tmavšie štýly komiky, ktorými sú sarkazmus, satira a cynizmus. Keďže v populácii stredoškolákov ešte nebol uskutočnený výskum, ktorý by zisťoval štýly komiky, tak výsledky tejto štúdie porovnáme s výskumami uskutočnenými na dospeljej populácii. Výsledky predchádzajúcich výskumov (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Lau a kol., 2022; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a, 2020b; Ruch, 2012; Ruch a kol., 2018a; Ruch a kol., 2018b; Torres-Marín a kol., 2022) na dospelých respondentoch preukázali, že najčastejšie boli používané svetlejšie štýly komiky (v poradí humor, nezmysel, dôvtip a zábava) a až potom nasledovali tmavšie štýly komiky (v poradí irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). Výsledky tejto štúdie sa líšia od výsledkov predchádzajúcich výskumov, keďže najpoužívanejším štýlom komiky bola irónia. Predchádzajúce výskumy (Dionigi a kol., 2022a; Heintz, 2019; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020a; Ruch a kol., 2018a) tiež potvrdili, že irónia bola charakteristickejšim znakom mladších než starších dospelých.

Z obranných mechanizmov adolescenti najviac používali zrelé obranné mechanizmy, potom neurotické obranné mechanizmy a najmenej používané boli nezrelé obranné mechanizmy. Tieto zistenia sú v súlade s potvrdeným všeobecným vývinovým trendom, smerom od nezrelších obranných mechanizmov k zrelším v neklinickej populácii (Cramer, 2015; Erickson & Feldstein, 2007; Feldman et al., 1996; Vaillant a kol., 1986), pričom u adolescentov sa formuje a utvrdzuje všeobecná obranná stratégia podobná tej v dospelosti.

Pri deskripcii jednotlivých obranných mechanizmov sme zistili, že najčastejšie využívanými obrannými mechanizmami u stredoškólkov boli humor, anticipácia, autistická fantázia a potlačenie. Podľa Vaillanta a kol. (1986) sa v tomto období zvyšuje využívanie sublimácie, pseudoaltruizmu a potlačenia, čo sa v našom výskume preukázalo čiastočne (obrný mechanizmus – potlačenie). Humor a anticipácia patria do skupiny zreých obranných mechanizmov, preto ich používanie možno vysvetliť vývinovým trendom smerom k využívaniu zreých obranných mechanizmov. Pre ďalšiu analýzu výsledkov využijeme porovnanie s výsledkami výskumov v dospeljej populácii, nakoľko v ostatných výskumoch stredoškólkov nenachádzame deskripciu na úrovni jednotlivých obranných mechanizmov. U dospelých v neklinickom súbore sa vo výskumoch opakovane potvrdzuje najčastejšie využívanie nasledujúcich obranných mechanizmov: humor, anticipácia, potlačenie a racionalizácia, pričom ich poradie sa podľa jednotlivých autorov líši (humor na prvom mieste: Andrews a kol., 1993; Blaya a kol., 2007; anticipácia: Maltby & Day, 2004). Okrem spomenutých sa medzi najčastejšie používanými uvádzajú pseudoaltruizmus, autistická fantázia (San Martini a kol., 2004) a sublimácia (Maltby & Day, 2004). V našom výskumnom súbore sa do rôznej miery potvrdili predošlé zistenia autorov, pričom drobné rozdiely môžu byť podmienené vekovými charakteristikami, ktoré využívanie obranných mechanizmov ovplyvňujú.

Spomedzi obranných mechanizmov stredoškólcí najmenej uvádzali používanie disociácie, popretia, somatizácie a presunutia. To je čiastočne v súlade s Vaillantovým (1986) tvrdením, že v tomto období klesá miera využívania popretia. V súbore dospelých neklinických respondentov bolo vo viacerých výskumoch (Andrews a kol., 1993; Blaya a kol., 2007; Maltby & Day, 2004; San Martini a kol., 2004; Watson & Sinha, 1998) zistené najmenej časté používanie idealizácie, izolácie, projekcie a disociácie, pričom sa v jednotlivých štúdiách medzi málo využívanými obrannými mechanizmami ešte nachádzajú fantázia, pasívna agresivita (Blaya a kol., 2007), somatizácia (Andrews a kol., 1993; Maltby & Day, 2004; San Martini a kol., 2004), odčinenie (Maltby & Day, 2004) a popretie (Andrews a kol., 1993; San Martini a kol., 2004). Výsledky predchádzajúcich výskumných

štúdií rovnako ako v prípade najviac využívaných obranných mechanizmov nie sú jednoznačné, je možné identifikovať trend v neklinickej populácii k menšej miere využívania nezrelých obranných mechanizmov, čo sa potvrdilo aj v skupine stredoškolákov. Variabilita vo využívaní konkrétnych obranných mechanizmov, môže byť podmienená špecifikami vývinového obdobia.

Komparácia chlapcov a dievčat v jednotlivých štýloch komiky preukázala signifikantný rozdiel iba v jednom tmavšom štýle komiky, ktorým je satira. Chlapci používali satiru častejšie ako dievčatá. V ostatných štýloch komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor, nezmysel, irónia, sarkazmus a cynizmus) sa chlapci od dievčat nelíšili. Keďže na stredoškolskej populácii ešte neboli uskutočnené výskumy, ktoré by zisťovali jednotlivé štýly komiky, tak výsledky nášho výskumu porovnáme s výsledkami predchádzajúcich výskumov uskutočnených na dospeljej populácii. Autori (Dionigi a kol., 2021, 2022a, 2022b; Heintz & Ruch, 2019; Hofmann a kol., 2020; Ruch a kol., 2018a) buď preukázali, že muži používajú všetky štýly komiky častejšie ako ženy, pričom ďalší autori (Heintz, 2019; Mendiburo-Sequel & Heintz, 2020b) poukázali na to, že muži používajú častejšie ako ženy iba tmavšie štýly komiky. Naše výsledky sa od predchádzajúcich výsledkov líšia v tom, že chlapci v porovnaní s dievčatami dosiahli vyššie skóre iba v jednom štýle komiky, a tým je satira.

V obranných mechanizmoch sme preukázali významný rozdiel medzi chlapcami a dievčatami v zrelých obranných mechanizmoch, pričom chlapci používali zrelé obranné mechanizmy častejšie ako dievčatá. V neurotických a nezrelých obranných mechanizmoch rozdiely medzi pohlaviami preukázané neboli. V predošlých výskumoch nie sú rodové rozdiely zistené v používaní obranných mechanizmov konzistentné, preto je nutné k interpretácii výsledkov pristupovať opatrne, obzvlášť v skupine adolescentov. Žiadne rozdiely medzi adolescentmi a adolescentkami v celkových kategóriách zrelých, neurotických a nezrelých obranných mechanizmov sa nepreukázali v štúdiu od Feldman a kol. (1996). Ďalej porovnáme nami zistené rozdiely s výsledkami štúdií realizovaných v neklinickej populácii dospelých, nakoľko nemáme k dispozícii podrobnejšie údaje o skupine adolescentov vzhľadom na rodové rozdiely v používaní obranných mechanizmov. Výsledky predošlých štúdií nie sú jednoznačné. Niektorí autori (Andrews a kol., 1993; Maltby & Day, 2004) rodové rozdiely v používaní obranných mechanizmov nepreukázali. Naše výsledky sú v súlade so zisteniami Watson & Sinha (1998), ktorí preukázali, že muži signifikantne viac než ženy používali zrelé obranné mechanizmy (v rovnakej štúdiu potvrdili aj vyššiu mieru využívania nezrelých obranných mechanizmov u mužov než u žien). Podobne Hyphantis (2010) preukázal, že muži signifikantne častejšie než ženy používali adaptívne obranné

mechanizmy (potlačenie, sublimácia a humor). Ďalej zistil, že ženy signifikantne viac využívali maladaptívne (regresia, agovanie, stiahnutie, pasívna agresia, projekcia, somatizácia a autistická fantázia) obranné mechanizmy, čo sa v našom výskumnom súbore nepotvrdilo. Podobne ako v našom súbore ani Petraglia a kol. (2009) nezistili rozdiel vo využívaní nezrelých obrán medzi mužmi a ženami.

Pri analýze jednotlivých obranných mechanizmov chlapci dosiahli signifikantne vyššie skóre ako dievčatá v nasledujúcich obranných mechanizmoch: humor, anticipácia, supresia/potlačenie, popretie, disociácia a racionalizácia. Dievčatá skórovali významne vyššie ako chlapci v týchto obranných mechanizmoch: autistická fantázia, somatizácia a presunutie. Feldman a kol. (1996) preukázali nasledovné signifikantné rodové rozdiely na úrovni jednotlivých obranných mechanizmov: adolescentky uvádzali častejšie využitie regresie, somatizácie, reaktívnej formácie a pseudoaltruizmu a v porovnaní s chlapcami menej využívali popretie a potlačenie. Výsledky sú čiastočne v súlade s psychodynamickým chápaním funkcie obranných mechanizmov (Cramer, 2006), kedy u dievčat je pri spracovávaní náročných situácií preferovaný proces internalizácie (obrné mechanizmy ako autistická fantázia a somatizácia), kým u chlapcov býva preferovaná aktivita, agresia a úsilie (anticipácia, potlačenie a racionalizácia). V dospeljej populácii si muži v porovnaní so ženami častejšie vybrali obranný štýl zameraný na reguláciu afektu (intelektualizácia, disociácia, izolácia a fantázia), ktorý reprezentuje všeobecnú obrannú funkciu založenú na dištancovaní sa od podnetov, ktoré sú z akéhokoľvek dôvodu považované za problematické na poznanie a orientáciu v nich a adaptívny štýl (sublimácia, sebazporozovanie, humor, anticipácia a sebaapresadenie), ktorý zahŕňa primeranú reprezentáciu seba spolu so správaním, ktoré je užitočné pre jednotlivca ako aj ostatných (Petraglia a kol., 2009). Pri analýze jednotlivých obranných mechanizmov sa preukázali nasledovné signifikantné rozdiely: muži viac než ženy využívali supresiu, izoláciu (Petraglia a kol., 2009; Watson & Sinha, 1998), sublimáciu, intelektualizáciu, omnipotenciu, devalváciu druhých, štiepenie (Petraglia a kol., 2009), projekciu (Cramer, 1987; 1991; Hibbard & Porcerelli, 1998; Mahalik a kol., 1998). Ženy viac než muži ako obranný mechanizmus používali afiliáciu (Petraglia a kol., 2009) a pseudoaltruizmus (Watson & Sinha, 1998). Watson & Sinha (1998) ďalej preukázali, že existujú rodové rozdiely aj v korelačných súvislostiach medzi jednotlivými obrannými mechanizmami u mužov a žien, čím sa problematika chápania rodových rozdielov stáva komplexnejšou. Spolu s ostatnými autormi sa domnievame, že štruktúra využívaných obranných mechanizmov je vzhľadom na pohlavie rozdielna, pričom nestačí porovnávať len využívanie preferovaných obranných me-

chanizmov, ale je potrebné vysvetliť hlbšie rozdiely medzi pohlaviami v reakcii na rôzne emocionálne aktivizujúce situácie.

V skupine stredoškolákov chlapci viac než dievčatá používali humor, anticípáciu, potlačenie, popretie, disociáciu a racionalizáciu, čo zodpovedá kultúrne podmieneným očakávaniam, odovzdávaným v procese socializácie, s dôrazom na potlačanie a popretie pocitov a intrapsychických konfliktov, pričom sa od mužov očakáva, že pri strete s psychosociálnym stresorom sa fyzicky a/alebo psychosociálne stiahnu (Feldman a kol., 1996; Watson & Sinha, 1998). Stredoškoláčky viac ako stredoškoláci používali autistickú fantáziu, somatizáciu a presunutie, čo môže byť podmienené tým, že u dievčat je podporovaná skôr premena nepriateľských impulzov na pozitívne pocity, intrapersonálne stratégie riešenia konfliktu a vyrovnávanie sa stresovými situáciami prostredníctvom kontaktu s druhými, navyše obracanie intrapsychického stresu na telesné symptómy je kultúrne viac akceptované u dievčat.

Vo faktoroch Big Five sa chlapci od dievčat líšili vo faktore negatívna emocionalita, pričom chlapci boli menej negatívne emocionálni ako dievčatá. V ostatných faktoroch Big Five (extraverzia, prívetivosť, svedomitosť a otvorená myseľ) neboli preukázané rozdiely medzi pohlaviami. Predchádzajúce výsledky používajúce dotazník BFI-2 na slovenskej dospeljej populácii preukázali predovšetkým to, že ženy boli prívetivejšie ako muži (Halama a kol., 2020; Kohút a kol., 2020), toto sme v našom výskume nepotvrdili, lebo dievčatá sa od chlapcov v prívetivosti nelíšili. Kohút a kol. (2020) na slovenskej dospeljej populácii a Hřebíčková a kol. (2020) na českej populácii stredoškolákov a vysokoškolákov preukázali vyššiu negatívnu emocionalitu u žien v porovnaní s mužmi, pričom toto zistenie sme potvrdili aj v tomto našom výskume.

Štýly komiky a obranné mechanizmy predstavujú rozličné psychologické koncepty, pričom prelínanie nachádzame jednak v humore (1 zo štýlov komiky a 1 z obranných mechanizmov), rovnako obidva koncepty možno vnímať ako spôsoby vyrovnávania sa s okolím a spôsobom bytia v spoločenstve iných osôb, ktoré sú založené na spôsobe spracovania reality a stupni jej skreslenia (štýly komiky i obranné mechanizmy môžu využívať rôznu mieru premeny pôvodného podnetu). Na základe východiskového nastavenia je možné uvažovať o tom, že svetlejšie štýly komiky budú súvisieť so zrelšími obrannými mechanizmami, a naopak tmavšie štýly komiky budú mať vzťah k nezrelým obranným mechanizmom. V skupine stredoškolákov a stredoškoláčok sme preukázali pozitívnu súvislosť medzi svetlejšími štýlmi komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel) a zrelými (sublimácia, humor, anticípácia a potlačenie) a neurotickými (odčinenie, pseudoaltruizmus, reaktívna formácia a idealizácia) obrannými

mechanizmami. Zábavnejší, dôvtipnejší, benevolentný humor a nezmysel využívajúci stredoškóoláci a stredoškóoláčky častejšie používali zrelé a neurotické obranné mechanizmy. Zo svetlejších štýlov komiky s nezrelými obrannými mechanizmy pozitívne súvisel iba nezmysel. Pri chápaní štýlov komiky ako zastrešujúceho pojmu alebo ako jedného zo spôsobov správania a vzťahovania sa k okoliu, je možné nájsť spojenie s obrannými mechanizmami.

Zrelé obranné mechanizmy vedú k optimálnej adaptácii na stresory, pričom dochádza len k minimálnemu skresleniu reality (Żechowski, 2017; Caligor a kol., 2018). V našom výskumnom súbore najviac súviseli s humorom a dôvtipom, pričom cieľom humoru je vyvolanie súcitu a cieľom dôvtipu je osvietenie (Ruch a kol., 2018a). Tieto štýly komiky predstavujú vysoko adaptívne a zrelé fungovanie zdravej osobnosti.

Neurotické obranné mechanizmy udržuju potenciálne ohrozujúce podnety mimo vedomia jednotlivca (Żechowski, 2017; Caligor a kol., 2018), pričom využitie niektorého zo svetlejších štýlov komiky môže byť vhodne zvolenou stratégiou. Najsilnejší vzťah sa preukázal medzi neurotickými obrannými mechanizmami a zábavou a nezmyslom, pričom zábava ako stratégia šírenia dobrej nálady a priateľstva (Ruch a kol., 2018a) môže predstavovať tendenciu k udržaniu stresujúcich podnetov mimo jednotlivcovho prežívania, rovnako aj nezmysel prináša strednodobú možnosť zvládnutia náročnejšej situácie.

Pri analyzovaní súvislostí medzi tmavšími štýlmi komiky (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus) a obrannými mechanizmami sme preukázali viacero zaujímavých súvislostí. So všetkými skupinami obranných mechanizmov korelovali irónia a satira. Účelom irónie je vytvoriť pocit nadradenosti voči ostatným tým, že sú veci hovorené inak, ako sú myslené (Ruch a kol., 2018a), čím vlastne dochádza k manipulácii a skresľovaniu reality, čo je v rôznej miere aj podstatou fungovania obranných mechanizmov (Kaščáková, 2007). Satirickí ľudia sú kritickí, často negatívni, ale ich výsmech je založený najmä na morálnej kritike (Ruch a kol., 2018a), čo podľa nás predstavuje proces vyrovnávania sa s frustrujúcou alebo náročnou situáciou, v ktorej sa jednotlivec nachádza a slúži podobnému cieľu ako obranné mechanizmy. Medzi cynizmom a nezrelými (projekcia, agovanie, pasívna agresivita, izolácia, devalvácia, autistická fantázia, popretie, štiepenie, disociácia, somatizácia, presunutie, racionalizácia) a zrelými obrannými mechanizmami sa preukázala pozitívna súvislosť, pričom vzťah s nezrelými obrannými mechanizmami je silnejší. Cieľom cynizmu je zničenie všeobecne uznávaných morálnych hodnôt, prejavenie deštruktívneho postoj a použitie výsmechu na zdôraznenie slabostí ostatných (Ruch a kol., 2018a). Nezrelé obranné mechanizmy sú často maladaptívne, ich podstata je v hrubom skreslení reality a zamasko-

vaní skutočných emócií, ktoré nie sú prístupné vedomej introspekcii (Żechowski, 2017; Caligor a kol., 2018). Podstatou cynizmu môže byť pokus o odvedenie pozornosti od prežívania pocitu vlastného zlyhania a nasmerovania pozornosti na zlyhania ostatných, aby sa cynik nemusel zaoberať vlastnými bolestivými pocitmi. Nakoniec, sarkazmus pozitívne súvisel s nezrelými obrannými mechanizmami, čím boli stredoškólači a stredoškólačky sarkatickejšie, tým častejšie používali nezrelé obranné mechanizmy. Sarkastické osobnosti sú kritické a nepriateľské, často majú sklony k škodoradosti (Ruch a kol., 2018a). Nezrelé obranné mechanizmy sa podobne prejavujú ako spoločensky nevhodné výbuchy správania alebo emócií (Żechowski, 2017), pričom sú konfliktné aspekty v prežívaní vytlačané z vedomia (Caligor a kol., 2018). Spojitosť je možné vnímať vo všeobecne nízkej miere akceptovania takéhoto správania v spoločnosti.

Najlepším prediktorom svetlejších štýlov komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel) z faktorov Big Five je extravézia, ktorá predikuje 3 štýly komiky, ktorými sú zábava, dôvtip a benevolentný humor. Ďalším prediktorom štýlov komiky je svedomitosť, avšak v zápornom zmysle, teda v zmysle nesvedomitosti. Nesvedomitosť predikuje tiež tri štýly komiky, a to zábavu, benevolentný humor a nezmysel. Ostatné tri faktory Big Five (otvorená myseľ, prívetivosť a negatívna emocionalia) predikujú po jednom štýle komiky. Otvorená myseľ je prediktorom dôvtipu, zatiaľ čo prívetivosť a negatívna emocionalita (v zápornom zmysle, teda ako pozitívna emocionalita) predpovedajú benevolentný humor. Sociodemografické premenné (vek a pohlavie) sa nepreukázali byť významnými prediktormi svetlejších štýlov humoru.

Z obranných mechanizmov sú najlepším prediktorom svetlejších štýlov komiky nad sociodemografické premenné a faktory Big Five zrelé a neurotické obranné mechanizmy. Zrelé obranné mechanizmy sú prediktorom všetkých štyroch svetlejších štýlov komiky (zábava, dôvtip, benevolentný humor a nezmysel), zatiaľ čo neurotické obranné mechanizmy predpovedajú tri štýly komiky (zábava, benevolentný humor a nezmysel). Podrobnejšie sme sa súvislostiam jednotlivých štýlov komiky a obranných mechanizmov venovali pri interpretácii vzájomných korelácií. Je pravdepodobné, že niektoré súvislosti majú prediktívnu hodnotu. Využívanie zrelých obranných mechanizmov v skupine stredoškólačov predikuje najmä používanie dôvtipu a humoru pri zvládaní každodenných situácií, udržiavaní sociálnej kohézie a zvyšovaní subjektívnej pohody. Používanie neurotických obranných mechanizmov stredoškólačkami a stredoškólačkami predikuje najmä zábavu a nezmysel ako štýly komiky zamerané na sociálnu interakciu.

Najlepším prediktorom tmavších štýlov komiky (iráónia, sarkazmus, satira a cynizmus) z faktorov Big Five je extravézia, ktorá predpovedá tri štýly komiky

(iróniu, sarkazmus a satiru). Prívetivosť v negatívnom zmysle, teda ako neprívetivosť, je prediktorom dvoch tmavších štýlov komiky, ktorými sú sarkazmus a cynizmus. Negatívna emocionalita predikuje sarkazmus, svedomitosť (v negatívnom zmysle ako nesvedomitosť) predpovedá satiru, zatiaľ čo otvorená myseľ nie je významným prediktorom tmavších štýlov komiky. Zo sociodemografických premenných (vek a pohlavie) je významným prediktorom iba pohlavie, a to v prípade satiry, ktorá je typickejšia pre chlapcov ako pre dievčatá.

Z obranných mechanizmov najlepšie predikujú tmavšie štýly komiky (a to nad sociodemografické premenné a faktory Big Five) nezrelé obranné mechanizmy, ktoré predpovedajú všetky štyri tmavšie štýly komiky (irónia, sarkazmus, satira a cynizmus). Zrelé obranné mechanizmy sú významným prediktorom troch tmavších štýlov komiky (irónia, satira a cynizmus), zatiaľ čo neurotické obranné mechanizmy predikujú jeden tmavší štýl komiky, ktorým je satira.

Prediktormi zrelých obranných mechanizmov sú pohlavie (muž), z faktorov Big Five sú to negatívna emocionalita (v zápornom zmysle, teda ako pozitívna emocionalita) a otvorená myseľ a zo štýlov komiky je to svetlejší štýl benevolentný humor. Neurotické obranné mechanizmy významne predpovedajú z faktorov Big Five prívetivosť svedomitosť (v zápornom zmysle, teda nesvedomitosť) a zo štýlov komiky jeden svetlejší štýl (nezmysel) a dva tmavšie štýly komiky (satira a cynizmus). Najlepšími prediktormi nezrelých obranných mechanizmov sú negatívna emocionalita a prívetivosť (v zápornom zmysle ako neprívetivosť) a tmavší štýl komiky cynizmus.

Prínosy a limity výskumu

V priebehu výskumnej štúdie sme identifikovali viaceré limity výskumu. Pre zber dát sme zvolili viaceré seba-výpovedové dotazníky, ktorú môžu prinášať určité skreslenie oproti reálnemu fungovaniu respondentov. Napr. pri skúmaní obranných mechanizmov je použitá metodika založená na predstave konfliktnej situácie a zodpovedajúcej reakcii, čo sa od reálnych situácií v každodennom živote môže líšiť. Online zber dát, ktorý pre výskumníka predstavuje optimálny spôsob relatívne rýchleho a ekonomického zberu dát, neposkytuje však kontrolu nad premennými, ktoré ovplyvňujú vyplňanie dotazníkov (napr. prítomnosť ďalších osôb).

Podarilo sa nám zmapovať prepojenie štýlov komiky a obranných mechanizmov v skupine stredoškôľakov až na úroveň predikcie nad rámec sociodemografických údajov a osobnostných charakteristík. Naša výskumná štúdia prináša

mnohé podnetné zistenia o obrannom fungovaní stredoškolákov. Táto veková skupina je špecifická vzhľadom na kognitívny vývin, integritu ega a zmeny v sebakoncepte, čo môže do zistených výsledkov vnášať mnoho rozdielností oproti napr. dospeljej populácii, preto ich nie je možné zovšeobecňovať mimo tejto vekovej kohorty. Z našich výsledkov vyplývajú viaceré odporúčania pre prax a budúce smerovanie výskumu.

V psychologickej praxi s presahom na oblasť vzdelávania je možné uvažovať o preventívnych programoch, ktoré by podporovali vytváranie prostredia pre prejavovanie svetlejších štýlov komiky a osvojovanie zrelých obranných stratégií. Zaujímavé výsledky by mohlo priniesť porovnanie štýlov komiky a obranných mechanizmov u stredoškolákov z rôznych kultúrnych prostredí, prípadne prepojenie oboch konceptov so skúmaním well-beingu. Za podnetnú považujeme aj budúcu realizáciu rovnako zameraného výskumu v skupine dospelých s cieľom sledovania vývinových trendov. Pre terapeutickú prax sa opätovne potvrdzuje význam poznania obranných mechanizmov u klientov s cieľom zvolenia vhodnej stratégie, pričom oblasť komiky rovnako pre psychoterapeuta poskytuje cenné informácie, ktoré možno využiť pri práci s klientom.

Záver

Zábava je typická pre extravertné a nesvedomité osoby používajúce zrelé, ale aj neurotické obranné mechanizmy. Dôvtipné osoby sú otvorené, extravertné a používajú zrelé obranné mechanizmy. Osoby používajúce benevolentný humor sú prívetivé, extravertné, pozitívne emocionálne a nesvedomité, pričom používajú ako zrelé, tak aj neurotické obranné mechanizmy. Nezmysel je typický pre nesvedomité osoby s preferenciou zrelých a neurotických obranných mechanizmov. Ironici a cynici používajú nezrelé, ale aj zrelé obranné mechanizmy, pričom ironici sú navyše aj extravertní, zatiaľ čo cynici sú navyše neprívetiví. Sarkastici sú extravertní, neprívetiví, negatívne emocionálni a používajú nezrelé obranné mechanizmy. Nakoniec, satirik je extravertný, nesvedomitý muž používajúci celý arzenál obranných mechanizmov, a to od zrelých, cez nezrelé až po neurotické.

Literatúra

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5). American Psychiatric Pub.

Andrews, G., Pollock, C., & Stewart, G. (1989). The determination of defense style by questionnaire. *Archives of general psychiatry*, 46(5), 455-460. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1989.01810050069011>

Andrews, G., Singh, M., & Bond, M. (1993). The defense style questionnaire. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 181(4), 246-256. <https://doi.org/10.1097/00005053-199304000-00006>

Blaya, C., Dornelles, M., Blaya, R., Kipper, L., Elizeth Heldt, E., Isolan, L., Gus Manfro, G. & Michael Bond, M. (2007). Brazilian-Portuguese version of defensive style questionnaire-40 for the assessment of defense mechanisms: construct validity study, *Psychotherapy Research*, 17(3), 261-270. <https://doi.org/10.1080/10503300500485581>

Bond, M. (1992). An empirical study of defensive styles: The Defense Style Questionnaire. In G. E. Vaillant: *Ego mechanisms of defense: A guide for clinicians and researchers*, Washington DC: American Psychiatrist Press. 127-158.

Bond, M., & Perry, J. C. (2004). Long- term changes in defense styles with psychodynamic psychotherapy for depressive, anxiety, and personality disorders. *American journal of psychiatry*, 161, 1665-1671. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.161.9.1665>

Bullitt, C., W., & Fraber, B. A. (2005). Gender Differences in Defensive Style. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, 30(1), 35-51. <https://doi.org/10.1521/jaap.30.1.35.21978>

Caligor, E., Kernberg, O. F., & Clarkin, F. (2018). *Übertragungsfokussierte Psychotherapie bei neurotischer Persönlichkeitsstruktur*. Schattauer.

Costa, P.T., & McCrae, R.R. (1992). *NEO Personality Inventory-revisited (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*. Psychological Assessment Resources.

Cramer, P. (1987). The Development of Defense Mechanisms. *Journal of Personality*, 55, 597-614. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1987.tb00454.x>

Cramer, P. (1991). *The development of defense mechanisms: theory, research and assessment*. Springer – Verlag.

Cramer, P. (2006). *Protecting the Self: Defense Mechanisms in Action*. New York, NY: Guilford Press.

- Cramer, P. (2015). Understanding defense mechanisms. *Psychodynamic Psychiatry*, 43(4), 523-552. <https://doi.org/10.1521/pdps.2015.43.4.523>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2021). Humor and anxiety: The relationship between the comic styles, worry and general well-being. *Personality and Individual Differences*, 181, 111028. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111028>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2022a). Humor and personality: Psychometric properties of the comic styles markers and its relationship with the big five personality traits. *Current Psychology*, 41, 8705-8717. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01303-0>
- Dionigi, A., Duradoni, M., & Vagnoli, L. (2022b). Humor and the dark triad: Relationships among narcissism, Machiavellianism, psychopathy, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 197, 111766. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111766>
- Erickson, S. J., & Feldstein, S. W. (2007). Adolescent humor and its relationship to coping, defense strategies, psychological distress, and well-being. *Child Psychiatry Human Development* 37, 255-271. <https://doi.org/10.1007/s10578-006-0034-5>
- Feldman, S.S., Araujo, B.A., & Steiner, H. (1996). Defense mechanisms in adolescents as a function of age, sex, and mental health status. *Journal of the American academy of child & Adolescent psychiatry*, 35(10), 1344-1354. <https://doi.org/10.1097/00004583-199610000-00022>
- Freud, A. (2006). *Já a obranné mechanizmy*. Portál.
- Halama, P., Kohút, M., Soto, C.J., & John, O.P. (2020). Slovak adaptation of the Big Five Inventory (BFI-2): Psychometric properties and initial validation. *Studia Psychologica*, 62(1), 74-87. <https://doi.org/10.31577/sp.2020.01.792>
- Heintz, S. (2019). Locating eight comic styles in basic and broad concepts of humor: Findings from self-reports and behaviour tests. *Current Psychology* <https://doi.org/10.1007/S12144-019-00179-Z>
- Heintz, S., & Ruch, W. (2019). From four to nine styles: An update on individual differences in humor. *Personality and Individual Differences*, 141, 7-12. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.12.008>
- Hibbard, S., & Porcerelli, J. (1998). Further Validation for the Cramer Defense Mechanism Manual, *Journal of Personality Assessment*, 70(3), 460-483 https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15327752jpa7003_6
- Hyphantis, T. (2010). The Greek Version of the Defense Style Questionnaire: Psychometric Properties in Three Different Samples. *Comprehensive Psychiatry* 51(6), 618-29. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2010.03.005>

- Hofmann, J., Heintz, S., Pang, D. & Ruch, W. (2020). Differential relationship of light and darker forms of humor with mindfulness. *Applied Research in Quality of Life*, 15, 369-393. <https://doi.org/10.1007/s11482-018-9698-9>
- Hřebíčková, M., Jelínek, M., Květon, P., Benkovič, A., Botek, M., Sudzina, F., Soto, C.J., & John, O. P. (2020). Big five inventory 2 (BFI-2): Hierarchický model s 15 subškálami. *Československa Psychologie*, 64(4), 437-460.
- Kaščáková, N. (2007). *Obranné mechanizmy z psychoanalytického, etologického a evolučno-biologického aspektu*. Trenčín: Vydavateľstvo F, Pro mente sana.
- Klussmann, R. (2000). *Psychotherapie: Psychoanalytische Entwicklungspsychologie Neurosenlehre Psychosomatische Grundversorgung Behandlungsverfahren Aus- und Weiterbildung*. Berlin Heidelberg: Springer. 380 s.
- Kohút, M., Kohútová, V., Žitný, P., & Halama, P. (2020). Further validation of Slovak Big Five Inventory–2: Six-months test-retest stability and predictive power. *Studia Psychologica*, 62(3), 246-258. <https://doi.org/10.31577/sp.2020.03.803>
- Lau, C., Chiesi, F., & Saklofske, D.H. (2022). The heart of humor: A network analysis of the temperamental basis of humor and humor personality traits. *Personality and Individual Differences* 185, 111253. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111253>
- Lefcourt, H. M., & Davidson-Katz, K. (1991). The role of humor and the self. *Handbook of social and clinical psychology*, 41-55.
- Mahalik, J. R., Cournoyer, R. J., DeFranc, W., Cherry, M., & Napolitano, J. M. (1998). Men's gender role conflict and use of psychological defenses. *Journal of Counseling Psychology*, 45(3), 247. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.45.3.247>
- Maltby, J., & Day, L. (2004). Forgiveness and defense style. *Journal of Genetic Psychology*, 165(1), 99-109. <https://doi.org/10.3200/GNTP.165.1.99-112>
- Martin, R. A. (2000). Humor. In Kazdin A. E. (ed) *Encyclopedia of psychology*, vol 4. American Psychological Association, Washington/Oxford University Press, 202–204.
- Mendiburo-Sequel, A. & Heintz, S. (2020a). Who shows which kind of humor? Exploring sociodemographic differences in eight comic styles in a large Chilean sample. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 565-573. <https://doi.org/10.1111/sjop.12629>
- Mendiburo-Sequel, A. & Heintz, S. (2020b). Comic styles and their relation to the sense of humor, humor appreciation, acceptability of prejudice, humorous self-image and happiness. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, 33(3), 381-403. <https://doi.org/10.1515/humor-2018-0151>

- Petraglia, J., Thygesen, K. L., Lecours, S., & Drapeau, M. (2009). Gender differences in self-reported defense mechanisms: a study using the new Defense Style Questionnaire-60. *American Journal of Psychotherapy*, 63(1), 87-99. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.2009.63.1.87>
- Ruch, W. (2012). Towards a new structural model of sense of humor: Preliminary findings. *AAAI Fall Symposium FS-12-02*: 68-75.
- Ruch, W., Heintz, S., Platt, T., Wagner, L., & Proyer, R. T. (2018a). Broadening humor: Comic styles differentially tap into temperament, character, and ability. *Frontiers in Psychology*, 9(6), 1-18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00006>
- Ruch, W., Wagner, L. & Heintz, S. (2018b). Humor, the PEN model of personality, and subjective well-being: Support for differential relationships with eight comic styles. *RISU (Rivista Italiana di Studi sull'Umore)*, 1(1), 31-44. <https://doi.org/10.5167/UZH-147388>
- San Martini, P., Roma, P., Sarti, S., Lingiardi, V., & Bond, M. (2004). Italian version of the defense style questionnaire. *Compr Psychiatry*. 45(6), 483-94. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2004.07.012>
- Schmidt-Hidding, W. (1963). *European key words. Vol. I: Humor and Wit*. Huber.
- Soto, C.J., & John, O.P. (2017). Short and extra-short forms of the Big Five Inventory-2: The BFI-2-S and BFI-2-XS. *Journal of Research in Personality*, 68, 69-81. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2017.02.004>
- Torres-Marín, J., Navarro-Carrillo, G., & Carretero-Dios, H. (2022). Differentiating the traits of the dark tetrad in their linkages with humor styles, dispositions towards ridicule and laughter, and comic styles. *Personality and Individual Differences*, 185, 111281. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111281>
- Vaillant, G. E., Bond, M., & Vaillant, C. O. (1986). An empirically validated hierarchy of defense mechanisms. *Archives of General Psychiatry*, 43(8), 786-794. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1986.01800080072010>
- Vaillant, G. E. (2000). Adaptive mental mechanisms: Their role in a positive psychology. *American Psychologist* 55(1), 89-98. <https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.1.89>
- Watson, D. C., & Sinha, B. K. (1998). Gender, age, and cultural differences in the Defense Style Questionnaire-40. *Journal of Clinical Psychology*, 54, 67-75 [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(199801\)54:1<67::AID-JCLP8>3.0.CO;2-R](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(199801)54:1<67::AID-JCLP8>3.0.CO;2-R)
- Żechowski, C. (2017). Theory of drives and emotions - from Sigmund Freud to Jaak Panksepp. *Psychiatria Polska*, 51(6), 1181-1189. <https://doi.org/10.12740/PP/61781>

4. SLOVENSKÁ VERZIA DOTAZNÍKA MARKERY ŠTÝLOV KOMIKY

Róbert Ďurka – Petra Lajčiaková

V tejto kapitole uvádzame plné znenie slovenskej verzie dotazníka Markery štýlov komiky. Súčasťou plného znenia je aj inštrukcia a spôsob vyhodnotenia dotazníka. Adaptácia dotazníka prebiehala štandardným spôsobom. Najprv traja nezávislí prekladatelia (do tejto kategórie patria aj autori slovenskej verzie Róbert Ďurka a Petra Lajčiaková) preložili dotazníky z anglického jazyka do slovenského jazyka. Pri preklade sme mali k dispozícii aj nemeckú verziu dotazníka pre prípad, že by pojmy v anglickej verzii mohli mať viacero významom. Po preložení dotazníka do slovenského jazyka sa prekladatelia stretli a dohodli sa na spoločnej verzii prekladu. Spoločná verzia bola ďalším nezávislým prekladateľom (tento prekladateľ nebol súčasťou prekladu z anglického do slovenského jazyka) späťne preložená zo slovenského do anglického jazyka. Spätný preklad dotazníka bol poslaný Willibaldovi Ruchovi, ktorý je autorom originálnej verzie dotazníka a jeho spolupracovníčke Sonji Heintz. Komentáre týchto autorov boli neskôr zapracované do slovenskej verzie dotazníka Markery štýlov komiky. Psychometrické kvality dotazníka nájdete v prvej kapitole tejto monografie.

Dotazník Markery štýlov komiky

Inštrukcia

V tomto dotazníku nájdete niekoľko výrokov, ktoré sa týkajú spôsobu, ako zažívate a tiež vyjadrujete humor. Prosím, prečítajte si pozorne každý výrok a označte, do akej miery tvrdenie vystihuje alebo nevystihuje Váš názor. Odpovedajte, prosím, spontánne a čestne označením jednej zo siedmich možných odpovedí. Sú to nasledujúce odpovede:

- 1 – Veľmi nesúhlasím
 2 – Nesúhlasím
 3 – Skôr nesúhlasím
 4 – Ani nesúhlasím, ani súhlasím
 5 – Skôr súhlasím
 6 – Súhlasím
 7 – Veľmi súhlasím

1. Som vtipný / á zabávač / ka.	1 2 3 4 5 6 7
2. Viem sa rozprávať s blízkymi priateľmi takým spôsobom, že iba my vieme, čo tým mienime, pričom nezainteresovaní netušia, že je to len irónia.	1 2 3 4 5 6 7
3. Mám schopnosť povedať niečo vtipné a k veci.	1 2 3 4 5 6 7
4. Uštipačný výsmech mi vyhovuje.	1 2 3 4 5 6 7
5. Som realistický / á pozorovateľ / ka ľudských slabostí a môj dobrosrdečný humor ich vníma benevolentne.	1 2 3 4 5 6 7
6. Mám kritický postoj voči arogantným a neférovým ľuďom a to, že sa im vysmievam, slúži na vytvorenie rovnosti a spravodlivosti.	1 2 3 4 5 6 7
7. Mám rád nezmyselný humor.	1 2 3 4 5 6 7
8. Mám tendenciu byť podozrievavý / á voči úprimnosti niektorých úmyslov a hodnôt a často ich odhalím cynickými poznámkami.	1 2 3 4 5 6 7
9. Rád / rada robím roztopašné žarty, čím šírim dobrú náladu v skupine.	1 2 3 4 5 6 7
10. Mám rád / rada, keď niekto povie opak toho, čo mieni a očakáva, že zainteresovaní to pochopia, zatiaľ čo ostatní nie.	1 2 3 4 5 6 7
11. Rýchlo sa orientujem v rozličných situáciách a vtipne dokážem vystihnúť podstatu nejednoznačných problémov.	1 2 3 4 5 6 7
12. Som ohovárač / ka s podrezaným jazykom.	1 2 3 4 5 6 7

-
13. Keď zameriavam svoj humor na ľudské slabosti, mierim tým na ľudí všeobecne, zahrňujúc aj seba. 1 2 3 4 5 6 7
14. Parodizujem zlé zvyky ľudí, aby som bojoval /a proti zlému a hlúpemu správaniu. 1 2 3 4 5 6 7
15. Obľubujem humor, ktorý sa bezcieľne hrá so zmyslom a nezmyslom. 1 2 3 4 5 6 7
16. Keďže všeobecne platí, že ľudské bytosti a svet sú slabí, tak mi neprekáža znevažovanie univerzálne platných hodnôt cynickými poznámkami. 1 2 3 4 5 6 7
17. Príležitostne hrám neškodné triky na priateľov a tak ich rozosmievam. 1 2 3 4 5 6 7
18. Iróniou odhaľujem, kto je dostatočne chytrý /á na to, aby veciam rozumel /a a kto nie. 1 2 3 4 5 6 7
19. Mój dôvtip a intelekt mi umožňujú rozprávať príbehy s mnohými pointami. 1 2 3 4 5 6 7
20. Svoj zahorknutý, uštipačný výsmech vyjadrujem priamo aj nepriamo (napr. prostredníctvom irónie). 1 2 3 4 5 6 7
21. Svet vo veľkom aj v malom nie je dokonalý, ale s humorným pohľadom na svet sa viem zabaviť na nepríjemnostiach života. 1 2 3 4 5 6 7
22. Keď ľudia alebo inštitúcie prejavujú svoju nadradenosť nespravodlivo, používam uštipačný humor na to, aby som ich ponížil /a. 1 2 3 4 5 6 7
23. Humor nemusí mať zmysel; pre mňa platí toto: čím absurdnejšie, tým zábavnejšie. 1 2 3 4 5 6 7
24. Ľudia príliš naivne a slepo dôverujú hodnotám a morálke, čo je pre mňa príležitosť pre zosmiešňovanie a výsmech. 1 2 3 4 5 6 7
25. Ráda / rada zo seba robím šaša / klauna. 1 2 3 4 5 6 7
26. Kto rozumie mojej irónii, spolu so mnou prevyšuje tých, ktorí jej nerozumejú. 1 2 3 4 5 6 7
27. Prekvapujem ostatných vtipnými poznámkami a trefnými postrehmi k aktuálnemu daniu, ktoré mi spontánne napadajú. 1 2 3 4 5 6 7
28. Príležitostne prejavujem horké pohrdanie. 1 2 3 4 5 6 7

29. Akceptujem nedokonalosť ľudských bytostí a môj každodenný život mi často ponúka možnosti sa na tom benevolentne usmievať. 1 2 3 4 5 6 7
30. Robím si žarty zo zlých skutkov ľudí, aby som ich tým povzbudil/a k zmene. 1 2 3 4 5 6 7
31. Bizarné a fantastické príbehy považujem za zábavné. 1 2 3 4 5 6 7
32. Opovrhujem niektorými morálnymi normami a vnímam ich cynicky, hoci mi vo všeobecnosti nechýba zmysel pre morálne hodnoty. 1 2 3 4 5 6 7
33. Rád/rada si doberám svojich priateľov vtipným spôsobom. 1 2 3 4 5 6 7
34. Ak hovorím niečo ironické, vždy sa nájde niekto, kto tomu rozumie a kto nie. 1 2 3 4 5 6 7
35. Môj dôvtip a šikovná myseľ mi pomáhajú byť bystrým/bystrou. 1 2 3 4 5 6 7
36. Som často zlomyselný /á a kritický /á, keď odsudzujem korupciu, zneužitie, zločin alebo zlo. 1 2 3 4 5 6 7
37. Humor je vhodný na zvýšenie porozumenia a sympatie pre to, čo je nedokonalé a ľudské. 1 2 3 4 5 6 7
38. Rád/a zosmiešňujem morálne zlo, aby som vzbudil/a alebo zvýšil/a kritický postoj v druhých ľuďoch. 1 2 3 4 5 6 7
39. Absurdity ma bavia. 1 2 3 4 5 6 7
40. Som cynický /á voči niektorým spoločenským normám a morálnym konceptom; neverím im a väčšinou ich považujem za smiešne. 1 2 3 4 5 6 7
41. Rád/rada robím žartíky a hrám blázna. 1 2 3 4 5 6 7
- Irónia, ktorú používam ja a moji blízki priatelia, mátie tých, ktorí jej nerozumejú, zvlášť, keď neprejavíme, čo si v skutočnosti myslíme. 1 2 3 4 5 6 7
42. Dokážem spájať vzájomne nesúvisiace myšlienky, čím rýchlo a trefne dosiahnem komický efekt. 1 2 3 4 5 6 7
43. Môj smiech je občas uštipačný a škodoradostný. 1 2 3 4 5 6 7
44. Aj keď čelím nepríjemným udalostiam, dokážem si udržať odstup a objaviť v tom niečo zábavné alebo smiešne. 1 2 3 4 5 6 7

-
45. Keď sú podmienky horšie než by mali byť, tak si robím žarty z morálnych priestupkov alebo sociálnych nespravodlivostí, aby sa tie podmienky v budúcnosti zlepšili. 1 2 3 4 5 6 7
46. Mám rád humor, ktorý odporuje logike. 1 2 3 4 5 6 7
47. Mám sklon byť neúctivý / á voči určitým morálnym konceptom a ideálom, pohrdam nimi a robím si z nich posmech. 1 2 3 4 5 6 7

Prosím, skontrolujte, či ste odpovedali na každú otázku.

Vyhodnocovací kľúč

Hrubé skóre jednotlivých štýlov komiky vznikne spočítaním odpovedí k šiestim položkám tvoriacim daný štýl komiky.

Zábava (Fun) = 1 + 9 + 17 + 25 + 33 + 41

Irónia (Irony) = 2 + 10 + 18 + 26 + 34 + 42

Dôvtip (Wit) = 3 + 11 + 19 + 27 + 35 + 43

Sarkazmus (Sarcasm) = 4 + 12 + 20 + 28 + 36 + 44

Humor (Humor) = 5 + 13 + 21 + 29 + 37 + 45

Satira (Satire) = 6 + 14 + 22 + 30 + 38 + 46

Nezmysel (Nonsense) = 7 + 15 + 23 + 31 + 39 + 47

Cynicizmus (Cynicism) = 8 + 16 + 24 + 32 + 40 + 48

ZÁVER

V závere by sme chceli poukázať na prínosy monografie „Štýly komiky vo vzťahu k vybraným osobnostným konštruktom (Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky)“, ktorá vznikla v rámci projektu VEGA 1/0433/21.

Najhlavnejším cieľom a prínosom tohto projektu bola adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky na slovenské podmienky. Konfirmatórna faktorová analýza preukázala, že hodnoty goodness-of-fit indikátorov slovenskej verzie dotazníka Markery štýlov komiky sú adekvátne a teda slovenská verzia dotazníka meria jednotlivé štýly komiky validne a reliabilne.

Ďalším prínosom bolo preukázanie toho, že najlepším prediktorom štýlov komiky z troch osobnostných dispozícií týkajúcich sa zosmiešňovania a vysmievania je kategelastizmus, ktorý predpovedá 6 z ôsmich štýlov komiky (dôvtip, nezmysel, irónia, satira, sarkazmus a cynizmus). Z dimenzií kreativity je najlepším prediktorom štýlov komiky školská kreativita, ktorá predikuje nezmysel, satiru a cynizmus, pričom z uhla pohľadu vysokoškolských učiteľov to nie je ten najpovzbudivejší výsledok. Z obranných mechanizmov zrelé obranné mechanizmy predikujú svetlejšie štýly komiky, zatiaľ čo nezrelé obranné mechanizmy predpovedajú tmavšie štýly komiky.

Zaujímavou skutočnosťou je aj to, že zo štýlov komiky je najlepším prediktorom kreativity dôvtip, ktorý predpovedá 4 z piatich dimenzií kreativity (každodenná kreativita, školská kreativita, performačná kreativita a vedecká kreativita). Zo štýlov komiky predikuje zrelé obranné mechanizmy benevolentný humor, nezrelé obranné mechanizmy nezmysel, satira a cynizmus, a nakoniec nezrelé obranné mechanizmy najlepšie predpovedá cynizmus.

Pevne veríme, že štúdiami publikovanými v tejto monografii sme prispeli k validizácii dotazníka Markery štýlov komiky. V ďalších výskumoch sa plánujeme zamerať na zisťovanie vzťahov medzi štýlmi komiky a širšími osobnostnými prístupmi (napr. facety modelu HEXACO) a tiež ďalšími charakteristikami (reziencia, všímavosť).

Róbert Ďurka – Katarína Matejová – Petra Lajčiaková

**Štýly komiky vo vzťahu k vybraným osobnostným konštruktom
(Adaptácia dotazníka Markery štýlov komiky)**

Monografia

V roku 2023 vydalo VERBUM – vydavateľstvo
Katolíckej univerzity v Ružomberku.

Grafické spracovanie: Martin Kuniak

Rozsah 115 strán, 6,3 AH, prvé vydanie.

ISBN 978-80-561-1071-3

